

DUNĂREA DE JOS

CONSILIUL JUDEȚULUI GALATI • CENTRUL CULTURAL DUNAREA DE JOS

Nr. 166
decembrie
2015

Suflet către Suflet!

Literatura arestată

Târgul de Sfântul Andrei

Centrul Cultural „Dunărea de Jos” a organizat în perioada 27-30 noiembrie 2015, Târgul de Sfântul Andrei, în parteneriat cu Primăria Municipiului Galați.

Ediția din acest an a reunit meșteri populari din numeroase zone ale țării: Suceava, Botoșani, Bistrița Năsăud, Neamț, Vâlcea, Maramureș, Argeș, Brașov, Vrancea, Brăila, Galați, precum și din Republica Moldova.

În cele patru scri ale târgului, publicul gălățean a avut posibilitatea de a urmări un program artistic susținut de Ansamblul „Doina Covurluiului”, Fanfara „Valurile Dunării”, interpreți de muzică populară consacrați, elevi ai Clasei Canto muzică populară (prof. Mitrița Cămară Velicu), tineri, copii talentați, colaboratori ai instituției noastre.

Galați, orașul scrie, orașul citește

În luna decembrie a fost publicată cea de-a patra carte poștală programată în anul 2015 din cadrul proiectului „Galați, orașul scrie, orașul citește” inițiat de Centrul Cultural „Dunărea de Jos” acum 4 ani. Aceasta este dedicată lui Vasile Gh. Popa (23.11.1912 - 14.06.1976), scriitor talentat, specialist în folclor și în esoterismul basmelor românești, născut pe malul înalt al Siretului într-o familie de podgoreni din comuna Nicorești - Tecuci.

Ipostaze etnografice

Centrul Cultural „Dunărea de Jos” Galați a organizat, în perioada 10-11 decembrie 2015, Concursul național de film etnografic și imagini document „Ipostaze Etnografice”. Proiecția filmelor cu tematică etnografică a avut loc în data de 10 decembrie a.c., în sala artelor a Centrului Cultural „Dunărea de Jos” în interval orar: 11:00 - 14:00. Intrarea este liberă.

Expoziția „Ipostaze Etnografice” cuprinde două secțiuni: fotografic digitală cu tema „Ocupații și meșteșuguri românești” și fotografie veche „Din amintirile bunicilor”. La prima secțiune s-au înscris 22 de participanți din: Vaslui, Miercurea Ciuc, Prahova, Maramureș, Galați, Oradea, Brașov, Botoșani, Râmnicu-Vâlcea, Olt, Covasna și București; la cea de a doua secțiune s-au înscris aproximativ 300 de fotografii ale participanților din orașul Galați și din comunele Liești, Poiana, Vinători, Cuza-Vodă, Rediu și Braniștea.

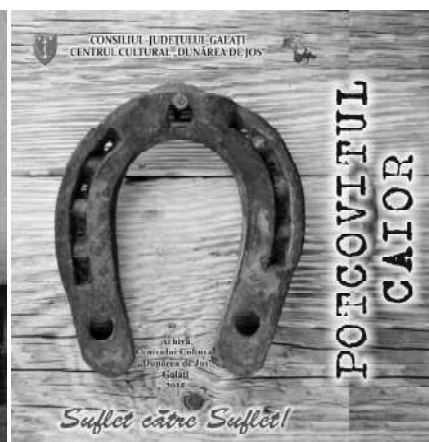
Valori autentice ale culturii tradiționale din Zona Galațiului

Centrul Cultural „Dunărea de Jos” a lansat marți, 1 decembrie 2015, în localitatea Odaia Manolache din comuna Vânători, filmul etnografic „Potcovitul cailor” și un CD audio cu piese folclorice interpretate de Grupul folcloric „Glasul Odăieșilor”.

Filmul documentar a fost realizat în cadrul proiectului „Valori autentice ale culturii tradiționale din Zona Galațiului”, care are ca obiectiv evidențierea unor oameni, locuri, elemente de patrimoniu material și imaterial din zona noastră, aducerea valorilor autentice ale culturii populare în fața marelui public și a membrilor comunității unde acestea s-au dezvoltat.

CD-ul audio lansat reprezintă o etapă firească în evoluția Grupului folcloric „Glasul Odăieșilor”, colaboratori de seamă ai instituției noastre, care au fost de curând recompensați cu Premiul special al juriului, la Concursul național al grupurilor vocal-folclorice bărbătești „Dorel Manea”, ediția a III-a, de la Mioveni, jud. Argeș.

La eveniment au participat reprezentanți ai autorităților locale, reprezentanți ai instituțiilor de cultură și învățământ, membri ai comunității.

Salonul național de fotografie

Prima ediție a Salonului fotografic „Dunărea de Jos” a reunit la Galați peste 40 de artiști fotografi din țară. Juriului - format din domnii Eugen Negrea AFIAP, președintele Asociației Artiștilor Fotografi din România, Ștefan Toth AFIAP, președintele Asociației EURO FOTO ART Oradea și artistul plastic Sergiu Dumitrescu, directorul Centrului Cultural - nu i-a fost prea ușor în a stabili câștigătorii. Numeroasele lucrări, de bună calitate, au făcut ca Salonul, la prima lui ediție, să fie o reușită.

Văzând interesul artiștilor fotografi de a fi prezenți cu lucrările în astfel de competiție, poate ediția viitoare se va extinde devenind internațională. Și spunem aceasta gândindu-ne la numeroasele expoziții internaționale găzduite de simezele Centrului Cultural datorită colaborării Fotoclubului gălățean cu importante fotocluburi din afara țării.

Palmaresul Salonului de fotografie 2015:

Premii oferite de Asociația Artiștilor Fotografi din România:

Medalie de aur - *Poveste de iarnă* - **Andrei ILIESCU** - Galați;

Medalie de argint - *De toamnă* - **Daria VIRBĂNESCU** - București;

Medalie de bronz - *Cumpănă* - **VASS Lehel** - **Odorheiu Secuiesc**

Mențiuni AAFR: *The Guardian* OVI D. POP – Oradea, *Visul* - Constantin DANCOGLU – Oradea, *Șapte* Flavian SĂVESCU - Reșița

Distincții Carol Pop de Szatmari oferite de

Asociația EURO FOTO ART Oradea:

Medalie de aur - *Scenă rurală* - **Gabriel STANCIU** - București;

Medalie de argint - *Adrenalina* - **Dorin Nicolae MOCANU** - Iași;

Medalie de bronz - *House of the rising sun* - **Sebastian Ionuț PRIOTEASA** - Craiova

Placheta Carol Pop de Szatmari - *La fân în octombrie* - **Incze DOMOKOS** - Miercurea Ciuc

Placheta Carol Pop de Szatmari - *African queen* - **Daniel PUȘCĂU** - Reșița

Placheta Carol Pop de Szatmari - *Diligenta* - **Ovidiu MANCIULEA** - Galați;

Placheta Carol Pop de Szatmari - *Aglomerație urbană* - **Răzvan Andrei SBURLAN** - Galați;

Placheta Carol Pop de Szatmari - *A trip to Sin City* **Florin Ionuț GÎLCANU** - Galați

Trofeul Centrului Cultural Dunărea de Jos - *Roussanou* - **Adela Lia RUSU** - Oradea;

Premiul Rotary Dunărea de Jos - *Waiting for a friend* - **ADI BEN Senior Baia** - Mare;

Diploma Fotoclubului Dunărea de Jos - *Viitorul siderurgiei* - **Cosmin RETI** - Galați

Organizatorii mulțumesc pe această cale celor care le-au fost aproape, sponsorilor, Clubul Rotary „Dunărea de Jos” Galați, Magazinul F64 București, Administrația Piețelor Agro Alimentare Galați, S.C.Martens S.A., precum și factorilor media din Galați Digi 24, E TV, Viața Liberă.

Bogdan Stanoevici

„Ce faci tu, țara Mea, azi, cum te simți?”

Interviu realizat de Vall Alexandru

Bogdan Stanoevici - Ministrul în blugi -

Actor român, emigrant forțat, fost membru al Guvernului României, Ministrul Românilor de Pretutindeni, acum Secretar de Stat în cadrul Ministerului Culturii, un om deschis, un om care nu are pretenția că deține adevărul absolut datorită funcției ce vremelnice o ocupă. Și-a privit meritu viața cu ochii sufletului având încredere în oameni, dăruindu-se lor cu adevăr și credință. În fiecare dimineață își întreabă cu bucurie țara: „Ce faci tu, țara Mea, azi, cum te simți?”

V. A.: De ce Bogdan Stanoevici? De ce actor, de ce politician, de ce din nou în România? Foarte mulți actori sau politicieni răspund stereotipic când sunt întrebați, cu clișeu cunoscut: eu de mic m-am visat actor și uite că s-a întâmplat...

B. S.: Nimic pe lumea asta nu este întâmplător, este o convingere de-a mea de când eram mic; de multe ori în copilărie visam, fetele visează să fie prințese și băieții... fotbaliști!(râde). Sunt foarte frumoase gândurile pe care le ai în copilărie, dar trebuie după aceea să știm de fapt ce vrem, să ne ținem de ceea ce vrem și să ne urmăm visul, cum se spune! Trebuie să avem convingerea că ceea ce facem nu este atât pentru noi cât pentru ceilalți, aici se întâlnesc profesiile despre care vorbeai, actor și demnitar. Șansa mea în aceasta perioadă în care sunt în acest „nou teatru”, dacă vrei acest „teatru al politicii”, este că eu am rămas actor; încerc să aplic pe scena politică ceea ce am învățat pe scena teatrului. Asta se numește ADEVĂR, a crede în ceea ce faci, în ceea ce spui. Un actor, dacă nu crede în replicile pe care le are personajul său, ele vor rămâne niște replici rostite care se opresc în rampă, așa cum spunem noi, deci nu vor fi decât auzite și... uitate. Pentru ca mesajul să treacă rampa, trebuie ca mesajul să fie credibil și crezut în același timp, trebuie să crezi cu tot sufletul și cu tot trupul în ceea ce spui, asta încerc să fac, am făcut-o și ca Ministru al Românilor de Pretutindeni și o fac și acum ca Secretar de Stat în Ministerul Culturii. Dacă nu cred în ceva, fie că e vorba de un discurs, de o intervenție undeva, mai bine tac și nu spun nimic, e mult mai bine așa, mai cinstit dacă vrei, sunt cinstit cu ceilalți și cu mine însumi, iar dacă o spun, prefer să deranjez decât să mint. E o vorbă, câteodată mai trebuie scuturat prunul...

V. A.: De ce te-ai întors în România? Ai lăsat în Franța ani în care ai muncit, ani în care te-ai sacrificat, ani după urma cărora aveai, la momentul în care ai luat decizia de a te întoarce, o viață liniștită...

B. S.: Evident, fără discuție că la început mi-a fost greu, mai cu seamă că eram un străin, este greu în oricare țară ca străin să intri în această lume a cinematografului, sunt probleme de cunoaștere, de aprofundare a acelei limbi, a

accentului. Așa cum spuneam că nimic nu este întâmplător, le fel de mult și cu tot sufletul sunt convins că trebuie pe lumea asta să încercăm să facem ceea ce simțim că am putea face cel mai bine. Voltaire spunea într-una dintre

scrierile lui ce înseamnă talentul: „a avea talent înseamnă a face cu plăcere ceea ce trebuie să faci în fiecare zi” – în viață învățăm tot timpul. Ce am învățat în Franța aplic aici și ceea ce am învățat în România am aplicat în Franța. Da, am avut șansa să îmi fac meseria, da, am avut șansa să trăiesc din meseria mea, ceea ce nu este neapărat ușor, ajunsesem acolo unde nu eram nevoit să-mi calculez centimă pentru a doua zi. În meseria asta sunt urcușuri și coborâșuri, perioade pline în care ești solicitat și perioade foarte goale deopotrivă, este firesc să fie așa, pentru mine a reprezentat prețul libertății mele. Orice vis are un preț pe care ești sau nu pregătit să îl plătești...

V. A.: De fapt, de unde a pornit nebunia ta de a pleca din România?

B. S.: Așa cum spuneam, am considerat că trebuie să încerc și în altă parte. Foarte mulți nu au înțeles și m-au întrebat de ce am plecat când eram un actor cunoscut, când eram iubit de cei tineri în special. Ilai să nu ne ascundem după deget, un actor care spune că nu este interesat de public, de succesul la public, minte!

Când faci aceasta profesie din convingere, o faci și pentru că îți dorești să ai succes, eu nu cred că nu există actor care să-și dorească să ajungă la un moment dat în cetatea filmului, la Hollywood... Și eu am visat lucrul acesta. Am ajuns acum, târziu, cu filmul „Cel Ales” în selecția pentru „Golden Globes”, ocazie cu care am cunoscut un pic din lumea Hollywoodiană, o lume destul de închisă, dar am fost foarte bucuros de cum a fost primit filmul. Aș fi ipocrit să nu spun că în România de la acea vreme eram sătul și pentru faptul că trebuia să mă descurc pentru orice, mă ajuta că eram popular și puteam deschide datorită acestui lucru multe uși și puteam obține, contra cost, ceea ce voiam, dar tot nu mi se părea în regulă ca lucrurile să fie așa.

Odată, țin minte, m-am dus să cumpăr carne, dar cum nu puteam cumpăra 3 kg, eram doar eu cu mama, ne ajungea. Cei de la cantina partidului sau de la abator, nu puteau

să-mi dea 3 sau 4 kg pentru că bătea la ochi, luam 10 sau 15 kg, și uite așa eu le dădeam și vecinilor mei, fiind bucuros că îi puteam ajuta, ei îmi plăteau, eu nu voiam să le iau banii pentru că le cunoșteam situația... off; ei se simțeau prost că nu voiam să le iau banii, eu, pentru că nu le puteam spune prețul cu care cumpărasem, inventam tot felul de povești și tot așa. Voiam să îi ajut cumva, ceea ce am și făcut. Poate părea straniu pentru unii, ciudat chiar, să nu îți mai spun de „descurcatul” cu benzină, dar așa erau vremurile atunci, cine a trăit acea perioadă înțelege ceea ce spun. La toate astea s-a adăugat și o întâlnire cu un ofițer de securitate care a încercat ani de zile să mă racoleze, nu era vorba de a deveni turnător, ei se duceau singuri; era vorba de un sistem mai sofisticat

care ținea până la urmă de securitatea statului, dar în contextul respectiv. Eram îngrozit de faptul că ar fi trebuit să fac rapoarte săptămânale, ceva îngrozitor pentru mine. Eu, care la acea vreme nu eram în stare să îmi fac mic un raport pentru ceea ce urma să fac. Mai cu seamă, i-am explicat că, deși eu nu beau, aş putea avea la un moment dat o stare de „a vorbi gura fără minc” ceea ce ar fi dus inevitabil la un eșec. I-am spus: „lăsați-mă pe mine să fiu actor de comedie, mie îmi place viața, mie îmi plac femeile, pe mine nu vă puteți baza”. După multe insistențe a înțeles, mai cu seamă că eu, fiind „gură slobodă”, spuneam texte interzise, texte care loveau în sistem. Atât cât puteam, îmi exprimam cât de cât liber convingerile, așa numitele „șopârlițe”. Evident că începusem să deranjez mult prea mult, dar în aceeași măsură am avut și oameni care m-au „protejat” cumva fără voia lor, eu necerându-le niciodată asta. Se primeau scrisori anonime despre mine, scrisori în care eram acuzat cum că zic și fac, și dreg. Acestea ajungeau pe masa unui colonel de securitate care avea o fetiță de 13 sau 14 ani. Ea era bucuroasă că mă văzuse cu o seară înainte la televizor și îi spunea că mă place și că sunt actorul ei preferat, acel colonel de securitate mai întâi era tată! A doua zi, când vedea pe birou o poză cu mine, pe care de altfel nu mă văzuse vreodată în viața lui, dar știa de la fetița lui, lua respectiva scrisoare și o băga în distrugătorul de documente și dădea o rezoluție oarecare.

V. A.: Și uite așa meseria de actor te-a salvat!

B. S.: Da, așa este, m-a salvat de foarte multe ori. La un moment dat, acel domn colonel mi-a spus că țin la mine, dar că am depășit „linia galbenă” și ar fi mai bine pentru mine și pentru familia mea să plec, să caut să-mi stabilesc domiciliul în străinătate. Când auzi o frază de genul ăsta din gura unui ofițer de securitate, îți dă de gândit. M-am calmat un pic, între timp am cunoscut o fată din Franța care își dorea să ne căsătorim, ceea ce am și făcut.

Actele mi-au ieșit foarte repede, în șase luni nu numai că aveam actele semnate, dar aveam și pașaportul, ceea ce dura 2 sau 3 ani, la mine s-a produs repede. Și iată-mă plecat din România, toate aceste lucruri s-au coroborat și m-au făcut să plec din țară.

V. A.: Cum te-ai descurcat în Franța?

B. S.: Am făcut foarte multă televiziune. Am jucat în seriale de televiziune și în câteva filme de lung metraj.

Nu am acceptat niciodată să fac figurație, am considerat că experiența mea acumulată de-a lungul timpului, dublată de școală românească de teatru și film, merită și datorită acestui lucru pot mult mai mult, ceea ce s-a și dovedit ulterior. Am acceptat cel puțin 3 zile de filmare. După 3 luni în care am intrat în circuit, am început să aduc bani acasă, mai mult decât soția mea care mă susținuse până la acel moment. Primul meu salariu a fost vreo 200 și ceva de euro pe ziua de filmare, după vreo 4 ani am ajuns de la 250 de euro la 1300 pe o zi de filmare.

V. A.: Asta înseamnă foarte multă muncă și... răbdare și perseverență, dacă vrei.

B. S.: Trebuie să ai nebulie, trebuie să ai curaj, trebuie să ai conștiința faptului că bagajul tău este suficient de important și că te poți baza pe el. Eu am avut de la început această convingere, CV-ul meu era foarte încărcat, aveam 10 ani de activitate, eu am început să joc la Teatrul Național din primul an de facultate când m-a luat Domnul Ioan Cojar și am jucat alături de nume grele ale teatrului românesc în „Idolul și Ion Anapoda”. Chiar dacă ei nu puteau verifica ceea ce eu am scris acolo, eu nu am mințit nicio clipă.

V. A.: Acum, revenind cumva la timpul când te-ai întors acasă. Am avut bucuria să constat că ești la fel de prietenos și sincer chiar dacă ocupi funcția de Secretar de Stat în Ministerul Culturii, dar și atunci când ai fost Ministru al Românilor de Pretutindeni. Îți pot spune ceea ce nu știi și anume că, atunci când eram împreună la Chișinău cu Festivalul de film organizat de U.A.R.F., eu, cu bunul meu prieten Deian, am avut așa „o strângere de inimă” pe când ne aflam într-o localitate destul de aproape de granița cu Transnistria și constatam deschiderea pe care ți-ai arătat-o față de acei oameni pe care nu îi mai văzuseși niciodată până atunci. Ne era teamă pentru faptul că crai membru al Guvernului României și se putea întâmpla orice, dar, privind mai atent, am observat că „sufletul îți era în ochi” așa cum se spune. Era o alarmă falsă...

B. S.: Nichita Stănescu spunea că doar noi avem „acasă al nostru”, acasă există doar în limba română. Eu aici, acasă la mine, consider că am ceva de spus și de făcut. Convingerea mea este că noi, oamenii, venim pe lume cu o temă și ea trebuie dusă la bun sfârșit. Atât timp cât nu o vom rezolva, ne vom întoarce până ce ea va fi definitiv încheiată. Treccrea mea în acest spațiu al politicii îmi demonstrează că am avut dreptate simțind și gândind așa, anume că am ceva de spus și de făcut pentru românii mei. Ceea ce nu au înțeles foarte mulți politicieni este că nu poți fi politician sau să spui că vrei să faci ceva pentru ceilalți și în același timp să te rupi de ceilalți. Nu se poate! Nu poți sta într-un glob de cristal, pe un pedestal de unde să privești lumea ca fiind niște gândăcei care se plimbă în jurul tău! Gândăceii aceia sunt la fel ca tine și tu ești la fel

ca ei, diferențele vin din nivelul de cultură, din nivelul de educație, din nivelul de instruire. O lume nu poate fi formată doar din artiști, din medici, din cei care curăță străzile, e nevoie de fiecare în parte la locul său, fiecare trebuie să își cunoască locul, este foarte important. Constat cu tristețe că foarte mulți dintre colegii mei din politică sunt rupți de realitate, nu mai au niciun fel de contact cu realitatea. Eu niciodată nu am tăiat contactul cu oamenii. Atunci când apărcaam la televizor, evident că unii mă înjurau și alții mă laudau, așa e normal să fie. Eu vorbeam cu oamenii, fie la teatru după piesă, fie cu taximetristii, fie la piață, unii știau cine sunt, alții nu, încercam să culeg, să iau pulsul străzii, voiam să știu ce gândesc oamenii. Era prin 2012. Spre surprinderea mea vedeam demnitari, care erau colegi cu mine de platou mulți dintre ei și de toate culorile politice, se uitau la mine și nu înțelegeau ce spuneam, parcă vorbeam într-o altă limbă... Iar eu le spuneam ce gândesc oamenii, ce simt și ce cred, dar, iată, acum trăim momente dificile.

V. A.: Oamenii nu mai știu să iubească, să asculte, să vorbească?

B. S.: Hai să îți dau un exemplu. Pentru mine e ca și cum ar fi o motocicletă frumoasă, cu mulți cai putere, dar care are și niște hibe care vin tocmai din aceste lucruri, că e frumoasă, că e puternică etc. Fiecare om, ca și fiecare mașină, are defectele propriilor sale calități! Iubirea este o calitate și o necesitate, dar din păcate democrația a adus aspecte care nu sunt neapărat legate de iubire sau de comunicare. Cineva spunea: „în ziua de azi toți comunicăm, dar prea puțini ne conectăm unii cu alții”.

V. A.: De ce nu știm să ne respectăm valorile, de ce suntem cumva blestemați? Întreb obsesiv acest lucru căutând cât mai multe răspunsuri?!

B. S.: Ouif, asta e una dintre marile tristeți ale mele. Este o realitate, într-adevăr, dar vezi tu, fiecare popor are destinul lui și s-a format într-un anumit fel. Noi, românii, ne-am aflat mereu la răscrucea drumului dintre nord și sud și dinspre est la vest și invers, toți au trecut pe la noi. De la fiecare am luat câte ceva, nu întotdeauna ceea ce era bun, dar nimeni nu a reușit să ne asimileze, vorbesc dintre cei care au și rămas pe aici, pentru că aveam un popor suficient de mândru, de puternic, cu o cultură veche și totodată stabilă. Toate aceste treceri ne-au influențat, avem un fel de a nu avea încredere în noi și în ceea ce suntem capabili să facem și asta face ca în limba română să existe fraze de genul „capul ce se pleacă paloșul nu-l taie, dar cu umilință lanțul înconvoaie” sau „se putea și mai rău”. Din păcate, acestea fac parte din mentalul colectiv de secole și nu putem să ne debarasăm de el așa, dintr-odată, sunt lucruri care ne trag în jos cumva. Îmi doresc ca generațiile tinere, vorbesc despre cei care au astăzi 2 sau 3, sau 5 ani, acești copii sper să fie mai luminați la minte decât noi și sper că vor șterge din acest mental colectiv aceste fraze care ne blochează și din care cauză ne uităm valorile, nu știm să fim mândri că suntem români. Din momentul în care am intrat în politică le spun demnitarilor de rang înalt cu care am ocazia să mă întâlnesc următorul lucru: „Dacă vrem să construim Europa, să fie limpede pentru toată lumea, nu există europeni răi sau europeni buni, nu există europeni mici sau europeni mari, nu există europeni mai presus de alți europeni și nimeni nu are de dat lecții nimănui. Avem cu toții de învățat unii de la alții!” După ce spun chestia asta vin aplauze...

V. A.: Spui acest lucru gândind la țara ta, România, ești naționalist?

B. S.: Înseamnă să îți iubești țara! Naționalismul pentru mine nu este acel naționalism lătrător care te izolează prin respingerea celuilalt. Naționalismul, pentru mine, constă în a-ți iubi țara și oamenii și de a vrea să faci ceva pentru acesta țară și pentru acești oameni. Să fii naționalist înseamnă că atunci când cineva vorbește urât despre țara ta să nu-i permiți acest lucru. A fi naționalist înseamnă a-ți respecta valorile și a le striga sus și tare pe toate acoperșurile lumii! Să ne aducem aminte că stiloul a fost inventat de Petru Poni, Nicolae Paulescu a inventat insulina, scaunul ejectionabil l-a inventat Anastase Dragomir, avionul cu reacție inventat de Henri Coandă, exemplele pot continua, invenții care astăzi folosesc lumii întregi!

V. A.: Care este relația ta cu destinul, cu Dumnezeu?

B. S.: Eu disociez destinul de fatalitate. Se spune că Dumnezeu îți arată, îți dă posibilitatea de a lua ceea ce îți trebuie, ai posibilitatea de a alege, există un liber arbitru care nu trebuie ignorat, ci, dimpotrivă, luat în seamă foarte serios. În fiecare zi îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru că îmi arată drumul pe care trebuie să merg, care nu este neapărat cel mai ușor, dar este drumul cel mai bun pentru mine pentru a-mi putea face tema: Tema Vieții Mele!

V. A.: Cum iubește Bogdan Stanoevici?

B. S.: Iubește cu toată ființa, se hotărăște greu, dar, atunci când o face, o face cu toată puterea cuvântului. Nu poți compara felul în care iubești o femeie acum cu felul în care ai iubit o altă femeie. Nu e aceeași femeie, nu ești în același timp, nu este aceeași chimie. Atunci când iubești un loc, un obiect, îl iubești într-un mod foarte special și specific. Așa cum eu îmi iubesc motocicletă pe care o am, nu pot iubi mașina pe care mi-o doresc... Cred că iubirea este o noțiune foarte individuală și foarte greu de explicat.

V. A.: Nu pot să nu te întreb cum te-ai simțit în Galați cu ocazia Festivalului de Film Modern Movie?

B. S.: M-a bucurat foarte mult la Galați, ceea ce nu am mai văzut de mult, un public format din oameni diferiți, cu grijile lor, cu preocupările lor, dar care au venit să vadă film, să împărtășească niște momente cu artiștii dintr-un film. Cinematografele din mall-uri și-au pierdut identitatea.

Am interacționat cu acei oameni pentru că așa am simțit, nu sunt genul să mă prefac, așa cum îți spuneam și mai devreme, aici oamenii erau acolo și pentru mine și se bucurau de momentul acela împreună cu mine. Da, am simțit o anumită energie de care sincer mi-a fost dor. Acolo, la Galați, cu acea ocazie am regăsit-o și lucrul ăsta m-a bucurat mult. Așa cum am spus atunci în piață, cum am promis, eu îmi în cuvântul, voi face tot ceea ce îmi stă în putință ca Galațiul să aibă un cinematograful pentru că MERITĂ!

Aș vrea să închei cu fraza pe care eu o spun și pe care o recomand cu drag; unii râd, dar vor fi din ce în ce mai puțini, vă garantez acest lucru. Pentru mine este un leitmotiv, cred cu tot sufletul și cu toată ființa mea că toți românii ar trebui să ne punem această întrebare cu sinceritate. Când te scli dimineața, măcar o dată pe săptămână, uită-te pe geam și întreabă, așa cum ți-ai întreba bunica sau pe un bun prieten:

Tu, țara Mea, cum te simți azi dimineață? Ți-e bine, zâmbești? Dacă nu ți-e bine, hai să încerc eu să fac ceva să îți fie mai bine! Cred că atunci când o să punem așa întrebarea, mentalitățile noastre o să schimbe, viziunea noastră despre noi va fi alta și vom ști să mergem mai departe pentru ca țării noastre să îi fie mai bine. Așa să ne ajute Dumnezeu.

Raza ei abia acum luci vederii noastre

Nicolae BACALBAȘA

Ce înseamnă scriitor?
Este o profesie sau
o vocație?

Vocația este o voce
interioară irepresibilă care
își face loc depășind inerțiile
sau mecanismele de
contenție.

Este echivalentul sindromului Tourette în
patologic, comportament incontrolat prin
anihilarea cenzurii.

Scriitorul adevărat, de vocație, este asemenea
vulcanului care aruncă, scuipă afară, miezul
fierbinte al Pământului.

Vulcanul este sclavul lavei incandescente.

Scriitorul adevărat este martorul, până la urmă
pasiv, chiar dacă este emitent, al unui
transcendent al adevărului încă nedefinit, dar
consustanțial ființei umane.

Scriitorul este, ca atare, un element periculos
pentru orice sistem, căci sistem înseamnă a pune
botniță adevărului.

Ca atare, sistemul va căuta să cumpere sau
să reprime scriitorul (în tot cazul, să îl anihileze)
și să înlocuiască nișa cu falșii profeți ai
activismului.

Talentul nu face scriitorul.

Mihail Sadoveanu a fost, fără îndoială, un
om talentat.

Dar masiv-obeul Sadoveanu, gurmând,
însurat cu o femeie cu douăzeci de ani mai tânără
căreia i-a turnat în serie copii, nu a fost un sclav
al adevărului, ci un sclav al burții.

Tolănit în masonerie și apoi în comunism,
arghirofil până la caricatură, și-a prostituat
abilitățile.

Și omul și maimuța sunt antropoide.

Scriitorul este robul unei necesități aproape
esoterice.

Din această cauză, soarta scriitorilor este
rareori o poveste veselă.

Ei sunt născuți în răspărul istoriei.

Sunt chinuți de boala incurabilă și reprimată
de „medicina” stăpânirii numită adevăr.

De multe ori, opera lor este asemenea

comorilor îngropate la repezeală la năvălirea hoardelor
barbare.

Generațiile următoare sunt cele care le dezgroapă.

Mihail Bulgakov este astăzi considerat unul din cei
mai mari scriitori ai secolului XX, în tot cazul, din
literatura rusă, deși cu personal cred în dimensiunea
sa universală.

Doctorul Bulgakov a devenit celebru printr-un
roman ce a fost publicat, și atunci cu amputații
traumatice, la 26 de ani de la moartea sa.

Bulgakov a murit în vârstă de 49 de ani, în 1940,
orb de mai multă vreme, chinuit de o insuficiență renală.

Romanul „Maestrul și Margareta” a fost publicat
în 1966.

Bulgakov a avut o viață plină de evenimente în ciuda
scurtimii sale, a scris enorm, a publicat puțin, a stârnit
o ură constantă a cohorții de scriitori proletcultiști, de
activiști ai condeiului (de aici și titlul uneia din piesele
sale despre Moliere, „Cabala bigoților”), a reușit să
aibă trei neveste (ultima mult mai tânără, părăsindu-și
doi copii și soțul general, pentru a trăi în mizerie alături
de romancierul și dramaturgul grav bolnav, dar genial),
a cunoscut morfina și alcoolul.

A avut un duel crud, dar și aproape senzual, cu
dictatorul Iosif Stalin care îl admira, dar obiectiv nu îl
putea admite.

Opera sa este o operă a revoltei, a scârbei
cristalizate față de sistemul mârșanului triumfător.

Comunismul a fost triumful absolut al mârșăniei.

Provenind din cercuri intelectuale de mare
rafinament, pătruns de sentiment religios (tatăl său era
profesor de dogmatică creștină la Academia teologică
din Kiev), Bulgakov este cufundat cu violență în
haznaua cotidianului mârșănesc.

Nici măcar ușa casei nu îl poate izola de această
lume.

Toți locuiau la „comun”, o cameră dintr-un
apartament și practic trăiau expus în cușcă, agresat în
orice clipă, oricât de intimă, a Eului.

Chiar genial fiind, vci fi urât, căci mârșanul urăște
non selful.

Intelctualul este non selful mârșanului.

Sigur că, dacă Bulgakov ar accepta să devină doar
propagandist, ar trăi în luxul elitei politice.

Dar nu poate.

El este scriitor adevărat, trădat de vocea interioară, ce nu îi aparține, dar urlă.

Din amintirile sale:

„Odată, noaptea, în anul 1919, într-o toamnă târzie, călătorind cu o hurducătură de tren, am scris la lumina unei feștile, înfiptă într-o sticlă de gaz, prima povestire scurtă.”

Primele succese literare îi aduc și supravegherea.

Poliția politică îl urmărește atent.

A scrie în URSS echivalează cu mersul pe sârmă deasupra prăpastiei.

Filajul debutează cu un an și jumătate înaintea percheziției.

Obraznic, pe față, avertisment explicit.

Este de fapt un lux.

Într-o țară în care teroarea era instrument de guvernare, iar forța de muncă era pentru marile șantiere reprezentată de sclavia penitenciară, este aproape o pierdere de timp și energii.

Poate fi privită și ca un antrenament al echipelor.

Pe 7 mai 1926, locuința sa este percheziționată și i se confiscă manuscrisul nuvelei „Inimă de câine” (azi celebră) și jurnalul personal, trei caiete cu titlul „Sub apăsarea cizmei”.

Jurnalul este de o totală sinceritate privind atât viața sa personală, cât și sentimentele sale anticomuniste, incompatibilitatea scriitorului în raport cu sistemul.

Nu este totuși arestat.

Mai mult, începe o campanie susținută, la cel mai înalt nivel, pentru a își recupera scrierile.

Un joc cu focul aproape inconștient.

Culmea, după trei ani, reprimește jurnalul său intim.

Evident că securitatea sovietică și-a tras o copie, regăsită azi în arhive. Era definitiv „agățat”.

Bulgakov distruge plin de ură jurnalul său vidat, maculat.

După un succes răsunător al piesei sale „Zilele Turbinilor”, tratând mișcarea albă din războiul civil, simte ostilitatea extremă a criticii oficiale și a autorităților.

Totuși, Stalin a văzut de 15 ori spectacolul. Și a aplaudat.

Ostilitatea de la el venea.

Muritor de foame, nepublicat, ostracizat, Bulgakov scrie o scrisoare lui Stalin și guvernului.

Vrea ori să i se dea de lucru, ori să plece în

străinătate.

Scrisoarea există în arhivele securității, este de o îndrăzneală care ar putea costa viața.

Mihail Bulgakov

Stalin îi telefonează și i se oferă loc de muncă, regizor secund la teatru.

Viața îi este salvată, dar nu va mai publica nimic.

Concomitent, Stalin declanșează în 1937 marea teroare în care va picni clita bolșevică, profund criminală, a lui Lenin.

Bulgakov, fascinat de relația *șoarecele și pisica* cu Stalin, va scrie romanul său „Maestrul și Margareta” în care eroul este Stalin sub chipul Diavolului.

Cartea este ambiguă, cum ambiguu prin definiție este și Diavolul (diabolcin).

Diavolul lui Bulgakov este ambiguu și Faustian, prin rău

realizează binele.

Stalin este informat despre roman, pe care Bulgakov îl citește cunoscuților, dar nu poate permite apariția.

În roman coexistă Iisus din Nazareth, Pilat din Pont (asasinul), Diavolul, cuplul Maestru și Margareta (Bulgakov și cea de a treia nevastă prăbușiți în senzualitatea cuplului).

Baroc, esoterism, satiră.

Bulgakov realizează că se află așezat pe o bombă, distruge manuscrisul, îl reface din memorie, dezvoltă aproape o psihoză privind supraviețuirea în ce a intuit corect a fi opera sa capitală.

A fost Stalin diabolic?

Vaticanul are oficial un departament de exorcizare.

În timpul războiului mondial, Papa a practicat ritual de exorcizare și pentru Hitler, și pentru Stalin, să scoată dracul din ei.

Ca și în Faust, Bulgakov realizase, pe nevorbite și nenegociat, un pact cu Diavolul.

Dar vedea în apariția unui Țar roșu, care să strivească bolșevismul și să resusciteze imperiul, aceea ipostază din moto-ul romanului, „fac rău și iese întotdeauna bine”.

Fascinația în fața răului și în fața puterii?

Ambiguitatea fundamentală, element al structurii lumii.

Dia-bolcin?

Limba bifurcată a șarpelui?

„Maestrul și Margareta” este Phconixul resuscitat din cenușa amară a Istoriei.

Câinii și caii*

FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI

Câinii-lupi arătau superb. Aveau adăposturi călduroase și așternuturi moi. Cotețele le erau măturate zilnic. Soldații îi periau, îi duceau la scăldat, îi scoteau la plimbare și îi alergau, pentru a-i menține în bună condiție fizică și intelectuală. Alergatul, mersul târâș și statul pe loc se numeau instrucție și ele dădeau roade: animalele respectau ierarhia, la zile festive obțineau grade, de nu cumva și decorații. Se bucurau de asistență medicală, veterinarul îi consulta periodic, îi vaccina și îi îndopa cu vitamine. Apa de băut le era proaspătă, iar hrana, asigurată din abundență. Primeau un kilogram de carne pe zi, rația unui deținut politic pe tot anul, probabil. Caporalul Țugui, cățelar-șef, și ceilalți îngrijitori de câini le mai ajustau rețetarul culinar, furând câte o halcă bună din porția lor, dar nu de foame - ostașii erau bine hrăniți - ci

pentru a-și stimula propria ferocitate. În transferul de personalitate dintre câine și stăpânul lui, ficcare oferea ce avea mai bun: câinele, loialitatea, stăpânul, cruzimea. În ciuda constrângerilor și umilințelor pe care le presupune dresajul, câinii-lupi din lagărele de muncă nu își pierduseră demnitatea. Ascultau de comenzi, le executau cu precizie, culcau la pământ un deținut, atunci când li se cerea asta, își înfingeau colții în uniforme vârgate, sfărtecau pielea și carnea de pe trupul celui asupra căruia erau asmuțiți, dar nu mușcau un om despuiat. În mintea lor simplă, o ființă în pielea goală era mai mult decât o ființă neînmarmată; era icoana neputinței. Un cod special al onoarei îi împiedica să o atace. Lăsau treaba aceasta în seama stăpânilor.

Într-o seară, ne întorceam de la dig și abia așteptam să ne vedem în lagăr, în barăcile apărute de vânt. Storși de vlagă, obosiți de muncă, învinși de frig, mărșăluiam poticnit pe drumul cu bolovani înghețați, asemenea unei armate în retragere, după un lung șir de bătălii pierdute. Dar ziua nu se sfârșise. Pentru a pătrunde în lagăr, armata aceasta jalnică mai avea de suferit o

înfrângere. Înainte de a intra pe poartă, șeful unei cete de caralii ne-a oprit și a dat ordin să ne dezbrăcăm.

Din clipa în care am rămas în cămăși și izmene, rezultatul înfruntării a fost pecetluit. În fața șubelor îmblânite, superioritatea numerică - noi eram aproape o mie, iar ei, cincisprezece, douăzeci - a fost anulată. Sergenții luptau impecabil. Reprezentau un corp de elită, antrenat ani de-a rândul pentru astfel de acțiuni decisive. Asaltul a fost devastator. Ficcare zdreanță ce semăna cât de cât cu un pulover, pieptar sau cojocel era înhățată fără milă. Degete experte scotoceau hainele una câte una, pentru ca tot ce nu făcea parte din inventarul închisorii să fie confiscat. În această acțiune eroică a grupului de comando specializat în percheziții, marea captură au constituit-o mânecile unei flanele. Ele aparțineau

colegului nostru Emil Mihăilescu și fuseseră puse de el drept căptușală pe o zeghe pe care creatorii de modă ai Securității o concepuseră fără căptușeli. Sergentul vigilent le-a smuls de la locul călduț unde le ascunsese banditul, le-a fluturat victorios în aer și le-a aruncat în mormanul celorlalte mărunțișuri confiscate. Emil Mihăilescu era student la arhitectură și fusese condamnat în lotul select al „Rugului aprins”. Purta ochelari și, de sub lentila lor, te întâmpina privirea ușor rezervată a unui tânăr delicat și amabil, căruia i-ar fi stat mult mai bine într-o bibliotecă decât la roabă. Cel ce ar fi putut să proiecteze catedrale, palate sau piețe publice, împodobite cu fântâni cântătoare și coloane de marmură, se mulțumea totuși și cu săpatul gropilor în malul inospitalier al Dunării. Înfățișării sale civilizate îi răspundea, în straturi mai profunde, un înalt simț al dreptății. Nu a protestat atunci când i s-au smuls rămășițele puloverului de om liber, dar nici nu a acceptat abuzul. A ieșit din rând și, apropiindu-se de grămada de cărpe, și-a luat înapoi ceea ce știa că este al său. Lumea aparține celor îndrăzneți. Prin

îndrăzneală se pot întemeia imperii, se pot cuceri cetăți, pământuri și bogății nemăsurate, se pot obține multe și minunate lucruri, dar nu mânecile unei flanele. Grupul de comando a reacționat fulgerător. Paznicii zdrențelor s-au năpustit asupra temerarului, i-au smuls mânecile interzise, l-au dezbrăcat de cămașă și izmene, l-au doborât la picioarele lor și au prins să se ia la întrecere în lovituri. Doar căciula și ochelarii i l-au lăsat la locul lor. Nesăbuița trebuia pedepsită. Loveau cu sete, pentru că așa se cuvine să fie lovit un dușman al poporului, dar și pentru că le era frig și voiau să se încălzească. Se foloseau de trupul celui căzut ca de o minge. Numai că mingea acca, lipsită de rotunjime și elasticitate, sângera prin toate cusăturile. Până și căciula, căciula cazonă cu urechi, legată sub bărbie, îi înflorise sub lovituri; prin pielea ei scorojită, smocurile de păr ieșiseră la iveală, cum ies florile sălbatice pe creastă de deal. Emil Mihăilescu nu se gândea să își apere pieptul, nici fața, nici ochii, ci băjbăia cu mâinile printre cizmele caraliilor, în căutarea ochelarilor care îi săriseră, în cele din urmă, de pe nas. Cu un trup schilodit își putea continua liniștit anii de pușcăric, însă fără ochelari se simțea mai mult decât neputincios. În închisoarea Jilava, auzisem povestea unui arestat pe care anchetatorul, în nobila sa strădanie de a-l convinge să recunoască lucruri pe care omul nu le făcuse, îl lovea numai în cap. „O să-mi scoateți ochiul”, s-a plâns victima, la o lovitură mai zdravănă și care își greșise ținta. „Nu-ți fă probleme, l-a liniștit tortionarul. Și eu mi-am pierdut un ochi într-un accident și uite că nici nu se cunoaște. Ce, ai putea să spui care e de sticlă?” „Stângul”, a răspuns arestatul. „Cum ți-ai dat seama?” s-a mirat anchetatorul. „Are o privire mai umană.” Unul dintre sergenți, aflat în plină acțiune, s-a clătinat îndelung, ca până la urmă să-și piardă complet echilibrul și să cadă pe spate ca un buștean. Ceilalți au izbucnit în râs, clătinându-se la rândul lor, într-o mare veselie. Atunci am înțeles că eroicul grup de comando nu era chiar un grup de comando, ci o trupă de caralii beți criță. Soldații din cordonul de pază se apropiaseră și ei, bucuroși de spectacol. Așezați pe etichetele dinapoi, câinii-lupi își ciuleau urechile și își mișcau boturile într-o ciudată corespondență cu mișcările oamenilor. Vederea sângelui nu îi întârâtase, priveau fără să atace, iar privirea lor, în comparație cu aceea a stăpânilor, părea mai umană. În ciuda faptului că erau sănătoși și nu aveau ochi de sticlă.

Câinii-lupi erau frumoși și când atacau. O făceau sportiv și fără șiretlicuri. Nu își fereau în lanțuri și cătușe adversarul, pentru a fi siguri că acesta nu se poate apăra, nu întocmeau procese-verbale care să le justifice agresiunea și nici nu se foloseau de ciomege, bastoane de cauciuc sau cearșafuri ude, ca să-și ușureze treaba. Disprețuind ascunzișurile, nici măcar nu se târau pe burtă, cum fuseseră învățați, pentru

a-și surprinde inamicul. Se aruncau în aer, în salturi armonioase, izbeau pieptuși, își înfigeau ghearele și colții, însă, în clipa în care deținutul se afla căzut la pământ, abandonau imediat lupta, doar mârâiau. În lagărul de la Periprava, pe când lucra la prășitul porumbului, Sașa Ivăsiuc rămăsese la un moment dat mult în urma colegilor săi de brigadă. Deținuții politici fuseseră aduși de curând din penitenciarul Gherla, erau cu toții slabi și lipsiți de putere, iar mulți dintre ei nu ținuseră în viața lor o sapă în mână. Era și cazul lui Sașa, student al Facultății de Medicină, arestat în noiembrie 1956 pentru organizarea unei manifestații de susținere a Revoluției din Ungaria. În plus, fostul medicinist era foarte neîndemânatic. Îi venea mai ușor să lanseze o teorie și să se miște elegant printre cele mai complicate abstracțiuni decât să tragă o linie dreaptă între două puncte. Se străduia totuși să țină pasul cu tovarășii de muncă și ar fi reușit, probabil, dacă porumbul ar fi fost singura plantă de pe acel ogor. Numai că pământul, furat apelor prin îndiguiri recente, continua să hrănească o mare varietate de buruieni, dintre care pălămida și pirul se numărau printre cele mai docile. Adevăratul război se ducea împotriva stufului. Pe cât de înaltă îi creștea tulpina, pe atât de adânci îi erau rădăcinile. Era prima prășilă și, pentru un ochi necxersat, firele de stuf se deosebeau prea puțin de firele de porumb. Pe un om trăit la țară, diferența dintre frunzele plâpânde ale porumbului și săgețile viguroase ale stufului nu l-ar fi pus în cine știe ce încurcătură; pe Sașa, crescut la oraș și doar printre cărți, subtilitatea îl depășea. Efortul de identificare a vegetației îi lua multă energie, dar nu îl scutea de erori; confuzia între specii se producea frecvent. Reteza cu grijă ceea ce credea că sunt buruieni, înlătura prudent smocurile sălbatice, iar atunci când aduna țărâna în jurul plantei selectate se bucura că, în sfârșit, din inima mușuroiului construit cu atâtea migală se înalță biruitoare o frumoasă tulpină. Pornea mai departe, izbea încrâncenat cu sapa în pământul nisipos, amestecat cu cochilii de melci, fără a reuși, totuși, să se țină în rând cu ceilalți săpători. Pe urma lui, la doi pași distanță, venea un soldat din cordonul de pază, cu un câine-lup în lesă. Omul urmărea atent contribuția lui Alexandru Ivăsiuc la agricultura patriei, privea și nu-și credea ochilor. După un timp, într-un moment în care medicinistul se chinuia să salveze dintre buruieni un fir mai arătos, rotund artistic tăișul sapei în jurul rădăcinii, soldatul nu a mai răbdât. A început să-l injure și a asmuțit câinele asupra lui. Animalul l-a doborât dintr-un salt.

- Smulge-l imediat! a poruncit soldatul.

Căzut în genunchi, Sașa Ivăsiuc nu înțelegea. Făcuse o treabă mai înceată, dar bună. Rândul lui arăta chiar mai bine decât rândurile din dreapta sau stânga: era mai verde, de un verde intens, mușuroaiele se aliniau mulțumitor, iar unele plante răsăreau drept, mai

înalte și mai viguroase. Ezita: cum să smulgi un fir gata prășit? Pentru a-l lamuri, soldatul îl izbi cu patul pistolului automat între umeri; nu cunoștea metodă mai bună de a împărtăși și altora din tainele lucrării pământului.

- Tu nu vezi că ai tăiat porumbul și ai lăsat stuful? Cu dinții, cu dinții să-l smulgi!

Numai că forma aceasta de agricultură nu era cu puțință în cazul lui Sașa. Sașa Ivăsiuc își pierduse dinții în anchetă. Își răsuci capul în direcția soldatului, deschis gura și îi arătă gingiile goale. Pe apărătorul cuceririlor clasei muncitoare, ciaturile de os rămase în maxilar, operă a căpitanului Enoiu, superiorul său din Ministerul Afacerilor Interne, îl impresionară neplăcut. Dovedeau limpede că are de-a face cu un sabotor. Pentru șiretenia și reaua lui credință, banditul merita să fie împușcat. Un singur glonț, și răul ar fi fost distrus din rădăcină. Nu primise însă consemn pentru o faptă atât de utilă, nu avea decizare de la comandanții săi pentru așa ceva. Îl privi negru de ură și îl scuipă drept între ochi. Gestul avea o funcție eliberatoare, dar nu îi potoli pe deplin furia. Se repezi la plantele ocrotite de sapa lui Sașa și începu să le strivească sub tălpile bocancilor. Firele de stuf, firele de porumb, rândul lui Ivăsiuc, rândurile din jur, totul fu călcat în picioare, cu o violență ieșită din comun. Frenesia distrugerii părea să nu aibă sfârșit. Prins în lesă, câinele-lup sârca și el, împrăștiind țărâna de pe alte și alte cuiburi de porumb, joaca stăpânului îl încânta, deși, chiar și în joacă, nu i-ar fi trecut prin cap că ar putea să scuipă un semăn al său. Nici atunci când locul rămase curat ca o arie, soldatul nu se liniști. Lovi cu sete în coastele animalului din subordine și continuă să bolborosească frânturi de înjurătură, de parcă s-ar fi aflat sub legătura unei vrăji. În perioada interbelică, ziarele au prezentat pe larg amănuntele unei crime petrecute într-un oraș dunărean, Galați sau Brăila. Protagonistul nefericitei întâmplări se numea Berilă și fusese slugă la un cârciumar. Când a constatat că angajatul său are apucături rele, jupanul l-a dat afară. Berilă a plecat ziua, dar s-a întors noaptea. La adăpostul întuncicului, a pătruns în casa cârcia îi cunoștea toate ungherele și s-a furișat drept spre tejgheaua în al cărei sertar știa că se țin banii, nenorocirea a făcut ca tocmai atunci cârciumarul să-și numere averea. Când a dat cu ochii de fostul stăpân, hoțul l-a izbit cu toporul în cap. Bărbatul, puternic, nu a căzut din prima clipă, a încercat să se apere, dar Berilă și-a repetat loviturile până ce omul s-a prăbușit cu țcașta despicată. Nevasta a auzit zgomotele luptei, a sărit din pat, în cămașă de noapte, și s-a dus să vadă ce se întâmplă. Ucigașul a lovit-o năpraznic, a lăsat-o într-o baltă de sânge și s-a repezit spre odaia copiilor. I-a surprins dormind și i-a hăcuit cu tăișul toporului, mărunț, cu precizia cu care se tranșează carnea la măcelărie, nesatisfăcut totuși de

treaba făcută, a prins să scotocească fiecare colțișor al casei, în căutarea următoarei victime. A dat de ea, ghemuită sub un dulap. Era pisica. A ucis-o cu aceeași sălbăticie. Cum, în vertijul acesta al crimei, nu își epuizase resursele, s-a apucat să sfărâme mobila și toate obiectele întâlnite în cale. Soldatul care îl lovide și îl scuipase pe Sașa Ivăsiuc și călcase în picioare nevinovatele plante era, fără îndoială, din aceeași rasă cu ucigașul gălățean sau brăilean. Cu înalta ci știință în a-și selecta cadrele, Securitatea îl chemase sub drapel și pe acest vrednic urmaș al lui Berilă. „Am simțit că mă frige”, avca să spună Sașa Ivăsiuc, amintindu-și de scuipatul soldatului, al cărui instinct criminal, distilat în retorte ideologice, atinsese puritatea luptei de clasă.

O rudă îndepărtată a lui Berilă era sergentul-major Grecu. Temperamental și cu umori schimbătoare, caraliul trecea cu mare dexteritate de la înjurătura murdară la râsul bincvoitor, dar cel mai adesea de la înjurătură la bătaie. Om instruit, știa să numere din doi în doi și, mai ales, din cinci în cinci, aproape fără greșală. Talentul acesta, ieșit din comun în lumea paznicilor de pușcărie, îi conferea statut de privilegiat. Superiorii săi îl trimiteau rareori să supravegheze muncile brute și îl foloseau în interiorul lagărului la una dintre cele mai delicate activități: număratul bandiților. Pentru majoritatea paznicilor, numărătoarea dura ore întregi. De la stânga la dreapta, obțineau un rezultat, de la dreapta la stânga, altul. O luau de la capăt și le ieșea o cu totul altă cifră. Nici când începau de la mijloc nu izbuteau să adune corect. Dacă sergentul de serviciu ajungea, să zicem, la numărul 225, iar un deținut glumeț îl corecta șoptindu-i „patru-sute-douăzeci-și-cinci”, caraliul își însușea diferența de două sute fără să clipească. La sfârșit, un asemenea surplus de bandiți nu îl punea totuși pe gânduri; tenace, se apuca să numere din nou, unul câte unul, neavând nici acum certitudinea unui total nefluctuant. După ani de experiență, capacitatea deținutilor de a se înmulți sau împușca chiar sub ochii lui nu îl mai nedumerea, așa cum nu îl nedumeria trecerea de la zi la noapte ori de la noapte la zi. Mai înzestrat decât colegii săi, sergentul-major Grecu își demonstra calitățile de bun socotitor, la intrarea politicilor în lagăr. Ca treaba să meargă repede, folosea poarta îngustă ca pe o strungă. În momentele acelea, se simțea, în egală măsură, strateg și cioban peste o turmă de oi sterpe pe care nu trebuia să le mulgă, ci doar să le numere. La ordinele lui răcnite, brigăzile avansau compact, aproape pachet, ca o salangă macedoneană, cu aripa întărită de prezența brigadierilor, iar el marca rândurile ce-i defilau prin față cu izbituri de ciomag. Cinci... poc!, zece... trosc!, cincisprezece... arde-! Numai sunctul sec al bătei peste oasele noastre îl asigura că operația e corectă. Teoretic, ne număra pe noi; practic, își număra

loviturile. Ele cădeau în ritm de metronom, la distanțe egale, dar nu în același loc. Avea oameni-reper, chipuri-întă ce-i stimulau geniul aritmetic și, prin variație, se identificau cu însăși esența memorizării. Mașina aceasta de calcul funcționa neobosit, cu o singură întrerupere. Când în raza sa vizuală apărea rândul pe care se afla doctorul Eusebiu Munteanu, caraliul parcă paraliza. Rămânea cu ciomagul în aer, într-o poziție nefircască, dezamăgitoare pentru un performer de talia lui. Bărbatul înalt îl intimidă. Doctorul ar fi meritat să i se mângâie spinarea, era un reper inconfundabil, numai că, la vederea vlăjganului care îl privea de sus în jos, cu niște ochi mari și înnegurați, brațul sergentului-major Grecu înțepenea. Își strâmba gâtul după el și îl lăsa să treacă nenumărat. Sebi era subiectul unei discriminări pozitive, de care beneficia tot rândul său. Această sincopă, provocată de cine știe ce complex de inferioritate, adormit până atunci, era corijată vârtos cu o dublă lovitură peste capul sau umerii unuia din rândul următor. Brutalitatea sporită compensa clipa de ezitare. În fond, acest prinț al matematicii putea sări oricând peste niște cifre amărâte. Numărătoarea își recăpăta vechiul ritm, cu aceeași precizie a loviturilor, din cinci în cinci, o tehnică de abac pe care orice elev mai slab la aritmetica ar fi putut să i-o invideze.

Spre deosebire de alte specii, oamenii nu au un strămoș comun. Unul se trage din lup, altul din cal, iar un al treilea direct din bou. Teoria aceasta aparținea lui Ion Gănescu, fost student al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, arestat după 1956, împreună cu Miron Chiraleu, cel ce avea să se sinucidă sau să fie ucis în temnița de la Aiud, pentru răspândirea unor manifeste anticomuniste în timpul Festivalului Mondial al Tineretului din 1953. Din știrbituri de ciolane și cu ajutorul unor dălțițe de sârmă sau cuie ascuțite pe piatră, Ion Gănescu sculpta miniaturi în os extrem de fine. Din pâine amestecată cu săpun și salivă, făcea piese de șah, figuri complicate și fantastice pe care paznicii le confiscău cu mare plăcere în timpul perchezițiilor. Sensibil, curios de lucruri și oameni, descoperirea potriviri între obiecte și ființe aproape imposibil de potrivit. Oamenii, zicca el, scamănă cu animalele, cu păsările, ba chiar cu insectele, ai căror descendenți sunt. M-a convins odată că unul dintre camarazii noștri seamănă leit cu o albină. A găsit atâtea detalii comune, încât multă vreme după aceea, ori de câte ori mă întâlneam cu omul-albină, vedeam mai întâi albină și apoi omul. Cred totuși că el, Ion Gănescu, se sustrăgea propriei sale teorii. Chipul lui nu-ți evoca nicio specie cunoscută, fie animală, fie vegetală, ci un produs exclusiv cultural: portretul lui Vlad Țepeș din manualele școlare. După observații îndelungi și atente, a descoperit și originea sergentului-major Grecu:

Desene realizate de un ofițer de securitate sovietic despre ororile din lagărele unde a lucrat.

individul descindea din câine.

- Căinii nu sar totuși la bătaie pentru că sunt prost dispuși sau pentru că așa li se năzare, am obiectat eu. Lor nu le trece prin cap să numere oamenii cu bâta.

- N-am spus că se trage dintr-un câine normal, a explicat el. Grecu se trage din câine turbat.

Precizarea era binevenită. Ar fi fost ofensator pentru patrupedele noastre sănătoase să fie puse în aceeași oală cu sergentul-major Grecu.

* Fragment din volumul *Tortura, pe înțelesul tuturor* – Florin Constantin Pavlovici

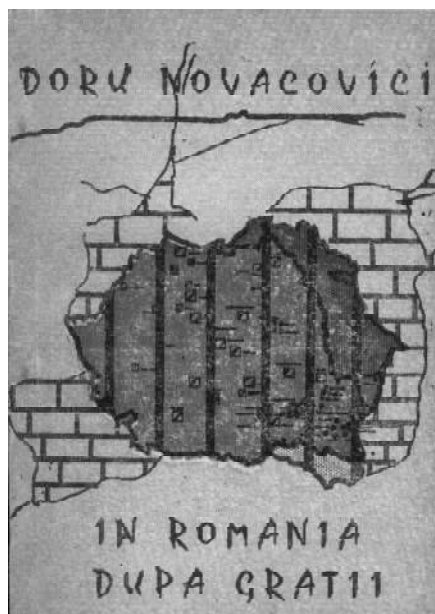
Lagărul „Grădina”

Era 20 decembrie, medicul de la penitenciare nu venise, deși era așteptat de trei săptămîni. La infirmerie veneau mereu alți bolnavi cu febră. Eu aveam două săptămîni de cînd începuse boala. Am luat coleg de pat pe Ionel Diaconu, un economist din București, care era cam de aceeași vîrstă cu mine. Doctorul ne-a spus că amîndoi sîntem suspecți de febră tifoidă. Deși el nu ne putea face analize, putea să ne pună diagnosticul după simptomele ce le prezentam. Doctorul cerea în fiecare zi raportul comandantului și-i spunea că sîntem într-o situație critică. I se răspundea că trebuie să așteptăm sosirea medicului civil. Acesta nu mai venea, deși ar fi trebuit să sosească de o lună. Într-unele paturi erau trei bolnavi ce stăteau unii peste alții. Eu nu mai puteam să mîncînc, căci aveam dureri abdominale. Mîncarea era aceeași, cu mămăligă mucegăită, iar doctorul ne recomanda să nu mîncăm, că ne face rău. Unii, care erau într-o fază incipientă a bolii, mai aveau încă poftă de mîncare și erau dispuși să mîncînce și mîncarea altora, care erau mai grav.

Un țaran de lîngă Craiova, Stan, care mîncea toate mămăligile ce nu le mînceau alții, a intrat în comă. I s-a întărit abdomenul și doctorul i-a pus diagnosticul: ocluzie intestinală. S-a cerut imediat ca Stan să fie transportat la Spitalul Salcia spre a fi operat. Ni s-a răspuns că spitalul e plin. Cînd Dr. Ciobanu a spus că omul va muri, plutonierul Donea a ridicat din umeri și-a spus că el nu e Dumnezeu, să-l salveze!

Stan era în patul de sub mine, căci paturile erau suprapuse. Cel care era în pat cu Stan nu mai putea să doarmă și stătea pe marginea patului. L-am invitat la noi, adică la mine și la Ionel, căci amîndoi eram proprietari ai patului. Colegul de pat al lui Stan era Miu, un tînar învățător dintr-un sat de pe malul bătrînului Danubiu, înalt și slab, cu ochii albaștri, încercănați de febră și oboseală. Ne-a mulțumit și s-a urcat alături de noi. El urma să stea cu capul la picioarele noastre.

Stan, în patul de sub noi, răsuflea greu. Doctorul era lîngă el, dar nu putea să-l ajute cu nimic. Intestinele, probabil subțiate de febră, se perforaseră și creaseră starea de șoc. Numai operația ar fi putut să-l salveze. La ora 5 dimineața, în 22 decembrie, doctorul n-a închis ochii toată noaptea veghind la capul lui Stan, și-a cerut din nou raportul comandantului. A anunțat din nou că dacă în două ore nu este operat, bolnavul va sucomba. La ora 8, comandantul și doi civili intrară în infirmerie. Doctorul Ciobanu îi întîmpină și-i anunță că de 5 minute Stan încetase din viață.

Maiorul Andrei, cu o mînă arogantă, se răstoiește la Ciobanu: „De ce, doctore, nu mi-ai spus că e grav, că l-aș fi trimis la spital?”. Unul din cei doi civili nu s-a sinchisit cînd a auzit vestea, dar al doilea s-a îndreptat oarecum afectat către patul lui Stan. Doctorul Ciobanu îi răspunde comandantului că el a anunțat de ieri că deținutul Stan are ocluzie intestinală și că trebuie operat. Nimeni n-a mai spus nimic. Se pare că al doilea civil nu era medic, căci a început să fluiera și să se uite pe fereastră. Apoi a început să discute în șoaptă cu comandantul. Celălalt civil, căruia Ciobanu i s-a adresat cu „domnule doctor”, după ce a constatat moartea lui Stan și a spus să-l ducă la morgă, s-a apropiat de noi. Ne-a întrebat pe fiecare de cînd avem febră, ne-a luat pulsul și ne-a

întrebat de ce stăm trei în pat. Apoi, fără să aștepte răspunsul nostru, a trecut pe lîngă comandant și a discutat cu el și cu celălalt civil. Pe o brancardă, acoperit cu o pătură, doi deținuți au scos afară corpul neînsuflețit al lui Stan. Majoritatea bolnavilor erau culcați, unii se ridicaseră în coate și mai toți și-au făcut semnul crucii. Fără teamă de a fi văzuți de cei trei, cu toții, inclusiv doctorul Ciobanu, ne-am închinat la ieșirea brancardei cu Stan. Doctorul civil a fost vădit mișcat de această scenă, maiorul Andrei privea zeflemitor, iar celălalt civil fluiera și privea pe fereastră. Am văzut atunci un mic sat de lîngă Craiova, cu o casă modestă, unde pe prispă stătea o femeie și cei patru copii. Copiii voiau să știe unde le e tatăl care dispăruse într-o noapte, în urmă cu patru ani, arestat de securitate. Femeia a plîns și n-a știut să le răspundă.

Tatăl acestor copii murise la 22 decembrie 1960 în lagărul Grădina!

După discuții aprinse între doctorul civil și ceilalți doi, s-a stabilit să fim transportați cu toții la spitalul civil din Constanța, în mare urgență, chiar a doua zi. Se părea că vor fi aduși la Constanța și bolnavii suspecți de febră tifoidă de la Salcia. Nu știam cum să-l anunț pe Dan de plecarea mea. Doru, tizul meu, a ieșit pe seară la gardul de sîrmă ghimpată, unde venea de obicei Dan să se intereseze de mine. Astfel că, mesajul meu a fost transmis. Trecuseră 18 zile de cînd aveam febră 39° și nu puteam să merg decît cu mare greutate.

Iată deci că boala mă va izola de Dan și de băieți. Cine știe dacă îi voi mai întîlni pe aceste meleaguri, de după gratii?

* Fragment din volumul *În România după gratii* - Doru Novacovici

Opinii despre literatura închisorii politice

Alexandru MIHALCEA

Inapetența majorității criticilor literari pentru memorialistica de detenție este cunoscută. O sursă, o explicație a acestei lipse de interes stă, credem, în faptul că foarte multe scrieri prezintă experiența personală a autorilor, nedepășind limitele simplei expuneri a unor fapte care îl pot interesa pe istoric, pe documentarist, nu și pe cercetătorul fenomenului literar. Se ignoră, însă, că printre foștii deținuți care au scris sunt câțiva a căror operă nu este înregistrarea seacă, cronologică, a experienței lor carcerale ci literatură de înaltă calitate.

Desigur, nu poate fi vorba de o ruptură totală de acea experiență. Cine a trecut prin pucăria politică a regimului comunist rămâne marcat pe viață. Unii, creatori importanți, cu operă consolidată, nu pot aborda altă tematică decât reclusiunea. Pentru mine, cel mai concludent exemplu în acest sens rămâne Ion Ioanid, cu celebra „Închisoarea noastră cea de toate zilele”, lucrare devenită clasică pe care istoricul literar nu o poate nesocoti fără riscul de a fi considerat ignorant. Pentru categoria celor ce caută nu să uite, e imposibil, ci să scape de apăsarea psihologică a anilor de după gratii mi se pare exponențial marele intelectual Ion Omescu, dramaturg, poet, eseist și om de teatru, specialist de talie europeană în Shakespeare.

Au fost scrise cca 300 de cărți despre detenție. Cele mai multe îl interesează, ca sursă documentară, pe istoric. Indiferent de talentul – sau nontalentul – autorilor, un lucru este cert: ei nu pot înregistra și transmite decât adevărul. Îl pot interpreta, în funcție de cultură, de culoare politică, de sensibilitate – dar nu-l pot falsifica pentru simplul motiv că nu se pot sustrage controlului celorlalți foști deținuți. Am dedicat o cercetare voluminoasă, singura până acum, unui înfiorător lagăr de exterminare, Salcia. Când am afirmat că, în iarna 1959/1960, timp de trei luni „mâncarea” a fost ciorbă de ceapă strică, alternând cu ciorba de murături – în condițiile muncii grele la dig – și că rația zilnică de ulei per deținut era de un gram, repet – UN GRAM, eram conștient că oricare cititor dintre cei ce trecuseră pe acolo mă putea trata drept mincinos dacă mințeam. Dar nu m-a contrazis nimeni fiindcă așa au stat într-adevăr lucrurile. Dar „Salcia, un lagăr al morții” este o lucrare cu caracter istoric, fără legătură cu literatura, deci strict obiectivă. Nici

vorba de artă. Ion Omescu, poetul, transformă, însă, în artă noianul de gânduri, de trăiri, de sentimente izvorâte din starea de prizonier, scriind „*Inscripție pe poarta Infernului*: Descalță-te, străine, de sandale. / De-aici începe țara fără cer. / Prostia m-a bătut în balamale/ și ura-mi puse limbile de fier. // Bătrână sunt ca lumea și pământul,/ din tagma celor fără de sfârșit./ Eu m-am născut o dată cu cuvântul/ și pizma cea dintâi m-a zămislit.// Prin mine treci în umbră și uitare./ Prin mine dai de trudniciei strigoi./ Prin mine-ajungi la ultima-ntrebare,/ și-ți pierzi nădejdea-ntoarcerii-napoi”.

Sensul adânc al poeziei, înțelesurile metafizice, miezul metaforei sunt, poate, mai nuanțat și mai adânc percepute de „beneficiarul” experienței carcerale. Dar și cititorul obișnuit realizează că strofele citate sunt, de fapt, o definiție completă a pușcăriei politice comuniste. Să ne referim și la altă poezie a lui Omescu, una dintre cele pe care tinerii de acum 60 de ani, azi octogenari, câți mai sunt, le memoram după ce maestrul le „scrisese” în cap sau, cel mai fericit caz, pe fundul gamelei sau pe talpa bocancului. Să luăm o poezie „scrisă” în închisoare – dar care nu este inspirată de viața carcerală; știu că a fost creată *acolo* fiindcă am fost de față la geneza ei – „Hamlet”: „Se risipiră fastul și splendoarea/ acelei curți cu duh otrăvitor./ Din tot ce-a fost cândva, la Elsinor/ Au mai rămas doar pietrele și marea.// Dar tu, strigoi din os de domnitor./ colinzi civilizații cu-ntrebarea/ ce nu-și găsește-n palmă dezlegarea/ și n-are-n zodii semn prevestitor.// Reamintindu-ți clipele acele/ când ai străpuns la doamna în iatac/ pe șobolanul-sfetnic prin perdele/ îți desfășori dilema fără leac./ De sub mătăsuri, dintre catifele/ și-o-mplânți în picptul ficcării veac”.

„Hamlet”, care a dat titlul acestui sonet, a fost obsesia de o viață a excepționalului om de cultură care a fost Ion Omescu.

Poezia omesciană se așază în zona inefabilului, a tristeții sugerate, realizată, cum este în nuanțe. Andrei Ciurunga, alias Robert Cahuleanu, pe numele real Robert Einsenbraun, neamțul basarabean condamnat la 18 (optsprezece) ani pentru poeziile profund anticomuniste, concepe o poezie viguroasă, dură, unele dintre versurile lui sugerând întregul univers al existenței de ocaș, precum acel celebru „*Ia pe cinci și ține-aproape!*” de o forță de sugestie care a rămas în memoria – mai ales în memoria afectivă – a tuturor celor trecuți prin iadul de la Canal și din Baltă:

„Cei care-au trecut pe-aici/ duc și-n vis pe sub pleoape/ ordinul cu șfichi de bici/ – „Ia pe cinci și

(continuare în pagina 17)

Ion Caraion, poetul damnat

Note pe marginea unui cântec de greier

Octavian DĂNILĂ

A fost odată, o vară, în carc, într-un demisol din Piața Romană, s-a petrecut plătitarea lui pentru divinitate. Acolo, când se terminau treptele care coborau scurt până în fața uci uși cu ochiuri de geam de culoare verde, începea un întreg univers. Acolo, dragostea putea topi inima unui om, acolo, aproape că nu am puterea să spun ce frumuseți am văzut, și încă le mai văd și acum, dacă închid ochii. Undeva, la ultimul nivel al camerelor, se aflau ferestrele prin care năvălea vara aceea, împreună cu zumzetul mașinilor sau cu vocile oamenilor care populau trotuarul. Mă aflam pe un fel de golgotă personală a acelora care populau, întâmplător, spațiul acela auster, o cameră cu un pat, o masă cu picioare înalte și cu scaune simple de jur împrejur. Și celelalte, ca niște purgatorii cu dușumele din lemn și cu pereți îmbibați de cuvinte rostite. Și un om, un om care, cândva, spălase rufele tuturor, în pline ierni, cu mâinile goale, cu apă rece. Și care îl cunoscuse pe el. Pe Ion Caraion, poetul damnat. Așijderea lor, celor care veneau acolo. Cei care coborau, din când în când acolo, și povesteau. Așa cum descria el lumea, când lumea plângea în hohote: trecem prin noi ca prin apă/ trecem prin apă ca pe stradă/ trecem pe stradă ca prin noi/ călare pe două abise/ trecem prin noi ca printr-un suflet/ cu sufletul la gură/ răstălmăcit și în ce crede/ și în ce face/ și în ce spune/ eu sunt profetul debandadei/ pe tine nu te voi pierde niciodată// o!// dacă s-ar putea sta viața întreagă/ într-o sală de așteptare... *Camera de macerare*, în volumul *Cântece în poziție de tragere*.

Dar el, tânărul acela albatrosist, el cunoscuse dragostea?!

A început el să plângă în hohote, cum a plâns fiecare dintre noi, din dragoste, din cauza naturii firescului ei? Avea el, încă, păstrase amintirile despre ea?! Cum să nu, cum ar fi putut uita, tocmai cineva ca el, cum și-ar fi putut anula sau nega iluzia refugiului, care este și iluzia fiecăruia dintre noi: îți sărut prefigurările coapsei/ și aburii muzicali din precajma umecilor/ și sânii - calde basorelicfuri./ Nu știu cum arăți. Vei fi fost călătoarea/ rezemată de canaturile unei ferestre de tren/ sau adolescenta cu brațe bizare din gara Predeal/ care pipăia cu sfială obrajii munților./ spunându-le ceva.

Străina, din volumul *Cimitirul de stele*

În timp ce răul îl împușca, aproape că îl omora. Omora Oameni și adversari spălându-se apoi pe mâini, grijuliu, într-o chiuveta emailată; iar scara citca, în secret, Eliade sau Platon, sau Aristotel, cu mâna, însă, cu una dintre ele lângă butonul roșu, în camera de comandă. Dubla măsură, atotputernica, gata să îi aneantizeze, încă o dată, pe Prometeu sau pe Ulise, printre norișorii de praf, omorând, laolaltă, stelcele și cântecele de greieri. În timp ce el se mai întâlnea, câteodată simțea: Tremura, doar, în bluzele visului/ căpiu-paparudă./ Amintirile se uitau în fundul meu ca să rădă./ Când scormonit de neliniști, ca-n jug un rasteu./ Mă mai întâlneam uneori, seara, cu sufletul meu. Din *Panopticum*, 1943, aburcând previziunile, ducându-le în sus, în timpul biologic, dar fugind mereu înapoi, către început: „degeaba au trecut norii, degeaba țipă vântul/ sunt mai trist ca pământul/ și mai trist ca geneza” (*Sunt ca un oraș în care nu mai locuiește nimeni*). *Apa de apoi*, 1991.

Omul Caraion, călătorul în propriul timp, luând-o mereu de la capăt: „Și mereu a fost ziua întâia/ și mereu luni și mereu luni și mereu luni”. Și la ce am fi putut să ne așteptăm, când plumbul din sânge aproape că se transforma în hidrargir: - Să vă plângem, domnule?! - N-are-a face, somnule./ - Noapte bună, domnule!/ - Dormi cu mine, somnule!/ - Tu dorm singur, domnule./ - Eu nor singur, somnule./ - Moarte bună, domnule./ - Noapte bună, somnule! *Am pe nimeni*, 2004.

Când cunoști infernul sau când ai așa, un fel de premoniție, un fel de *deja vu* și începi să spui un fel de rugăciune, un fel de incantație, un fel de asumare a viitorului, înainte chiar de a-l trăi din plinul întregului lui amar: Ci, numai, frumos./ s-auzim cum umblă grâul pe jos./ cum îngerii ne cheamă - în mână/ când ținem trecutul (fântână)/ din care bem cu mâinile-amândouă/ apa rugăciunii mai tare, mai nouă. *Antreul poetului*, *Panopticum*, 1943. Dar dragostea, despre care începusem de fapt să aducem aminte, în felul nostru, în felul în care noi am înțeles-o, la el, ca unde se ascundea?, pe ce coridoare prelungi și sordide ale existenței, dar întotdeauna capabilă să le reziste: Se sculaseră mărunți/ niște fluturi, niște munți./ Ochii tăi de Criș adânc/ alergau pe șoldul stâng./ Păr cu scoici și păr cu sept -/împletindu-mi brațul drept/ *Cea ascunsă*, *Almanahul Literar*, 1970, sau: Ți-s pulpele atâta de-aprinse și de fine./ ca-n irizarea pielii tot sângele-i

porfir;// flacoane mari în vine ascunse, ca-n clondir,/ duc luna mai departe pe sănii și-n patine. *Interludiu, Omul profilat pe cer.*

Pentru că mereu trebuia să știe care era cea mai bună posibilitate de a ieși dintr-o situație disperată, poate gândindu-se la Nirvana, de ce nu?, pentru că, tot mai mult, îl apăsau durerea și scrâșnetul evenimentelor, trecute, dar și viitoare: „Prin ușa deschisă – brâu gros de umbră/ plopii izbucneau către cer.// Și degetele-i alergau pe clape,/ tremurătoare ca frunza plopului.// Pașii cuiva s-au oprit în noapte.// Din ochii ei ca fumul de țigară,/ zbură un fluture.// Timp cu coviltirul sur.// și am iubit-o pe femeia aceea,/ care nu m-a întrebat nimic niciodată”.

Îndepărtare, din volumul *Eseu*, pentru că, nu-i așa, pe cărările parfumate unde odinioară creșteau florile paradisului, pierdut de-acum, doar cu aromele lor pulverizate înlăuntrul memoriei, petale înrourate ale dimineților risipite altora, mai rămăsese, „După ce devii mut,/ se-ntâmplă silabe/ într-adevăr cu-adevărat.// Și e sâmbătă.// Și păsările lor verzi/ picură lacrimi pe-un sânge uitat.”, din ciclul *Dimineața nimănui*. Dar dragostea nu este și autooglindire?, nu este și panoptic interior, nu este și acea ființă imaterială, plămădită cu migală de creator, dar și cu autoironie, în peisajul ca de acuarelă, din propria grădină a raiului personal?, acolo unde el și-a înălțat propria fântână: „Din grădina cu fructe și păsări aleg adjectivele/ din adjective scot fluturi/ din fluturi - culori/ din culori, pasiuni care se cocoasă pe călușei de lemn/ din călușei de lemn ies retorii și dansatoarele/ din dansatoare coboară substantivele în saci, în căni, în propozițiuni, care c-o obsesie, care c-o abstracție, care c-un pepene/ pepenii cad pe jos”. *Fântâna* din ciclul *Dimineața nimănui*, la care se adaugă: „...E-n mine o grădină, o fereastră/ ca seninul caselor amare”. E-n mine o grădină... *Dimineața nimănui*, 1967.

Pentru ca, în final, în camera aceea despre care povesteam la început, să se iște, ca din senin, sentimentul împlinirii, dar și al sfârșitului, al vieții fără de moarte, ca în poveștile pe care ai vrea să le poți citi la nesfârșit, pentru a-ți lua dintr-însele propria respirație din respirația întretăiată, din cauza dragostei, a poetului Caraion: „stăteam în pat cu tine, erai goală/ și primitoare ca o pernă/ și-mi curgeau lacrimile pe rotunzimile/ de fruct fantastic ale sânilor tăi/ că plâng pentru tine asta-ți închipuiai/ pentru-ntâlnirea sau reîntâlnirea/ noastră după atât vai!/ de mult gol și timp...// stăteam în pat cu tine - și-n schimb/ îmi curgeau lacrimile”. *Și-n schimb*, Ion Caraion. Iar noi, pulbere fiind între aceti pereți ai noștri, în camerele noastre, ne simțim un pic atinși de spiritul mimetic al nemuririi.

(urmare din pagina 15)

Opinii despre literatura închisorii politice

ține-aproape!“// (...) Numai foamea ce-o simțim/ calcă-n pas cu noi alături/ de din zori, de când ieșim/ până iar intrăm sub pături// și mărșăluim mereu/ peste dealuri și hârtoape/ sub îndemnul scurt și greu: „– Ia pe cinci și ține-aproape!“.

Ori acea strofă antologică: „Istoria, ce curge-acum întoarsă, / Va ține minte și-ntr-o zi va strânge / acest cumplit Danubiu care varsă / pe trei guri apă și pe-a patra sânge” („Canalul” – 1950).

Orice absolvent de liceu de dinaintea masacrării programei școlare (devenită *curriculum*!) va recunoaște în aceste stănte ecouri din poezia lui Coșbuc ori Goga, poczic dură, aspră ca împrejurările istorice care au generat-o. Dar același Andrei Ciurunga este autorul unei mici bijuterii, grațioase ca haiku-urile, gingașe, rod al naturii duală a inspirației artistului. Transcriu unul dintre acele minipoeme (născut în saivanul de la Stoenesti, în Baltă, unde eram vecini de pat și asistam la geneza versurilor): „La logodna visului cu luna, / Când sub pleoape candelă se-aprind, / Stelele coboară una câte una, / din mătăsurii palide foșnind. // Zălogiți nimicului, tăcerea, / Plopii ca din caiere și-o torc. / Vântul doare lin ca mângâierea / mâinilor ce nu se mai întorc. // Sicși neputând să-și mai încapă, / din adâncă zare a nimănui / Sufletul se varsă ca o apă / dincolo de limitele lui...”

Nu știu să i se fi pus titlu acestei poczii. Am învățat-o imediat ce maestrul i-a pus punct – vorba vine, adică ne-a spus celor cinci – șase tineri, cei mai tineri bandiți din lagăr, că putem s-o memorăm, aa cum făcusem și cu poeziile lui Ion Omescu, așa cum salvaseră la Aiud alți tineri poemele lui Gyr, fără de care istoria literaturii române din perioada neagră a dictaturii comuniste ar fi incompletă.

Cum spuneam, în imensa majoritate cercetătorii fenomenului literar au evitat scrierile de detenție. O excepție notabilă o reprezintă doamna Ruxandra Cescreanu (Universitatea din Cluj), autoarea unor studii de referință în materie. O încercare de inventariere și încadrare tipologică a acestui tip de literatură a făcut-o regretatul universitar Mihai Rădulescu, el însuși scriitor de valoare și fost deținut. Din păcate, plecarea sa prematură a pus capăt unui proiect care, probabil, nu are șanse de a fi reluat prea curând. În ce mă privește, îmi însușesc pe de-a-ntregul convingerea lui Varlam Șalamov (douăzeci de ani la Kolâma, în Siberia extrem-orientală, cel puțin egalul lui Soljenițin ca scriitor, exploratorul celor mai adânci căderi din starea de umanitate) în sensul că scrierile generate de toposul concentraționar lasă departe în urmă literatura de ficțiune.

Profet în propria-i țară*

Reputatul avocat, scriitorul, jurnalistul polemist, pușcăriașul de lux al dictaturii comuniste, Petre Pan Pandrea, a avut și un dar al profețiilor rar întâlnit. Îi citești memorialele de pușcărie și rămâi uimit de precizia diagnozelor repetate și obsedant riscate de Pandrea.

Altminteri, nici că se potrivea o altă introducere la această carte-document despre viața de lăgărean, de deținut politic (1948-1952) nejudecat și necondamnat, decât glosarea câtorva notații cu valoare profetică ale lui Petre Pandrea.

„Istoricii viitorului - decreta Pandrea în 1963 - se vor apleca asupra documentelor, le vor strânge, le vor înmănunchea și vor încerca să facă fresca și mozaicul catedralelor istorice. Umanitatea a avut mereu cultul trecutului [...]

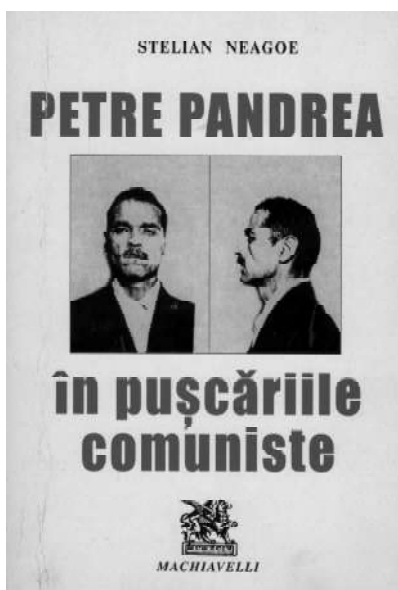
Acest cult al morților creează istoria, se confundă cu istoria. Noi vom fi oale și ulcele, dar posteritatea ne va cere hrisoave, paftale de centiroane, săbiile cu care ne-am luptat, rozetele și pintenii de argint zornăitor de la cizmele de șapte poște purtate în bătălii.

Cine au fost eroii? Cine au fost lașii? Cine a rămas pe poziție cu riscul vieții? Cine a fost ambuscat? Cine a fost dezertor? Cine a fost spion? Cine a fost trădător? Bătăliile politice și sociale sunt cumplite și au o complexitate nemaipomenită. Această complexitate este însăși complexitatea vieții. Romanul politic contemporan este mai tragic decât tragedia atrizilor [...]

Epoca noastră va începe să intereseze pe istoricii și moralistii anului 2000 în „Valahia noastră”. (Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud*, ediție îngrijită de Nadia Marcu Pandrea, Editura Vremea, 2000, p. 420-421)

Și tot în perioada celei de-a doua detenții aiudene, Petre Pandrea făcea analiza critică a regimului comunist, cu „lampa eternității pe masă.” Nu lipseau nici atunci accentele profetice: „Războaiele civile de la Roma au fost fleacuri față de războaiele civile declanșate în țara mea din 1933, de la uciderea lui I.Gh. Duca de către legionari, până în 1963.”

Războaiele civile din România durează de trei decenii. Cine se va încumeta să scrie „Memorii” sau să facă o frescă a „Istoriei contemporane” nu poate și

nimic fără viața subterană a României, în penitenciare, pe trei decenii. De Saint-Aubin a spus că istoria se scrie la Palatul de Justiție. Se poate completa așa: istoria se scrie la Palatul de Justiție și se trăiește patetic în pușcării. Pentru mine, delictul ideologic nu există. Este o invenție a tiranilor din antichitate, din evul mediu, a fasciștilor moderni și a staliștilor.” (Reeducarea de la Aiud, p. 276-277).

În fine, în capitolul Memorii pentru anul 2000, din cartea recent apărută, *Reeducarea de la Aiud*, Petre Pandrea nota, testamentar:

„Abia la anul 2000 se vor scotoci arhivele, ca să se reconstituie etapele, atmosfera, echipierii, eroii, dracii, sfinții,

precursorii, moșii și strămoșii.

Eu voi dormi cu mâinile pe piept, apoi pulbere, sub plopul Aiudului sau în cimitirul de lângă Olteț, ascultându-i clipocit, murmur și involburare.

Cine va mai trăi din generația mea, consemnată în aceste file, în anul 2000? Nimeni, absolut nimeni. Ne vor chema spiridușii duhurile și ne vor tulbura...” (Reeducarea de la Aiud, p. 527)

VIATA BATE OPERA

Petre Pandrea este unul din cazurile în care viața gânditorului, a creatorului, este atât de vie, de densă, de spectaculoasă, de dramatică - în ultimă instanță, încât concurează opera, oricât ar fi ea de meritorie.

În viață fiind, Pandrea a elaborat și a tipărit zece cărți de politologie, eseistică, exegeze de procedură penală, psihanaliză judiciară și criminologie penală; a tradus din opera lui Aurel C. Popovici, Dimitrie Cantemir. A fost un gazetar talentat și fecund. După 1952 și în ultimii ani de detenție din lagărul de la Aiud (1963/64) s-a lansat în scrierea de memoriale politice, două dintre manuscrise văzând lumina tiparului în anul 2000 și altele urmând a fi editate de cei doi fii, Nadia și Andrei Marcu Pandrea.

Când a fost arestat prima oară sub regimul dejist (14/15 aprilie 1948), Petre Pandrea avea 44 de ani. Deja publicase nouă cărți, o traducere, patru broșuri. Se cheltuise generos în presa democratică, scriind sute și sute de articole. A fost ținut aproape cinci ani în pușcăriile comuniste (până la 18 noiembrie 1952), exact în anii puterii creatoare a gânditorului și artistului. Ieșit

din lagărul politic cu sănătatea zdruncinată, au urmat ani de refacere, dar și de reluarea trudnicei activități avocațiale. A mai publicat o traducere din Dimitrie Cantemir și a elaborat pentru sertar (în așteptarea condițiilor prielnice) Jurnalul mandarinului valah.

Pe când urcase din nou semeț pe coama vieții, i-au fost pentru a doua oară frânte aripile în plină putere creatoare, în toamna lui 1958 avea 54 de ani; arestat și condamnat în mod arbitrar la 15 ani de temniță, a fost eliberat după alți lungi ani de pușcărie (aproape șase). În lagărul de la Aiud, destinat deținuților politici, i-a fost permis în 1963-1964 să-și scrie memoriile. Le-a scris și manuscrisele au rămas depozitate în Arhiva fostei Securități, până după decembrie 1989.

Așadar, Petre Pandrea a fost privat de libertate timp de peste zece ani de zile, între vârstele de 44 - 49 ani și 54 - 60 ani, exact anii cei mai buni, culmea maturității creatoare pentru orice mare gânditor și artist. Teribil trebuie să-l fi ars pe Pandrea cenușa atâtor proiecte publicistice eșuate din motive independente de voința și dorința sa.

Cât a mai trăit, până la moartea prematură din 1968, Pandrea a mai apucat să-și vadă tipărit excelentul volum închinat lui Brâncuși. Amintiri și exegeze. Apoi, la 8 iulie, se stingea din viață, la numai 64 de ani...

Petre Pandrea a cochetat vădit cu ideea scrierii unei opere fundamentale, unei capodopere. Avea toate însușirile pentru a clădi ceva original și monumental. Dar evenimente și oameni din țară și de aiurea i-au izbit genunchii de podele tocmai în momentele cele mai faste ale vieții sale, pe când se afla retras în liniștea creatoare de opere.

N-a fost să fie. Lucidul, prea lucidul gânditor și-a dat seama - ca omul sub vremi - și atunci s-a refugiat în memorialistică, unde ne-a lăsat o operă nepereche. În cazul lui Pandrea nu este vorba de un recurs la memorii pentru a explica, a justifica o biobibliografie ratată. Nu, nici pe departe. Dimpotrivă, când a simțit că timpul nu mai are răbdare, Pandrea s-a ancorat cu

Monumentul închinat scriitorilor exterminați și deportați de regimul comunist. Chișinău, R. Moldova.

toată ființa sa într-un gen publicistic care presupune onestitate, obiectivitate și o memorie fabuloasă. Aici n-a mai ratat. Memorialele sale sunt astăzi inestimabile izvoare narative pentru scrierea istoriei politice contemporane autentice a României.

Spuneam că Petre Pandrea a fost conștient de valoarea sa de om al cetății și de ctitor întru dăinuirea neamului său. Vom exemplifica prin două citate din memorialistică. Primul:

„Opera mea va fi viața mea memorabilă, memorabilă - prin pilda ei - , fiindcă este o operă realizată cu sudoare, sânge și suferință. Opera propriu-zisă nu am scris-o încă. Am schițat-o vag. Sunt un velleitar. Nu am timp s-o scriu, nu sunt pus *in situs*, adică în situația de a lucra cu osârdie.” (Petre Pandrea, *Memoriile mandarinului valah*, Editura Albatros, 2000, p. 83).

Și al doilea citat, care este de-a dreptul providențial:

„În anul 2000, vor veni biografii care vor cerceta enigmatică figură a lui Petre Pandrea, avocat, scriitor, jurnalist, sociolog, economist, moralist și filosof. Biografia lui va fi

mai simbolică decât opera, fiindcă ideile de umanism au fost pecetluite cu patru arestări burghezo-moșierești pentru P.C.R. și cu șapte arestări P.C.R. în epoca 1948-1964, cu avertismente, sfaturi, propuneri de posturi de ministru plenipotențiar la Paris, la Bruxelles, universitar și academician - toate respinse pentru a-și păstra autonomia și lupta pentru umanismul social.” (Memoriile... , citat de pe coperta a IV-a a cărții)

Fie ca volumul de față să marcheze începutul întrui scotocirea arhivelor, descifrarea documentelor dătătoare de seamă pentru viața din pușcăriile infernale, parte inseparabilă din biografia (ce așteaptă a fi scrisă) incandescentului, uimitorului Petre Pandrea, exemplar ilustru al spiritualității românești.

* Fragment din volumul *PETRE PANDREA – În pușcăriile comuniste* – Stelian Ncagoc

Un ofițer de securitate sovietic, asiatic, a depus mărturie grafică privind ororile din lagărele unde își desfășura activitatea.

Toate deținutele, indiferent de vârstă, datorită efortului suprauman la care erau supuse, aveau ptoză uterină. Este un document medical și uman de excepție care acuză.

Vasile Voiculescu și Vasile Gh. Popa la Aiud

V. Gh. Popa, preot și profesor, se trage din țărani podgoreni.

Născut în Mălureni, comuna Nicorești, în 1912, rămâne de mic copil orfan de ambii părinți. Va fi înfiat de fratele tatălui, Ion Popa din Fântâni - Nicorești, podgorean inteligent, hotărât și aspru. Îl va crește ca toți țărani de acum 100 de ani: la muncă de mici.

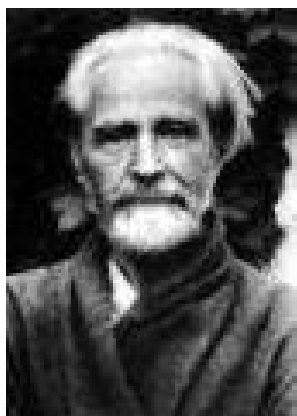
Când învățătoarea, după terminarea claselor primare, sfătuiește pe tatăl adoptiv, să dea ambii copii (V. Gh. Popa avea o soră) la școli mai înalte, pentru că erau excepționali de dotați pentru învățătură, Ion Popa îl va alege pe băiat. Așa va urma V. Gh. Popa seminarul Sf. Andrei din Galați, pe care-l termină șef de promoție. Va susține la terminarea seminarului și discursul din Catedrala Episcopală a Galațiului, în prezența Înălților Clerici și a protipendadei orașului, respectându-se astfel tradiția ca șeful de promoție al Seminarului să țină de la amvonul bisericii un discurs, evident, cu caracter religios.

Va urma Facultatea de Teologie din Cernăuți, concomitent cu Filozofia, și, pentru că se simțea atras de activitatea didactică, urmează și absolvă Seminarul Pedagogic tot în Cernăuți.

Participă la concursuri pe țară al „Tinerimii Artistice”. Este onorat cu premiul I acordat personal de Nicolae Iorga. Se pregătește pentru a continua studiile de filozofie la Heidelberg unde nu mai ajunge din cauza situației politice a Europei.

În 1943, susține examenul de capacitate pentru limba română la București, pe care-l va absolvi primul pe țară.

Optează ca majoritatea tineretului universitar, în perioada interbelică, pentru mișcarea naționalistă de dreapta, de care se desparte după uciderea în condiții dramatice a lui Stelescu, el însuși gălățean.

Vasile Voiculescu

Vasile Gh. Popa

Va sluji ca preot în Maramureș și Botoșani.

În 1946 solicită intrarea în învățământ. Optează pentru liceul Nicu Gane din Fălțiceni din rațiuni familiale. Va fi numit și director al liceului. Avea 34 de ani. În fiecare duminică îmbrăcat în straie preoțești va participa cu elevii internatului la Liturghia oficiată în

Catedrala orașului. Impusese acest obicei care mai târziu îl va costa.

Va desfășura în cadrul liceului, al orașului, al regiunii Suceava o activitate prodigioasă: a înființat un cenaclul literar (printre participanți, elevul Nicolae Labiș) va desfășura o energică activitate de folclorist (prieten cu marele folclorist Artur Gorovei - fălțicenean și el), va înființa o echipă de teatru de amatori cu care va câștiga premiul I pe țară, va scrie teatru (manuscrisele au dispărut cu ocazia percheziției făcută de securitate în 1960), va colabora cu studii critice la marile săptămânale ale țării, la Revista Pedagogia, cu poezii și articole la Cotidianul regiunii Suceava, Zori Noi, va susține frecvent conferințe publice de popularizare a culturii etc., profesor excepțional a depistat, încurajat, sfătuit, ocrotit, așa spune format, pe Nicolae Labiș și Elena Ștefci. Orator excepțional. Urmează și absolvă Facultatea de Filologie a Facultății din București.

Pentru regim era însă prea mult.

În 1960 va fi arestat de Securitate. Torturat 6 luni să recunoască ceea ce nu a făcut niciodată: să comiteze împotriva ordinii sociale și de stat.

Va fi condamnat de Tribunalul Militar București la 15 ani de muncă silnică. Va urma un itinerar al torturii fizice și morale: pușcăria Suceava, Pușcăria Botoșani, Pușcăria Jilava (de tranzit) și Aiud.

Aici, în celula în care a fost zvârlit, printre personajele spectrale, famelice, va recunoaște pe Vasile Voiculescu. Unul din idoli tinereții lui: medicul fără arginți, marele poet, prozator, dramaturg, omul de teatru, de radio, marele iubitor de oameni, de sărmani, de suferinzi, de flămânzi, Sfântul Vasile Voiculescu.

L-a recunoscut în bătrânul alb la cap, scheletic, cu

privirea încă vie, curioasă, compătimitoare, smerită, plină de dragoste.

L-au arestat în 1958, la vârsta de 74 de ani pentru activitatea de la „Rugul aprins”, desfășurată la Mănăstirea Antim, alături de Sandu Tudor, Andrei Scrima, Anton Dimitriu, Dumitru Stăniloae, Ion Mironescu etc.

Anchetat și torturat de securitate, în urma unei lovituri violente va suferi probabil o fractură de coloană vertebrală, după care va rămâne cu cifo-scolioză și tulburări grave de mers.

Rugul aprins a fost pretextul. Oameniiăștia care dădeau consistență și valoare nației, învățătorii și educatorii poporului trebuiau să dispară. Comuniștii nu aveau nevoie de așa ceva!

La vremea aceea, în 1960, când V. Gh. Popa a ajuns la Aiud, acolo era deja întemnițată floarea spiritualității și intelectualității române: Petre Țuța, Mircea Vulcănescu, Ioan Petrovici, Dumitru Stăniloae (cel mai mare teolog ortodox al secolului 20 după opinia lui Martin Heidegger), Nicolae Steinhardt, părintele Nicu, Gyr (delicatul, bunul), monseniorul Ghica, părintele Iustin Pârnu, părintele Papacioc etc., etc.

Închisoarea zăvorâse între zidurile ei medievale circa 6000 de deținuți.

Comandantul, colonelul Crăciun, bestie inteligentă și subtilă cum îl caracterizau deținuții.

Disciplină de fier.

S-au apropiat sufletește imediat. V. Gh. Popa a devenit infirmierul, paznicul, prietenul marelui poet. Paznicul pentru că adesea i se încerca subtilizarea gamei cu mâncare.

Nu avea puterea să și-o apere. Nu protesta, dimpotrivă, liniștea lucrurile.

- Lasă-! Se vede că are nevoie mai mult decât mine de mâncare!

Discutau, se confesau, își povesteau visurile. V. Gh. Popa, torturat din copilărie de coșmaruri, i le relata magistrului care le interpreta. S-a dovedit după eliberare că n-a greșit niciodată.

Nu mai știi dacă biserica sanctifică mireni, dar dacă da, Voiculescu ar merita-o cu prisosință. L-aș plasa pe ultima treaptă, cea mai de sus a ierarhiei stabilite de Petre Țuța: om, geniu, erou, sfânt. La vremea aceea, Poetul suferea de sechele post traumatice ale coloanei, tuberculoză pulmonară, distrofie gradul 3 și colită. Ultima maladie, care sună banal, înseamnă o nesfârșită suferință atunci când locuiești într-un spațiu închis, suprapopulat și dotat cu hârdău.

La intrarea paznicilor în celulă, toată lumea trebuia să se scoale fulgerător în picioare. Poetul nu reușea.

Adesea se prăbușea. De ficcare dată paznicul îl îndemna cu „scoală, banditul!”

Dacă nu reușea s-o facă cu propriile forțe (era interzis ajutorul), se trecea la corecția fizică: lovituri administrate cu bocancii sau cizmele în restul de om prăbușit. În burtă, în torace, în cap. Ia o asemenea scenă, V. Gh. Popa n-a mai rezistat. A urlat cu puținle puteri pe care le mai avea el însuși:

- Lasă-l, bestie!

A plătit cu 7 zile de „neagra”: celula 2 pe 2 metri, întuneric total, frig, odată pe zi turtoiu cu rația insuficientă de apă. Șapte zile de întuneric, de tăcere, de spaimă, de disperare.

La intrarea și ieșirea din *neagra* se administra și o repriză de lovituri năprasnice cu bastonul de cauciuc.

Doi ani V. Gh. Popa a fost paznicul, prietenul, infirmierul, confesorul, mărturisătorul lui Vasile Voiculescu.

În primăvara lui 1962, Poetul, Sfântul, a fost grațiat. S-au îmbrățișat două fantome scheletice și și-au propus să se vadă Dincolo. Ambii au convenit să-și ierte torționarii.

Vasile Voiculescu a murit în 1963. Înainte de moarte, a comunicat celor dragi de lângă el:

- Nu mă ispitiți! Lăsați-mă să mor!

V. Gh. Popa va ieși din Aiud în primăvara anului 1964, cu ocazia grațierii deținuților politici.

A părăsit o pușcărie ca să intre în alta mare cât țara unde a găsit sărăcie, umilință, boală, suferință, resentimente.

A mai trăit 12 ani, până în 1976.

N-a încetat o clipă să-și iubească țara, să creadă în destinul ei.

A scris până în ultima clipă. Despre oameni, despre locuri, despre întâmplări trecute. Totul fără ură.

În august 1975, pe pagina de gardă a unui volum de Vasile Voiculescu, V. Gh. Popa consemnează:

*Vasile Voiculescu esculapul
Cu chip de Christ și sufletul de mag
Cu cât va curge timpul în clepsidră
Cu atât-a știu că îmi vei fi mai drag.*

*C-am stat sub lacăt negru împreună
Pat lângă pat și suflet lângă suflet
Și-n noaptea fără stele, fără lună
Îți ascultam subțirele răsufl
Și mă-ntrebam: trăiește? a murit?*

Era de ani de zile răstignit!

Spectacolul condiției umane

Octavian MIHALCEA

Încă de la începutul cărții lui Cristian Crâmpîță, *Kaalay! Kaalay! – Voluntari la Mogadiscio* (Editura PIM, Iași, 2015), se

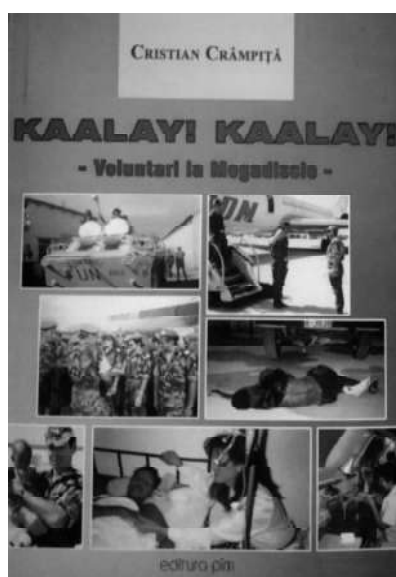
evidențiază eclectismul subiectelor abordate, totul pigmentat cu nedisimulată plăcere a povestirii, îmbinând într-o accepțiune neforțată umorul și laturile dramatice ale existenței. Volumul poate fi subsumat și unei paradigme ce are drept fundament transfigurarea, dincolo de Consiliul de Securitate ONU sau misiunea UNOSOM II, fiind valorizată realitatea văzută din diferite unghiuri, dintre care cele mai multe se dovedesc a fi absolut remarcabile. Dată fiind starea de fapt (mai mult decât problematica situație social-politică somaleză), tragismul este consubstanțial multor pagini ale lucrării lui Cristian Crâmpîță. Aceste „sfâșieri” profund

flagelante ființial ne revelează acte pe care nu am dori să le experimentăm niciodată. În *Jurnalul Anitei Ivănel* care, împreună cu Iulia Antal, a furnizat autorului autentice impresii din misiune, găsim pagini ce spun multe despre tragismul condiției umane: „Ne-au sosit 14 răniți prin împușcare: în piept, cap, abdomen, unii dintre ei cu intestinele afară sau cu creierul ieșind prin ureche. Pe tot holul, târgi cu răniți în așteptare, la rând, la operație. Tot personalul, medici, asistente, infirmiere, a fost antrenat în actul medical. S-au pus perfuzii, transfuzii, se operează continuu... Nu știu

ce va fi cu noi. Împușcături în apropiere. Gloanțe au trecut prin pânza de cort și prin plăcajul camerelor. S-a întărit paza cu soldați nigerieni. În spatele clădirii în care lucrăm s-aud împușcături dese; nu știu cine cu cine se luptă; stau cu casca și vesta antiglonț pe mine”. Cei care au fost acolo poartă o deosebită aură de salvatori, fiind confrunțați cu situații riscante din care ies mereu cu fruntea sus. Unul dintre palierele tematice care pot fi asumate de cartea lui Cristian Crâmpîță are și valoarea unui veritabil material documentar. Sunt momente când te poți întreba dacă acest *Kaalay! Kaalay!* nu este un inedit produs al nebănuitelor miraje proprii „Cornului Africii”. Spre

exemplu, iată acest puțin obișnuit peisaj marin, cu anumite antropomorfizări care ne vor captiva: „Dar ce valuri! Fantastice!... Pe reflux stai în apă, până mai jos de genunchi, iar valul acela perfect de cald, viiine ușor, în paaantă și nu perete vertical, să nu-ți arunce cumva stropi în ochișori, te saltă tandru și te depune lăin, vreo zece metri mai spre maaal. E val al Marelui Ocean, dar se retrage, umil printre picioarele tale... Faci iarăși pași în apa mică, valul pricepe și iar te ridică și te plimbă tandru, de câte ori vrei. Îi remarci limpezimea și te minunezi... Încă un val, dar apoi e musai să te duci la prosop, să găsești

pe cineva să-i spui ce grozav e, că dacă nu spui, mori... Spui. Nu-nchei ultima frază și dispari, s-o iei de la capăt! Ești la Ocean! Ocean!... O! Ce an! Îți mai dă vreodată Domnul altul, pe o plajă, la Ecuator?” Captivante *istorii* se conjugă cu realități adeseori terifiante, sincretism care nu are cum să nu suscite interesul cititorilor. Toate acestea accentuează multiplicitatea nuanțelor cărții. Ipostazele surprinse conduc la imaginea unei Somalii cu puternice accente provenind din zone adescori antagonice, fapt care subliniază o aparte vocație caracteristică lui Cristian Crâmpîță în a surprinde și reda nebănuite detalii.

Amintiri de ieri, de azi, dintotdeauna*

Vasile V. Popa, Galați

„Să nu uitați pașii regretatului dv. părinte, V. Gh. Popa”

Ion N. OPREA

La 23 octombrie 1977, din Suceava, Eugen Dimitriu îi scria fiului prietenului său, dr. Popa, lucruri despre Fălticeni lor, despre vizitatorii din București care „au răsfoit cu admirație volumele de folclor, rămase în manuscris, ale ilustrului și regretatului Dv. părinte (Corespondență Fălticeneană, vol. p. 180) și-l încuraja să nu uite pașii acestuia”: „...Mă gândesc că fălticeneanul Dr.

V. V. Popa, mare colecționar, medic la Galați, editorul cărților lăsate în manuscris de tatăl său, p. 810, cel care primise de la el drept, dar acel „Italian-Cap de expresie” atribuit lui Ștefan Șoldănescu, op.cit. p. 890, subsol, își va aduce aminte de oraș, la adânci bătrânețe și că tot ce strânge acum cu pasiune, cu competență

și sacrificii, se vor întoarce în orașul copilăriei, pentru a se adăuga strădaniilor inegalabile ale părintelui său, profesorul V. Gh. Popa.”

Ieri, 22 octombrie, am ținut o conferință la tribunalul județean. Zeci de participanți au ascultat expunerea cu diapozitive color despre „Case și locuri memoriale” din Fălticeni. Am evocat numele scriitorului V. Gh. Popa și am prezentat casa de la nr. 60, pe Ulița Rădășenilor, unde a locuit o vreme, „Corespondență Fălticeneană”, p.181, „Eternitatea ideilor în cărțile noastre” de Ion N. Oprea, p. 248.

„Oameni de ieri, de azi, dintotdeauna” este cartea lui Vasile V. Popa, 2014, care, parcă răspunzând semnului lui Eugen Dimitriu, completează scrierile fiului, medic la Spitalul județean Galați, care, alături de altele, sunt închinată memoriei tatălui său – „Jurnalul unui medic de țară”, 2010, „Crâmpoie de viață”, 2011, „Spitalul județean”, 2013 – formează memorialistica solicitată mai sus.

Toate cărțile lui Vasile V. Popa – dar mai mult ultima - acoperind șapte decenii din veacul trecut și cei 25 de ani de după decembrie 1989 - identifică

nevoia lui „neostoită de întoarcere la morală, de recâștigare a demnității unui neam din care el însuși face parte, clerici și cadre didactice, dăruindu-se trecutului dintr-o datorie mereu înnoită de a recupera o epocă așa cum a trăit-o”, spune Katia Nanu în prefață, care devine o lecție pentru literați, pentru jurnaliști în primul rând, doamna fiind o cunoscută

ziaristă, timp de 21 de ani redactor-șef al ziarului Viața liberă din Galați, cunosătoare și a lumii cu halatele albe. „Lumca, chiar întoarsă pe dos, zdrențuită și scoasă din rosturile ei, poate – la Vasile V. Popa – reveni la matcă”, asumându-și condiția umană, recuperându-se, prin ea, însăși istoria noastră.

Oameni de ieri, de azi, dintotdeauna, titlul volumului la care ne referim – 230 de pagini evocatoare

și nu numai – provine dintr-o prelucrare a ceea ce este finalul capitolului Parastasul bunicii, unde narator este însuși tatăl memorialistului – prof. V. Gh. Popa – care sfârșește cu povestirea: „Așa s-a petrecut parastasul bunicii: cu respectarea strictă a tradiției, cu înălțările și rătăcirile oamenilor de ieri, de azi, dintotdeauna”, p. 213, trimițându-i pe mai vârstnicii să-și continue gândurile cu alte preocupări – azi, dar mai ales mâine, se va mai respecta, în lumea satului, ceea ce era privegherea mortului, jocurile folclorice din odaia și la catafalcul adormitului, călătoria și însoțirea lui pe drumul satului în tovărășia bocetelor familiei și cântatul fanfarei ținutului, adusă de la mare îndepărtare, unde preoți și dascăli din 3-4 sate, dacă nu mai mulți, se rânduiau, pomenindu-l la fiecare încrucișare de drumuri, dar mai ales la cimitir, că la orașe asemenea obiceiuri s-au stins de mult, devenind în economia de piață europeană, ce nu au făcut comuniștii, fapte contravenționale, dacă nu chiar infracționale?!

Cine sunt oamenii despre care Vasile V. Vasile, doctorul, amintește în locul tatălui său, profesorul V. Gh. Popa, colegul și prietenul lui Eugen Dimitriu, creatorul Galeriei cu oameni de seamă din orașul

Fălticeni, cel care s-a ocupat de poezia lui Labiş, amintit şi de Ion N. Oprea în *Luccafărul de la Botoşani*, dar şi în cartea *Eternitatea ideilor...*? Cele 12 texte, amintiri, osatura cărţii de care ne ocupăm, dau răspunsul cuvenit. Anul 1953, text intitulat astfel, deschide şi redă atmosfera timpului când autorul, şcolar fiind, trăieşte viaţa din vremea persecuţiilor comuniste, când însuşi tatăl său, profesor, face nu numai lecţii de poezie elevilor precum Labiş, ci şi fiului său, „lecţia exemplară a supravieţuirii”, cum deplin corect şi incitant scrie prof. Eleonora Bulboacă într-o cronică dintr-o pagină de literatură şi artă realizată de Doina Cernica din Crai Nou, Suceava, sâmbătă, 15 august 2015. Lecţia exemplară a supravieţuirii, ce ni se explică: „Vasile V. Popa este fiul profesorului Vasile Gh. Popa, scriitor şi folclorist fălticenean, deţinut politic care a stat 10 ani în temniţele comuniste, inclusiv la Aiud, acuzat pe nedrept de subminarea ordinii sociale în obsedantul deceniu. Fiul este cel care editează opera tatălui, împlinind un act de datorie morală asumată exemplar”.

Despre puterea icoanei făcătoare de minuni din casa presbiterii Elvira Varganici din Târzia-Neamţ cititorul află din chiar mărturiile autorului şi ale tatălui său, împletite cu spuse din familia Tatos, cunosătoare şi a altor evenimente cum ar fi cele care duc la începuturile carierei muzicale la Fălticeni cu referire la fraţii Ştefan şi Valentin Gheorghiu, cunoscuţi în lumea întreagă, pentru că face ce face autorul şi alături cu el devin naratori ai trecutului nune şi personaje precum doamna Tatos, familie care nu lipseşte nici din scrierile lui Eugen Dimitriu, povestitoare despre Fălticeni, Coco Juschievici din Iaşi, Petre Iacobescu din Galaţi. Astfel, titlul „Doctorul Vizitiu” este locul unde aflăm despre munca profesioniştilor în haine albe, colegii autorului, – relatată de Coco Juschievici - pentru salvarea vieţii oamenilor, în „O zi de gardă” prilejuieşte prezentarea lui Ion Voicu, colonelul Petre Iacobescu, în „Prizonierul”, relatează despre viaţa în lagărele sovietice, sute şi mii, soldaţi şi ofiţeri români. Nu lipsesc paginile care explică Cum m-am vindecat de antisemitism, despre holocaust...

Oameni de ieri, de azi, dintotdeauna este pentru orice cititor şi cartea istoriei, „Istoria e considerată o succesiune de evenimente trecute. Trecutul nu e însă un depozit amorf de evenimente izolate, ci o înlănţuire cu o anumită logică. Dar logica istoriei nu e una

abstractă, ea se întrupează în oameni, decizii, indecizii, locuri, întâmplări dinlăuntrul şi dinafara unui spaţiu dat. Unele strict raportabile la momentul în care s-au produs, altele determinând evoluţii viitoare, cu iradiieri până în prezent”, spune „Istoria românilor: o sinteză cronologică”, coordonator Valentina Bilcea, Cuvânt înainte – Adrian Cioroianu, Editura „Meronia”, pe care v-o recomand pentru înţelegerea mai deplină a povestitorului gălăţean-fălticenean.

Că zice şi prof. Eleonora Bulboacă în concluzia cronicii sale: „...memorialistul Vasile V. Popa scrie cu

talent şi simţire, dintr-o misiune morală pe care şi-o asumă fără orgoliu şi fără patetism, acordând memoriei dubla funcţie de amnezică: cu sensul din terminologia medicală unde înscamnă istoric al bolii, al bolnavului, şi cu sensul din hermeneutică unde semnifică întoarcerea la primordialitate, aducere-aminte a vârstei de aur a omului”.

Înţeleg, precum a făcut Valentina Bilcea realizând „Istoria românilor – o sinteză cronologică” adunându-şi etapele – Liviu Lazăr, pentru antichitate, până în anul 602; George Marcu, 602-1380; Valentina Bilcea, 1380-1821; Felicia Adăscăliţei, 1821-1848; Dorin Cristea, 1849-1877; Stănel Ion, 1878-1918; Mirela Grădină, 1919-1944; Stan Stoica, 1945-2014 – tot aşa, „prin memoriile sale, scriitorul Vasile V. Popa, zice doamna profesoară Bulboacă, recuperează nu doar istoria recentă cu traumele ei, ci înobilează oamenii cu măreţia şi slăbiciunile lor, făcându-şi astfel datoria faţă de părintele său care i-a fost model, trăind exemplar experienţa de martir al evului comunist”.

Cronica citată, după cum ne asigură ziarul Crai Nou, Suceava, prezentată public în cadrul Zilelor Lovineştilor, eveniment cultural găzduit de Muzeul de Artă „Ion Irimescu” din Fălticeni, în ziua de 11 iulie 2015, poate spune multe şi altor organizatori de aniversări care nu-şi cunosc cronicarii sau, dacă îi ştiu, din varii motive egoiste – aşa e românul – îi ignoră, spre ne folosul localnicilor, în primul rând.

**Din volumul în pregătire „Nu uita...” de Ion N. Oprea, antologie cu autori din toată ţara, membri ai Cenaclului literar la distanţă, a noua carte din serie...*

Antropologie a singurătății*

dr. Ștefan Lucian Mureșanu

Motto: *Singurătatea este pentru spirit ceea ce hrana este pentru corp.* (Seneca)

Cuvinte cheie: singur, singular, Darwin, divin, gândire

(urmare din numărul 165 al Revistei „Dunărea de jos”)

2. Creat și concret în conștientizarea realului

Când am deschis ochii, am înțeles că mi se mai dăruise o șansă de hotăr, o structurare a vieții între ceea ce era real și ce pentru alții părea să fie ireal: „Ceea ce e aici adevărat despre întregul vieții se adevărește și pentru reprezentanții săi izolați: marile perioade de civilizație, popoarele, indivizii capătă o fixitate în convingeri, o siguranță în mers, nu prin reflecții subtile și agitate, la spatele cărora s-ar putea adăposti și alte reflecții, ci printr-o coerență interioară a vieții lor și orânduirea ei în jurul unui centru dominant...// ... numai din acest punct de plecare viața se transformă pentru noi din viață pe jumătate în realitate deplină”, Eucken, 1916:108). Sensul a ceva este o explicație a existenței unui adevăr însă realitatea irealului este o grădă încercare a explicării unei existențe pe care tu, ca formă materială, ai petrecut-o într-o lume imaterială: „Din dorul de a restaura congruența între concret și abstract se recurge la metafore plasticizante. Metafora plasticizantă ține, așadar, loc de concret în ordinea abstracțiunilor” ce rezultă „din existența în orizontul misterului și al revelării” (Blaga, 1937:42). Orice idee creată devine gândire în cuvinte și poate fi exprimată, deci o materie ce poate fi concretizată în timp și spațiu, un obiect ce își are un loc bine stabilit în ierarhia lucrurilor posibile. O idee devine un real în momentul în care o exprimi, se realizează acea secătuire a sistemului de imagini ale imaginației, o pierdere a unei idei creează în interiorul gânditorului o panică a surpării lanțului care îi menține stabilitatea în universul rostului lui existențial. Idecile creează binele și răul în același timp, este o scară a rostului existențial. După rău, bine și după amândouă odată o scripă a sensului vieții, care sensibilizează eul în singurătate. Singurătate nu înseamnă, în înțelesul profan, singur. Ea supune creierul unei gândiri și, atunci, apare meditația. Nici nu ai cum să fii singur când gândești pentru că ești deja prins în lumi ce-ți definesc eul prin meditație. Meditația este superioară gândirii, puțin meditează și pot percepe *ideile* atât de deslușit,

încât să observe și să creeze. Divinitatea te alege din mulțimea creației sale, îți dă puterea de a crea prin har, prin duhul care sălăsluiește în inima ta. Este semnul blândeții și al evoluției în tot ceea ce vei ști, lumea supremă ce îți dăruiește puterea de a înțelege superioritatea înțelepciunii meditației, ca efort continuu al minții de a fi concret și cosmic. Tot ceea ce ne imaginăm este concret și real. Și veți întreba, cum poate fi așa? Simplu. Singularitatea este retragerea sinelui în știință, în cunoașterea adevărului, în concretul ireal pentru un timp a dobândirii capacității de a înțelege că, definind realul ca tot ceea ce este concret, ne pierdem identitatea onirică, a puterii de a vedea omul în evoluția lui în timp. Când planul nivelurilor de așteptare în evoluția și dezvoltarea omului este atins, nu înseamnă oare că așteptarea omului a fost în imaginar și s-a concretizat apoi în imagini reale? Cuvântul este idee și ideea este un joc nesfârșit al minții. Cine are har are și puterea de a crea frumosul real din imaginar. Frumosul este desăvârșitul, harul talentului de a scrie și a crea arta desăvârșită. Este iubirea de cuvinte pe care le alege din multitudinea ideilor lumilor universului, imaginile imaginațiilor dobândite în lungul drum al gândirii lui profunde. Literatul se petrece singur și lumea lui este cu totul alta decât cea în care există ca formă materială. El se poate desprinde de trupul său material și poate călători în toate timpurile și lumile Universului, după care, cu informații detașate de existența telurică să le exprime în cuvinte din idei ce de profani nu sunt înțelese: „...omogenitatea spațiului își are originea în voința ontologică de identitate, în dorința de a transcendentaliza timpul și de-a cufermiza schimbarea într-o deplasare pură, care nici nu durează, nici nu afectează” (Durand, 1998:409). Când crează, literatul se pierde în timpul fără măsură, se metamorfozează din materie în idee și călătorește în lumea singurătății sale, căutând singularul care este parte a fericirii lui necreate. Revenit în lumea telurică, revărsă ideile în cuvinte pe care le așează, pentru nemurire, în pagini într-un rost al scrierii.

3. Singur în singurătatea lumii ideilor singulare

Motto: *Singurătatea e starea spirituală în care ne naștem, acea stare naturală și adevărată.* (Mircea Eliade)

Lumca profană joacă un rol imens în depoziționarea elevatului și în ducerea acestuia spre singurătate. Puținul gândirii lumii profane degradează în timp perfecțiunea, o destrăturează, creând prin nevoi nevoiași și o lume a neputinței observării adevărului. Singurătatea este un gest a două stări: socială și spirituală. Lipsa socialului induce și duce spre un potențial negândit individul la situația de înapoiere comportamentală a acestuia și a posibilităților exprimării neîngrădite a viciilor. Singur, elevatul nu creează singurătatea, ci înălțarea spirituală, descoperind adevărul adevărat al ideilor minții prin gândire profundă, acea meditație nemărginită care poate înconjura Universul nestingherită de opreliști. Mulți dintre marii gânditori ai lumii s-au oprit asupra studiului singurătății ca stare socială, puțini dintre ei au stabilit că în singurătate se creează ideile singulare ce au condus lumea spre o spiritualitate săvârșită în conștientizare a menirii omului și lumii telurice. Este singura posibilitate a omului de a descoperii nevoia binelui în contra opoziției răului și a adevărului de neadevăr. Acolo, în lumea deosebită a elevatului, singurătatea nu se mărginește la material, la individul ca atare, ci la ideile care sunt infinite, pentru că el gândește și meditează spre sfera înaltă a dublei vieți a universului. Cât trăim suntem urmăriți de propria umbră care se întrezărește tot la lumină, însă obscură, o situație dublată a ceea ce nu vom mai fi când ne vom desprinde de trup. Substanța necreată se depărtează de corpul uman și se îndreaptă spre matricea ei din Univers, acolo de unde divinul a dirijat-o cu misiunea de a crea idei în lumea telurică: „Lumea s-a diferențiat: s-a diferențiat de sine și s-a împărțit în cele două lumi: în lumea neființei și în lumea devenită” (Mircea, 1980:83). Puțini sunt cei care creează idei și se hrănesc în viață, gândind lucid; acestea sunt mințile elevate conștiente de propria menire. Omenirea o putem defini ca pe o înfăptuire a realului minții, unde numeralul *o* (vocala *o* din conținut, nu așa accepta-o ca articol nehotărât) accede spre unicitatea a ceea ce rezultă în însăși rostirea cuvântului *menirea*. Bineînțeles că tot acest joc al exprimării în cuvinte, a tot ceea ce ar putea să însemne lumca, nu este altceva decât o forțare continuă a vederii imaginilor imaginate ale propriei noastre existențe telurice. Lumca nu trebuie să definească omenirea, care este cu totul altceva.

Omenirea este tot ceea ce poate să însemne omul ca produs al creației, pe când lumca (lumile) poate fi materială sau imaterială, ca rezultat al sinuoaselor paralele ale existenței regnurilor. Lumile se diferențiază de toată acțiunea conștientă de existență a omului ca *o menire*. Menirea este însăși definirea omului ca fiind, ca trecere a lui dintr-o formă într-alta, dintr-un component plin de viață, într-o stare de dezintegrare, după moarte. În afară de mărturia Domnului Iisus, celelalte mărturii, de trecere din viață în moarte, prin repausul clinic, se dezbat științific și se expun ipoteze. Ipotezele nu sunt știință, doar păreri, divinitatea a fost singura care a demonstrat cum cuvântul înalță idei și prin gândire le materializează rostindu-le. Este singura posibilitate a materializării ideii prin cuvinte și acest rost este dat ca har elevatului. Cât de interesante sunt ipotezele când nu se suprapun contrazicerilor fără rost, când se înalță în imensul ireal și așteaptă, zeci, sute poate chiar mii de ani să găscască o rezolvare prin materializarea în concret. Ascultam, când abia începusem să întrezăresc zenitul, când anii mi se numărau proaspăt avântați în tumultul ucigător al fiindului teluric, basme. Minunate și fascinante personaje, pe care bunica mea mi le spunea seara, când mă urca pentru odihna binefăcătoare a nopții. Trebuia să adorm fericit cu o lume străină în fapte de cea pe care începusem să o întrezăresc. Uriași erau cei care locuiau Pământul în timpul în care bunica îmi povestea întâmplările. Pe atunci uriași erau personaje de basm, un fantastic mi se spunea. Ei, timpul a dovedit că imaginile imaginației omului nu sunt întâmplătoare, sunt acțiuni reale pe care genetic ni le-am transmis și ni le-am păstrat în imaginea noastră existențială conștientă. Să mai reamintesc adevărul expus de Lavoisier privind natura fiindului? În 2005, la Cetățeni, au fost găsite două schelete uriașe ce atingeau măsuri în lungime între 5 și 7 metri! Coborând în timp, în anul 1985, lângă București, în Pantelimon, la săpăturile executate sub mănăstirea Negru Vodă, au fost scoase la iveală numai puțin de 20 de schelete, iar la Scăieni, în județul Buzău, au fost descoperite, în urma unor săpături la terasamente, două schelete uriașe, despre care autoritățile vremii au preferat să păstreze tăcerea, pentru că astfel erau obligați să declare că toate teoriile lui Darwin, ce susțin încă multe dintre interesele marilor puteri, au fost speculații grosolane aduse creației speciale a omului. Nu proveniți din maimuțe, ci elemente unice ale unui început fără sfârșit. Adevărații oameni de știință îl știu. De aceea, o spun și acum că nu mă simt singur. Eu doar trăiesc pentru a-mi aduce aminte de propria cruce, iar crucea mea este scrisul.

(continuare în pagina 29)

Poeții în cetate

Antologie lirică

(urmărire din numărul 165 al Revistei „Dunărea de jos”)

Dumitru ANGHEL

Domnul Hugo Stelian Mărăcineanu își scrie... *plastic*, ca pe un șevalt, și versurile, pe care le caligrafiiază după reguli altele decât ale abecedarului liric și după norme *ideograme*, ca de început de civilizație, ilustrate cu o iconografie între *mistic* și *laic*? Lirica sa este preponderent intimă, religioasă, cu accente pe motive biblice, cu obsesii existențiale, frământări mistice și controverse atee. Pictorul Hugo Siegfried Mărăcineanu chiar este un poet de certă vocație lirică; se risipește emoțional pe simeze cromatice, dar se recompune artistic prin infime nuanțe, după anevoioase tatonări și crispări de-o religiozitate absolut controlată, inteligentă și plină de un patos reținut, cu versuri ingenioase, uncori suspect de elaborate, cu sugestii de formă, șocante, ca o promisiune de înnoire, de avangardă lirică și prozodică: *I-am vândut cămașa,/ L-am crucificat.../ I-am strigat păcatele din noi/ și L-am biciuit/ L-am pus alături cu tâlharii,/ El a strigat în dureri și s-a rugat pentru noi* (*Trădarea*, p. 75).

Doamna Lucia Pătrașcu își păstrează o *aură* - ușor desuetă - de romantică incurabilă în plină recesiune sentimentală, într-o lume bezmetică, incapabilă să înțeleagă mecanismele și logica neuronilor programați genetic să se manifeste după legi, ordine, rigoare și bunăcuviință. Se complăce într-un *dolce farniente*, nu pentru că n-ar fi receptivă la schimbările din jurul său, ci pentru că nu le acceptă că ar fi reale sau se face că nu le vede, că n-ar exista... Și-atunci scrie poezie și-și dezvăluie sufletul doar în limitele și parametrii umanului ideal, visat, posibil doar ca o opțiune personală. Poeta Lucia Pătrașcu scrie despre o lume pe care a trăit-o, a acceptat-o și a modificat-o după cât i-au stat puterile și este împăcată...: *Într-o zi a venit poezia.../ Ca și cum căuta o adresă anume,/*

a verificat numele străzii/de pe plăcuța albastră/ fixată pe colțul scorjit/ al zidului din sufletul meu (*Vizită*, p.86).

Prozatorul Valentin Popa este un intelectual rasat, venit discret în arealul literar brăilean, pentru că și-a protejat, cu răbdare și demnitate, opțiunile sociale, civice și părerile politice, mai ales, în spatele unei... *cortine de așteptare* și sub faldurile somptuoase ale *literaturii de sertar*, conceptul estetic și protecția sa artistică, atât de așteptat și controversat după Revoluție, care, așa cum am mai spus-o, s-a dovedit, din păcate, doar... *o promisiune nu îndeajuns onorată*. Domnul Valentin Popa este, în egală măsură, și un poet autentic, cu o lirică născută sub vânturile Dunării și al miracolelor Deltei, dar și deschis spre frumusețile naturii generoase de pe malurile Putnei și ale dealurilor molcome de la Vidra de Vrancea, locurile nașterii sale: *În alcovuri rănite cu dungi de-nserare/ de mult nu mai picură molecule de somn,/ de mult nu mai calcă picior de fecioare/ În labirintul întristatului domn* (*Alcovuri rănite*, p. 90).

Poezia Domnului Alexandru Costin Tudor se distinge printr-o prozodic elaborată, pe portative moderne, ușor sincopate, cu intenția vădită de a atrage atenția cu meru altceva, adică altfel decât ceea ce există pe piața *compoziției* lirice-standard, dar și adaugă notei de individualitate a poeziilor sale o simbolistică dominant erotică, cu un tempo liric, uncori patetic, alteori ușor bagatelizat și postat armonic pe partitura unui *madrigal* semnat de Filotei sâni Agăi Jipei, temperat de bagheta vrăjită a lui Marin Constantin...: *Maestre,/ Dacă în trecerea ta,/ vei încerca să-mi conturezi chipul/ ai grijă, te rog, de unde începi...* (*Rugămintea*, p. 99).

Dacă nu l-ar fi ispitit Muza Poeziei și nu și-ar fi risipit preaplinul în ritm trohaic și rimă împerecheată, este mai mult ca sigur că Domnul Ion Marin Țăru, doctor în științe agricole și silvice, ar fi trebuit să aducă ofrande și să-și acordeze bătăile inimii în tonalități solemne și grave de coral baroc cu *Patimile după...*

Ioan, la un *Clavecîn bine temperat*, între J.S. Bach și Ion Ionescu de la Brad. Dar, locul omului de știință îl ia poetul, care a înlocuit miracolul rodirii pământului cu *mirabila sămânță* și cu *muzica sferelor*, de unde au reînviat bucuriile copilăriei din lumea eternă a satului românesc, patriarhal și idilic, ca la Ion Creangă, Goga sau Coșbuc: *Cu Eminescu am văzut Luceafărul zburând/ Spre universul cerului deschis/ Am ieșit cu Dante din Infern,/ Dar n-am ajuns în Paradis* (*Resemnare*, p. 105).

Poezia domnului Mihai Vintilă are ritmul, muzicalitatea, structura prozodică și sincopile sonore ale muzicii *rap*, cu modulații insinuante sonore, care, de la prima lectură, ne-au încântat și ne-au făcut să ni-l imaginăm pe acest poet talentat și original ca pe un menestrel de secol 21 îmbrăcat în blugi de firmă, cu o frizură *punk* și cu un cerecl în urechea stângă, ținând într-o mână un microfon și în cealaltă stativul de susținere al acestuia, cu vocalizele răstite ale nonconformistului *Puya*, în stilul inconfundabil promovat de *B.U.G. – Mafia*. Poet modern și agresiv, Mihai Vintilă scrie poezie... *în draci!*, supărat nu atât pe degringolada produsă de cei pe care-i reprezintă activ, productiv, economic, ci pe aceia care i se par a fi responsabili în plan cultural și de educație artistică... și-atunci... pledează, cu versurile sale de o dinamică remarcabilă, pe un palicr de revoltă emoțional-imaginativă, uneori ușor desuet, dar o face cu grație și aplomb de poet responsabil, care *joacă pe orice carte!*, între țâfnă și arțag protestatar: *Aparent nimic nu e sigur/ Lumea e o întreagă efemeridă/ Viața-i ruletă stricată/ Când ți-e lumea mai dragă/ Atunci se blochează/ Indiferent ce credem noi/ Totul și toate/ Contează. (Totul și toate contează, p. 108).*

Volumul *Poezii în Cetate*, editat de Biblioteca Județeană Panait Istrati Brăila, a fost îngrijit editorial de poezii Dan Bistricean, Aurel Furtună și de Cerasela Georgescu și cuprinde 21 de nume, așa cum afirmam la începutul intervenției noastre, dar noi am prezentat doar 17 dintre aceștia. Îi amintim, cu respect și admirație, și pe Angelica Moscu Deacu, Armanda Filipine, Tudorița Târnița și Alexandru Halupa precizând că nu am avut la îndemână cărțile publicate de dumnecilor, pentru a avea un punct de vedere pertinent, acesta urmând să-l formulăm după ce le vom citi volumele publicate.

(sfârșit)

ANTROPOLOGIE A SINGURĂTĂȚII

(urmare din pagina 27)

De multe ori tresar atins de adieri străine mediului teluric, iar universul, cu tot necunoscutul lui, mi se deschide de multe ori când ochii îmi sunt închiși, când pleoapele îmi acoperă imaginile imaginilor imaginate ale lumilor îndepărtate și, totuși, atât de apropiate, încât mă șochează atingerea lor de trupul meu și de gândirea mea. Singurătatea este singularitatea singurului demers: puterea de a fi altul într-o lume ce este străină omenirii: "O adevărată lume nu e niciodată un simplu cadru, un gol neutru, încrămășat în virtualitatea sa. Este *lumea spiritului* o astfel de lume? O putem descrie? Ne putem mișca organizat în teritoriul ei?" (Pleșu, 2003:175). Dacă ar fi fost așa totul ar fi dovedit un fără rost însă noi, trecătorii acestei dimensiuni complexe a vieții o bănuim, în fapt cei evoluati spiritual depășesc aceste dimensiuni și pătrund într-o sferă maximă a cunoașterii. Cunoșcând, vezi umplerea golurilor, nimicnicia care se destramă și intră în vidul distrugerii însă de tot acest fiind nu te poți depărta decât numai atunci când îți înțelegi cu adevărat *menirea*. Abia atunci ajungem să conștientizăm înțelesul cuvântului *omenire* ca fapt împlinit al creației și al sensului adevărat al vieții.

Referințe bibliografice

- Blaga, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, București, 1937.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1988.
- Eucken, Rudolf, *Înțelesul și prețul vieții pentru oamenii din ziua de azi*, Editura Librăriei H. Steinberg & Fiu, București, 1916.
- Ey, Henri, *Conștiința*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Hegel, G. W. Friedrich, *Despre artă și poezie*, vol.II, Editura Minerva, București, 1979.
- Mircea, Corneliu, *Cartea ființei*, Editura Cartea Românească, București, 1980.
- Pleșu, Andrei, *Despre ingeri*, Editura Humanitas, București, 2003.

* *Singur, concept în studiul de antropologie a singurătății*, dr. Ștefan Lucian Mureșanu

(sfârșit)

Generăleasa

Stela IORGA

„Doamna lu’ domnu’ general” sau „Generăleasa”, îi ziceau precupețele și vânzătoarele Taniei care, culmea, era tare scundă din facere, iar ambele porecle îi veneau ca nuca în perete.

„Doamna lu’ domnu’ general” număra 89 de ani bătuți pe muchie, pe care-i purta cu oarecare zveltețe, cât și fața întreținută de-a lungul anilor cu creme franzuzeste, aduse de „Papa” ori de „Domnul General”, cum îi zicea și ea bărbatului înalt și frumos care o cecusc de nevastă, într-o zi însoțită de toamnă, sub nucul din grădina casei lor.

„Generăleasa” avea purtări și maniere alese și un nume pe măsură, de care cu anii praful se alesese, fiindcă apartenența la o persoană cu renume și nume îi anulasera până la ștergere personalitatea și așa firavă, de copilă de pension condus de maici.

Generăleasa fusese la băi la Karlsbad, la Baden Baden, la Nisa și Deauville, vizitase din câte își mai aducea și astăzi aminte și Londra, care-i displicuse profund din cauza ploii reci și a cetii, și din toate preumblările ei păstrase câte un obiect de porțelan, obsesia ei de fetiță alintată și mai târziu de mamă oarecum întârziată în vârsta veșnică a păpușilor cu fața de porțelan și a bibelourilor.

Generalul nu putuse pe parcursul atâtor ani de căsnicie să stăvilească pasiunea ei, care umplea efectiv rafturile vitrinelor din casă, până în clipa când i-a venit sfârșitul, și acela la o vârstă de care Iasmina cam râdea, matusalemică, adică 92 de ani și ceva.

Iasmina era o nepoată după o verișoară de gradul al doilea, care fugise din dragoste cu un pictor afemeiat, de la care Iasmina moștenise numai talentul.

Iasmina fusese „luată în gazdă” cât timp studia la București la „Arte plastice”, de care oraș pe Generăleasă o legau amintiri colorate – celebrele băți cu flori albe de pe Calea Victoriei, cât și curtezanii atrași de farmecul desuet al tinerei generălese, care încă părea copil chiar și printre copiii ei.

Iasmina inventaria a treia oară bibeloul de Meissen și o întrebă șagălnic pe „Generăleasa Tania” sau „Tante General”, cum îi zicea ca în glumă, „cam cât valorează „Păstorița” de Meissen?”

„Tante General” o măsură lung pe Iasmina peste ochelarii de citit și răspunse cu o suficiență educată, de care nu scăpase nici în anii cuceririi puterii de masce largi muncitorști populare: „Cred că foarte mult, dragă”, fiindcă „tante General”, de profesiune nevastă de general, habar n-avea de valoarea banilor.

Singurul reper concret al Generălesci într-o lume reală rămăneau porțelanurile ei, de care trebuise să se despartă cu regret după moartea generalului, fiindcă

pensia de urmaș nu îi ajungea să trăiască. Unul câte unul, bibelourile luaseră drumul magazinelor și al diverșilor emisari, mai mult ori mai puțin oneroși, trimiși de unii și de alții care o vedeau ce neajutorată este „Generăleasa” și ce ușor de înșelat la bani.

Ultimul bibelou – păstorița de Meissen, își aștepta cumpărătorul, iar Iasmina găsisce în persoana decanului ei de la facultate un atent colecționar de porțelanuri scumpe.

Totul era să o facă pe aiurita de mătușă-sa să se despartă de ultimul ei bibelou, de care se părea că o lega ceva mai mult decât o simplă amintire pe „Tante General” și anume un ofițer pe nume Octav, care-i făcuse asiduu curte, cu mult înainte ca generalul să o ceară de soție. Generăleasa făcuse o mică pasiune pentru ofițerul imberb, a cărui imagine se suprapunea cu aceea a viitorului ei soț din visele ei de pension.

Iasmina oftă încurcată, fiindcă nu știa cum să aducă vorba despre decanul ei, cu care avea de altfel o aventură amoroasă, „strict extra curriculară” cum spusese cu umor acesta.

Cum timpul trecea și mătușa nu dădea semne că-și scoate nasul din carte prea repede, Iasmina făcu un gest neobișnuit și puse în tașcă iute păstorița de Meissen cu gândul că o va îmbuna pe „Tante General” când îi va aduce banii pe bibelou.

Ieși din apartament încet, încet, mai mult de-andăratelea, gândind mai mult la partida de sex năvăș care o aștepta cu Horia, decât la Meissen-ul din tașcă.

Seara, Iasmina intră cocoșește în apartament și afundă veselă mâna în tașcă de unde scoase „o tuflă de bani” cum zicea, se apropie de fotoliul unde încă citea Generăleasa și îi puse banii în poală.

Generăleasa nu mișca defel, fața ca de ceară era senină și împăcată, ba chiar într-un colț al gurii vinete Iasminei i se năzări că vede un surâs batjocoritor. „Tante General, am vândut azi Meissen-ul!”, îi strigă Iasmina a doua oară, până ce umbra unei cunoașteri adânci se coborî în conștiința ei de tânăr și pricepu că Generăleasa e moartă ca toți morții.

Debusolată, Iasmina se așeză pe covor, respiră adânc să își vină în fire, de pe stradă brusc se auzi „Muri di dulceafî, murile” și viața mai puse un punct acolo, unde tot ea odinioară pusese o virgulă.

„Octav”, spuse Horia bătrânului paralytic, „î-am adus un bibelou de Meissen, de ziua ta, este o păstoriță la fel cu cea pe care i-ai dăruit-o tu odinioară soției de general”.

Iar punctul se topi într-un foarte mare semn de exclamare.

Inimă de câine

A fost odată un om care și-a mâncat câinele.

Mai de crezut ar fi fost dacă începeam cu: a fost odată un câine credincios care, într-un moment de adâncă devoțiune, și-a devorat stăpânul. Dar nu, aceea e o altă poveste.

Câinele nostru nici nu s-a gândit să-și mănânce stăpânul - și asta nu pentru că nu-l putea înghiți, nici vorbă, doar era umbra lui nedespărțită! Cred că nici asta n-ai mai auzit, ca un om să aibă umbră de câine. Și totuși, e purul adevăr. Omul și câinele său erau ca unul și același: când te uitai la om, vedeai câinele, iar când priveai câinele, vedeai omul.

Cei doi se iubeau, se iubeau cu adevărat. Nu pentru că ar fi avut nevoie unul de celălalt, ci așa, *pur și simplu*. Erau văzuți peste tot împreună: în săli de concert, la cinema, la teatre, expoziții, serate literare și cu toții se întrebau ce nebun trebuie să fie omul care-și târăște după el câinele până și în locuri rezervate numai oamenilor. Câinele, oricât de inteligent ar fi fost, tot câine rămâne. Curând însă, își dădura seama că însușirile acestui patruped erau cu totul neobișnuite: cânta la pian, picta, scria și, unde mai pui, *crea*! Atunci abia i-au dat dreptate omului, chiar l-au felicitat, întrebându-l:

- Unde l-ai găsit, domnule, că nu prea seamănă cu cei de teapa lui?

- E adevărat, are calități deosebite. Eu, în general, trebuie să vă mărturisesc, am o părere foarte proastă despre câini și, fie vorba între noi, nici el nu este lipsit de defectele tagmei sale. Dar pentru ce știe să facă, i le mai trec și cu cu vederca...

- Dar, recunoaște, nu-i așa că e și meritul dumitale aici?

- De ce să mă ascund sub o falsă modestie? admitea omul, roșind până în albul ochilor plecați. Dacă nu eram eu...

Și toată lumea era mulțumită și câinele se uita recunoscător în ochii umbrei lui.

Treburile mergeau strună. E adevărat că se mai hârjoneau, mai în glumă, mai în serios - casă neharjonită cine a mai pomenit? - dar stăpânul e stăpân până moare, asta o știa bine câinele, și punctul lui de vedere rămânea suspendat undeva, atârnat în cui, ca o poftă după care își amâna tângirea, și tandrețea împăcării ștergea urmele cuiului, și dragostea lor se mărea, până când nu se mai știa cine iubește mai mult și pe cine.

Până într-o zi, când stăpânului adorat îi veni o IDEE. Îi veni lui, fiindcă ideea este, totuși, apanajul superiorității umane.

Totul a pornit de la o joacă - de obicei își vorbeau din priviri - și omul îi spuse:

- Te iubesc atât de mult, încât îmi vine să te mănânc!

- Ce idee! Și cum să mă mănânci?

- Uite-așa!

Și omul îi mănă o ureche. Abia după ce o înghiți își dădu seama ce făcuse. Îl îmbrățișă, îl sărută, își ceru scuze. Prea târziu. Urechea câinelui nu mai era.

- Nu-i nimic, încercă omul să-l consoleze, acum urechea ta este în mine, suntem și mai legați unul de altul, te voi iubi și mai mult...

Câinele nu mai zise nimic, ce mai era de zis, cu o astfel

de dragoste nu mai fusese iubit niciodată, și se culcă supus la picioarele stăpânului său.

Când se treziră a doua zi, omul se uită la câine, să vadă ce-i face rana, dar, stupoare: urechea se afla la locul ei! O pipăi, o întoarse pe o parte și pe alta, era ea, urechea pe care o mâncase - sau, în fine, una asemănătoare. Totuși, nu visase!

„Dar dacă acest animal cu însușiri formidabile nu este, totuși, un simplu câine? Ce suflet și-o fi plătind păcatele sub înfățișarea accasta lăjoasă și numai datorită mic, care l-am luat sub oblăduirea mea, n-a avut el parte de o viață de câine?!... Dacă nu eram eu...”

Fericit că îl poate mânca fără să pătească nimic și astfel dragostea lor să devină mai mare și să dăinuiască veșnic, hotărî:

- De azi înainte, îți voi mânca în fiecare zi câte ceva: un ochi, un picior, botul, coada - știi, pentru variație - și tot așa, la infinit, dragostea mea se va hrăni prin tine, vei fi o sursă inepuizabilă de senzații noi, deosebite, care mă vor face să nu mă plictisesc niciodată de tine.

În fiecare dimineață, câinele se regăsea supus și întreg, la picioarele stăpânului său, ca și când nu se întâmpla nimic. În timpul zilei, patrupedul continua să cânte la pian, să picteze, să scrie, ba chiar să spele rufe și să gătească, totul cu zel sporit, pe măsura poftei cu care seara îi fuseseră ronțăite osicioarele. Ba, odată își lăsă stăpânul să-i jupoarie și pielea și să i-o înghită - cu noduri, ce-i drept - dar ce mai contează, dacă prin sacrificiul acesta se suda și mai mult legătura dintre ei!

Numai de inimă, omul nu se atinsese încă. Într-una din zile, ce-și spuse el, ce-ar fi să încerc? Inima câinelui va bate lângă inima lui și atunci...

... Avusese dreptate! Nimic din ce ingerase până în momentul acela sublim nu avusese mai multă savoare. De acum nu va trebui să-și mai rupă măselele în ciolanele câinelui, de acum îi va mânca numai inima!

Se culcă și adormi liniștit.

A doua zi, câinele nu se mai afla ca de obicei la picioarele lui. Cobori din pat, îl strigă, îl căută peste tot, dar...

„Nu, nu se poate, trebuie să fie pe aici, se ascunde, se joacă, vrea să mă înnebunească!”...

Îl strigă, îl strigă...

- Hai, nu mai face pe deșteptul cu mine, te știu eu, vrei să te joci, să mă sperii, te ascunzi, dar ești aici, arată-te, ești aici, aici!... - se bătea el, cu pumnul în piept. Nu se poate, nu mă poți părăsi, nu e drept!... Uite, te rog eu, vino înapoi, doar știi că nu poți trăi fără mine, știi că nu suntem nimic unul fără celălalt... Dacă nu-ți mai place jocul nostru, bine, n-am să te mai mănânc, dar vino înapoi, vino îna...

Prin ușa întredeschisă, o umbră se strecura afară. Omul striga, implora.

- Dar ești al meu, îți sunt stăpân, îți ordon să te-ntorci!

Umbra îl mai privi un timp fără să-l recunoască, apoi se pierdu în dimineața lăptoasă.

În prag, omul gesticula, implora, se înfură, implora iar...

O biată umbră de om.

Arhitecți de neuitat

EDMOND VAN SAANEN-ALGI

Gabriel BADEA PĂUN

„Am iubit viața frumoasă – Florile, Cercul, Natura, prietenii și prietenia. Muzica, pictura, iar mai presus de tot, curățenia Sufletească”

În preajma Crăciunului anului 1937, arhitectul român Edmond Van Saanen-Algi scria aceste cuvinte cu valoare de testament spiritual. O personalitate complexă, aproape necunoscută la noi, descoperită la mai bine de 80 de ani de la moartea sa și redată patrimoniului nostru cultural de către istoricul de artă Gabriel Badea-Păun,

care, recent, și-a lansat la București volumul *Edmond Van Saanen-Algi. De la Baletle rusești la Palatul Telefoanelor*, scris împreună cu Oana Marinache. Cartea este o bijuterie editorială, apărută în condiții grafice deosebite la Editura Istoria Artei.

Gabriel Badea-Păun, după ce a făcut studii strălucite de istoric și istoria artei la București, și-a ales ca loc al hoinărelor intelectuale Parisul. Tot aici, la Universitatea Paris IV Sorbona, și-a luat doctoratul în istoria artei cu o teză despre *Antonio de La*

Gandara, un portraitiste de la Belle Epoque. Cât încă se afla în România, a organizat două expoziții consacrate unor personalități din Familia Regală a României – *Elisabeta, Doamna și Regina României, 1834-1916* și *Principesele române* și a publicat mai multe volume, dintre care amintesc: *Monarhi europeni. Marile modele, 1848-1914*; o antologie adnotată din versurile lui Carmen Sylva, *Versuri alese*. La începutul anului 2009 a fost decorat cu ordinul Meritul Cultural în grad

Gabriel Badea Păun și Oana Marinache alături de John Chrissoveloni

Moșia și conacul Chrissoveloni de la Ghidigeni

de Cavaler și, în 2010, de către MS Regele Mihai I cu Medalia pentru Loialitate Regele Mihai.

Scrierile sale de specialitate s-au bucurat de un succes deosebit în mediile culturale europene, dar și în cele americane, cum ar fi *The Society Portrait from David to Warhol* (publicat la Londra și New York în 2007 și la Paris în 2008), *Le style Second Empire. Architecture, décors et art de vivre*, Paris (a apărut în 2009, la celebra editură

franceză Citadelles et Mazenod). Tot în 2009 a publicat volumul *Mecena și comanditari. Artă și mesaj politic*, București, 2009 (editura Noi Media Print).

Iată că revenirea sa acasă, în acest miez fierbinte de vară, coincide cu un nou eveniment editorial, cu scoaterea din uitare a arhitectului, desenatorului, pictorului, compozitorului și dramaturgului Edmond Van Saanen-Algi.

Aș dori să-mi spui cum l-ai descoperit pe Edmond Van Saanen-Algi, un

necunoscut chiar și pentru specialiștii noștri în istoria arhitecturii? Și ce anume te-a determinat să treci de la descoperire la documentare și, în final, la construirea unei cărți-document?

Nu știu cum să interpretez tăcerea care a înconjurat numele lui Edmond Van Saanen-Algi și faptul că Grigore Ionescu și Gheorghe Curinschi-Vorona nu îl menționează în monumentalele lor lucrări consacrate istoriei arhitecturii românești. La conferința de

prezentare a volumului din 4 iunie 2015, la Caru' cu Bere, fostul arhitect-șef al Capitalei din anii '80, Alexandru Budișteanu, care se afla în public, a spus că numele lui era cunoscut arhitecților, dar că nu era pomenit din cauza consonanțelor neerlandeze ale patronimului său.

Cred că de fapt mulți dintre arhitecții străini care au lucrat pentru o anumită vreme s-au stabilit sau erau născuți din părinți străini în Moldova și în Țara Românească, apoi în România celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și a primei jumătăți ai secolului trecut nu au fost, decât cu mici excepții, deloc studiați până foarte de curând. Aceasta după anii '90, când s-a născut interesul pentru arhitectura eclectică de tip *Ecole des Beaux-Arts*, recuperată chiar și în Franța foarte târziu.

La interesul academic venit din partea arhitecților și istoricilor s-a adăugat mai recent cel al unui mic segment al societății civile interesate de conservarea clădirilor de interes patrimonial sau ambiental și care par a fi sortite unei distrugerii sistematice căreia cu mare greutate i se face față.

Pe Van Saanen-Algi l-am „descoperit” pe când lucram la documentarea pentru un alt volum al meu, *Pictori români în Franța (1834-1939)*, apărut la Editura Noi Media Print din București în 2012 și care conține un repertoriu al pictorilor români care au făcut studiile, au expus sau au călătorit în Hexagon în acel interval de timp.

Între ei se găsea și Van Saanen-Algi cu expoziția sa din 1914 dedicată baletelor rusești la *Galeria André Devambez*.

Întrebând la București, doamna Georgeta Filitti mi-a semnalat prezența unui bogat fond arhivistic Van Saanen-Algi la Biblioteca Națională a României, pe care dumneaci îl și parcurse și despre care publicase un articol care m-a ajutat foarte mult când am început cercetarea mai aprofundată a ceea ce devenise noul

Gabriel Badea Păun alături de istoricul de artă Adrian Silvan Ionescu

meu subiect de studiu.

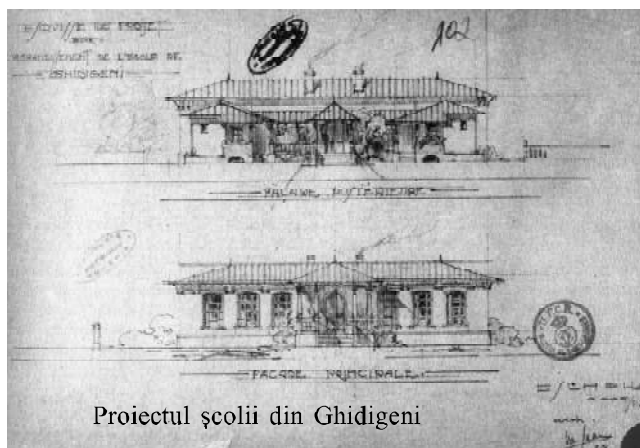
Ulterior am aflat că fondul păstrat de Biblioteca Națională nu este decât o parte a bogatei arhive a lui Van Saanen-Algi încredințată spre păstrare de arhitect prietenului lui, Alexandru Saint-Georges, fondatorul muzeului omonim.

Muzeul Național de Artă, Biblioteca Academiei Române, Arhivele Naționale conservă și alte documente provenind din acest fond. Acestea le-au fost atribuite la începutul anilor '50, când au fost desființate fundațiile și muzeele private.

De asemenea, și în arhiva istorică a Ministerului Afacerilor Externe s-au mai păstrat dosare despre activitatea lui Van Saanen-Algi în ceea ce privește evaluarea și reddecorarea unorlegații ale României în străinătate.

Și dacă inițial cercetarea mea se limita la Van Saanen-Algi desenator, grație Oanei Marinache, o tânără cercetătoare a istoriei arhitecturii românești, autoare deja a mai multor

volume remarcabile, am decis să semnez în coautorat volumul apărut la Editura Istoria Artei. Cercetarea s-a extins astfel pe tărâmul arhitecturii. Oana, cu multă răbdare, perseverență și dăruire, a reușit să se descurce în hățișul dosarelor cu autorizații de construcție din Arhiva Primăriei Municipiului București și să îmbogățească volumul cu documente numeroase reprezentând planuri ale construcțiilor proiectate sau

Proiectul școlii din Ghidigeni

la a căror modificare a intervenit Van Saanen-Algi.

În completare, domnul John Chrissoveloni ne-a pus la dispoziție arhiva fotografică de familie. Aportul său a fost definitoriu, întrucât a contribuit și financiar, alături de doamna Mihaela Stoica, la tipărirea acestei cărți despre arhitect. Le mulțumesc și aici.

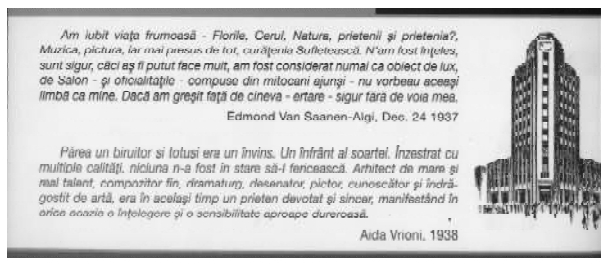
Ca istoric al artei, cum îl privești pe Van Saanen-Algi, cu ochii cercetătorului, cu cei ai iubitorului de frumos sau cu ochii celui care iscodește destinele unor oameni speciali, uitate pe nedrept de posteritate?

Purgatoriul în care a fost uitat Van Saanen-Algi vreme de optzeci de ani, la fel ca mulți alți arhitecți sau artiști, este nu numai nedrept, dar și de neînțeles. El este creatorul – adevărat în colaborare – a două clădiri emblematice pentru Bucureștiul interbelic, *Academia de Științe Economice* și *Palatul Telefoanelor*. Nimeni care trece prin Capitală nu le poate ignora. Sperăm ca trecătorii să aibă măcar limitata curiozitate de a citi plăcuța explicativă care a fost nu de multă vreme plasată pe fațada edificiului. În răstimpul scurtului meu sejur din această vară în București, am văzut turiști străini care o citeau, dar oare printre bucureșteni sunt mulți care o fac? Găsesc această indiferență foarte tristă.

Ca arhitect pregătit vreme de un an (1902) la Politehnica de la München, iar apoi la Școala de Arte Frumoase de la Paris (între 1905 și 1914), Van Saanen-Algi este unul dintre arhitecții din elita acestei bresle din perioada interbelică. Încă de la întoarcerea sa în România, în 1915, a beneficiat de două

comenzi însemnate: transformări ale anexelor *Conacului Jean Chrissoveloni de la Ghidigeni* (în județul Galați) și amenajarea *Legăției Greciei* la București (1916), comenzi la care a avut acces și datorită cercului familial (cel de-al treilea soț al mamei lui era Constantin C. Arion, influentul om politic conservator, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri pro-german din 1917).

Odată terminat războiul, arhitectul a primit comanda de la Constantin Tănase pentru Teatrul-grădină

Am iubit viața frumoasă - Florile, Cerul, Natura, prietenii și prietenia?,
Muzica, pictura, iar mai puțin de tot, carățile Sufletească. N-am fost hipster,
sunt sigur, căci eu îl putut face mult, am fost considerat numai ca obiect de lux,
de Salon - și oficialitate - compuse din milocuri ajunși - nu vorbeau aceeași
limbă ca mine. Dacă am greșit față de cineva - ertare - sigur fără de voia mea.
Edmond Van Saanen-Algi, Dec. 24 1937

Părea un biroul și lotul era un învins. Un înfrânt al soartei. Înzestrat cu
multiple calități, niciuna n-a fost în stare să-l înfrângă. Arhitect de mare și
mai talent, compozitor fin, dramaturg, desenator, pictor, eunoscător și îndră-
gostit de artă, era în același timp un prieten devotat și sincer, manifestând în
artă o năzdie a înțelegerii și o sensibilitate aproape dureroasă.
Aida Vironi, 1938

Cărăbuș, ceea ce cred că a trebuit să îl fi bucurat foarte mult. Aceasta întrucât în perioada studiilor sale a fost un asiduu spectator al reprezentațiilor pariziene, iar mai târziu și pentru tot restul vieții a creat

scenografii și costume pentru scenele bucureștene.

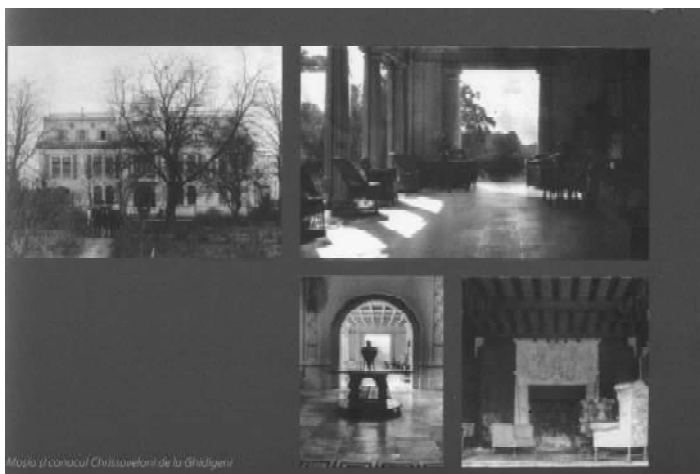
Această comandă a fost urmată de proiectul pentru *Casa Anticarilor*, în 1923, realizat la inițiativa lui Nicolae Iorga, de *Palatul Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale*, la care l-a secondat pe Grigore P. Cerkez, construit între anii 1924 și 1926.

Contrar mențiunilor bibliografice din istoria clădirii Academici de Studii Economice, care îl considerau pe arhitectul Van Saanen-Algi doar un simplu colaborator al marelui profesor Grigore P. Cerkez, arhiva păstrată ne indică o cu totul altă relație și contribuție a celor doi mari arhitecți. Bătrânul profesor, suferind, aflat în afara Bucureștiului în ultimii ani de viață, a aprobat și a susținut toate variantele de proiecte ale Academici de Studii Economice proiectate de tânărul său coleg, Van Saanen-Algi. Mai mult, acesta a proiectat și s-a ocupat și de mobilier și de amenajările interioare, chestiune care, în mod paradoxal, l-a dus ulterior și în fața instanțelor (arhitectul a avut numeroase procese cu instituția de învățământ pentru recuperarea onorariilor datorate de către aceasta).

Tot lui Van Saanen îi datorăm clădirea Academiei de Studii Economice de pe Strada General Cihoschi, primul zgârie-nori bucureștean, al cărui efect vizual a fost puternic estompat de clădirea neoclasică din Piața Romană.

Au urmat diverse alte comenzi din partea

unor particulari, între care Istrate Micescu (pentru Casa sa de lângă Cișmigiu și Conacul de la Ciumești în 1928-1929) și firește Palatul Telefoanelor. Acesta a fost construit vreme de 17 luni, între toamna lui 1931 și primăvara lui 1933. Proiectul a îmbinat viziunea arhitecților Edmond Van Saanen-Algi și a lui Louis Weeks cu puterea financiară a companiei americane *International Telephone and Telegraph Corporation*, provocând un adevărat șoc estetic pentru publicul bucureștean.

Măști și conacul Chrissoveloni de la Ghidigeni

In memoriam Leon Ghika

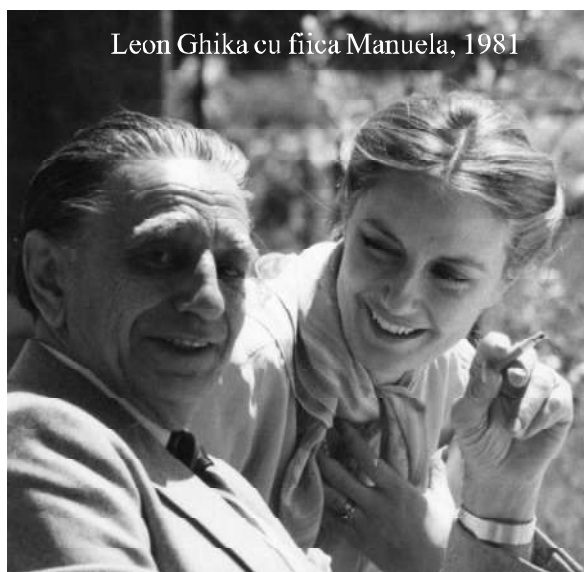
Anul acesta, pe 12 iulie, s-au împlinit cinci ani de la plecarea dintre noi a prințului Leon Ghika, o personalitate remarcabilă a exilului românesc, pe care am avut onoarea să-l cunosc și să mă bucur de prietenia sa, prietenie și rudenie veche de trei veacuri între familiile noastre. Bun creștin și intelectual rafinat, evocările tribulațiilor sale nu conțineau niciun mesaj de ură sau răzbunare, preferându-i o armă mult mai redutabilă, ironia. Excelent observator, chiar dacă educația nu-i permitea a face comentarii, lui Leon Ghika nu-i scăpa absolut nimic și observațiile sale erau întotdeauna de o justete remarcabilă. Fiica sa, Manuela Ghika-Oroveanu, a avut amabilitatea de a ridica stavilele timpului, evocând figura tatălui dânsui.

MG-O: Tatăl meu, Leon Ghika, s-a născut în 1915, în Moldova, la Bârlad, unde se aflau atunci părinții săi, dar și-a petrecut copilăria la Budești, într-un superb conac de circa 900 m² cu două caturi, care avea peste 20 de încăperi, acareturi etc. Această frumoasă proprietate fusese oferită ca dar de nuntă mamei sale Manuela Bogdan, de tatăl acesteia, Leon, fiul Marcului Vornic Manolache Bogdan și al soției sale Ana Ghika-Trifești, căsătorit cu Lucreția, fiica omului de stat Mihail Kogălniceanu. Manuela Bogdan, bunica mea, s-a căsătorit deci cu Leon Ghika, căruia i se spunea în familie Opi, un tânăr ofițer de cavalerie, fiul lui Alexandru Ghika, consul general la Constantinopol, și al Mariei Mavrogheni, fiica renumitului om politic Petrache Mavrogheni.

RN-S: Care descindea din Dimitrie, fratele voievodului, întrucât cei trei feciori ai înfricoșătorului domnitor, „harapul negru cu dinți de oțel” descris de pitarul Hristachi, Mavroghene marinarul venit de la arigrad, „iscusit și om de treabă, ce încă un dar mai are, că e om și viteaz mare”, nu au avut descendenți. Sigur că aprigul Mavrogheni, cel care a încercat să reconstituiească o armată națională, combativ cum era, a murit ca

un erou pe câmpul de luptă, deși istoria noastră l-a uitat, ucis de turci precum Grigorie III Ghika.

MG-O: Într-adevăr, o figură impresionantă, în contradicție cu duioșia evocării mele, dar istoria noastră a cunoscut multe perioade sângeroase. Grigorie III Ghika, domnitorul omorât de turci în 1777, întrucât a avut cutezanța de a apăra integritatea Moldovei, un martir al neamului românesc și al stirpei noastre, ale

Leon Ghika cu fiica Manuela, 1981

cărci lacrimi îndoliate se regăsesc pe scutul Ghikuleștilor, sau monseniorul Vladimir Ghika, acest umil ostaș al lui Hristos, ucis de comuniști în 1954 în temnițele închisorii din Jilava și beatificat anul trecut de Biserica catolică, sunt doar cele mai emblematice exemple. Acesta din urmă, în 1939, deși fusese sfătuit să se reîntoarcă la Paris, refuză, din devotament creștin în slujba aproapelui său, și-și aduce aportul la ajutorarea celor care aveau nevoie de cuvântul Mântuitorului. Pot

spune că pilda Domnului Iisus l-a călăuzit către sacrificiul suprem pe care, cu siguranță, și l-a dorit.

Copilăria tatălui meu, deci, frumoasă și lipsită de griji, s-a petrecut, cum am mai spus, pe moșia familiei din Budești, unde a și studiat cursurile primare cu un preceptor particular și unde, începând cu vârsta de cinci ani, a declarat solemn părinților că el va fi mai târziu marinar.

RN-S: Da, îmi aduc aminte că tatăl Dvs. îmi povestise cândva că la vârsta de cinci ani a ajuns la Eforie, unde a fost atât de tare impresionat de marca pe care o vedea pentru prima oară, de vapoare, de mirajul plecării cu ele în depărtări, încât odată întors acasă, la Budești, nu contenea să vorbească decât despre aceasta. Un camarad de arme al tatălui său i-a compus atunci un catren amuzant, pe care dânsului îi plăcea să-l recite și care spunea: „Le petit Léon, rêve dit-on, du matin au soir, du soir au matin, il se voit marin”.

Cariera sa militară s-a curmat brusc, precum în cazul tatălui meu, în 1947. Ei, ofițerii de elită, au fost prizonierii destinelor lor, pe care nu le-au putut schimba și din care nu s-au putut descătușa. Fiind patrioți adevărați față de Țară, Neam și Coroană, cariera lor

militară, pentru care aveau și vocație, avea o importanță covârșitoare și nimic altceva nu a reușit vreodată să o înlocuiască. De altfel, sunt convins că părinții noștri, fideli jurământului militar depus, oricum nu ar fi acceptat să-și continue cariera sub steagul roșu al așa-zisei „armate populare”, așa că până la urmă comuniștii le-au făcut o favoare deblocându-i, scutindu-i astfel de o penibilă și dureroasă demisie ce se impunea în cazul lor.

MG-O: Sigur că da, poate fi un punct de vedere mai puțin... dramatic, dar să revenim la copilăria tatălui meu. Aici, la Budești, se întâlnea vara cu rudele părinților, venite în vizită cu copiii lor, verii tatălui meu, și câteodată se adunau peste 30 de copii în compania cărora își petrecea vacanțele estivale, împreună cu sora sa Lucia, căsătorită mai târziu cu ofițerul Dimitrie Graur, și cu fratele său mai mare, Dinu.

Budeștii făceau parte dintr-o salbă de moșii ale familiei Ghika, alături de Climești, de Bozieni, toate în județul Neamț, și Ghikulești se vizitau permanent între ei, venind ori călare, ori cu șareta sau cu faetonul. Domeniul Budești era foarte mare, de circa 200 ha, având vie, două păduri, livezi, pășune, teren arabil, hambare, stufăriș, iazuri cu pește care furnizau raci Casei Regale, un râu cu moară, o fermă, herghelie cu cai de călărie, două grajduri, poate și câini de vânătoare, deși eu nu-mi amintesc, avea parc, seră, crama, ghețarie, fabrică de cărămizi, foișor, o biserică, în fine, era o frumoasă și întinsă proprietate. Conacul avea multe odăi de locuit încăpătoare, băi și cabinete, sufragerie, saloane, bibliotecă, sală de bal și de sindrofii muzicale, sală de scrimă și de biliard, pivnițe, bucătărie, astăzi totul într-o tristă și dureroasă ruină.

RN-S: Este soarta unei lumi dispărute. Acest conac, care odinioară trăia, este astăzi lipsit de viață. Dar să revenim, cu îngăduința Dvs., la școlaritatea lui Leon Ghika, copilul care visa să devină marinar.

MG-O: Da, bineînțeles că după cursurile primare a fost trimis să studieze mai departe la Liceul internat din „dulșele țarg al Teșilor”, unde și-a luat bacalaureatul, după care a fost admis, în urma unui riguros examen, la coala pregătitoare de ofițeri din Capitală, iar anul următor, în 1934, la coala Navală „Mircea” din Constanța, pe care a absolvit-o în 1936.

Recompensa binemeritată a scripitorului elev consta în efectuarea ultimului an de studii pe nava-școală franceză Jeanne d'Arc, un bastiment prestigios al timpului, în cadrul acordurilor dintre cele două state,

crucișator care a staționat un timp chiar în Marșa Neagră. Dar, din cauza unui „incident diplomatic” cu un superior exigent, pe care tatăl meu, care nu avea decât 20 de ani, nu l-a tratat cu toată deferența cuvenită gradului, a fost exclus de la această frumoasă și instructivă promovare și, primind nota zero la purtare, nu a mai terminat școala ca șef de promoție, precum fusese până atunci, ci pe locul al doilea!

Integrat în Marina Militară Regală, în urma crizei create prin cedarea Basarabiei în 1940, pleacă voluntar pe front în anul următor și combate la Odesa și Sevastopol, la bordul crucișătorului Dacia și a

torpilorului Zmeu, iar faptele sale de arme și bravură sunt răsplătite prin avansări în grad, locotenent apoi căpitan, dar și prin decorațiile și medaliile ce i-au fost decernate: Coroana României, Virtutea Militară, Steaua României, Crucea de fier a Germaniei, medalia Vulturul German, Medalia Maritimă, Cruciada contra comunismului etc.

Însă, în 1947, noii căftăniți ai țării nu au dat dovadă, bineînțeles, de comprehensiune și tact,

decizând să epureze armata de elementele cu „origine nesănătoasă”, și în consecință tatăl meu a fost avansat locotenent-comandor și deblocat la vârsta de 32 de ani, deși era caracterizat drept „ofițer dotat cu inteligență vie, foarte muncitor, foarte corect, dotat cu spirit de metodă și deosebit tact, cu o educație cu totul aleasă, bun camarad și foarte disciplinat”.

RN-S: Suntem departe de „nota zero la purtare” din tinerețe, între timp tatăl Dvs. învățase bine ce este disciplina militară și cât de importantă și de utilă este.

MG-O: Cu siguranță! În fine, deși ofițer deblocat, înainte de a fi fost militar, tatăl meu era și un om care și-a încheiat o familie și, în acei ani grei și nesiguri ai perioadei staliniste, a simțit nevoia de a avea copii, cu toate lipsurile materiale ale situației sale devenită destul de precară.

Deci, în iunie 1947, tata s-a căsătorit cu Marsi Pandulescu, fiica doctorului Constantin Pandulescu și a Luciei Cantemir, descendentă din domnitorii Cantemirești, și-au cumpărat o moșie cu conac lângă Budești, iar tata a mai lucrat un timp pentru Ajutorul Suedez. Cumpărarea acestei moșii în 1947 a fost o eroare, dar oamenii încă sperau într-o revenire la normal, chiar până și Regele achiziționase în acel an o proprietate. Prelatul care i-a cununat a fost însuși monseniorul Vladimir Ghika, unchiul genitorului meu.

Însă, începând din 1948, tata a început să se

Leon și Marsi Ghika, 1947

ascundă pentru a nu fi arestat, fiind suspectat nu doar de „delict de nume”, ci și de atitudine dușmănoasă antisovietică, întrucât combătuse pe frontul de Răsărit. Și s-a tot ascuns prin țară timp de trei ani pe la rude, răstimp care, pentru un tânăr cuplu, poate părea foarte lung. Mama s-a întors la București, la părinți, iar tot în 1948 moșia Budești a fost expropriată de comuniști, iar trenul cu toată averea încărcată în vagoane pentru a fi trimisă în Capitală, la părinții mamei, a fost bombardat pe parcurs de ruși și totul s-a pierdut definitiv.

RN-S: Mai puțin frumoasa sabie pe care am admirat-o în salonul tatălui Dvs.

MG-O: Accastă sabie, care aparținuse lui Ștefan Bathory, principe al Transilvaniei și rege al Poloniei, și care are înscris pe lamă cu aur numele principelui și anul 1580, se afla dintotdeauna în proprietatea familiei. Ea i-a fost oferită tatălui meu de un unchi de-al său, drept recompensă pentru studiile sale strălucite, însă, din păcate, eu nu cunosc povestea acestei săbii.

În 1948 deci, părinții se aflau ascunși la Bichiș, o localitate din Ardeal, între Târnave, la Ștefan de Fay și soția sa Voica Bogdan, când, de Sfânta Ana, mama m-a adus pe lume, după care a plecat cu mine și tata la Singureni, lângă Giurgiu, unde bunicii mei materni încă mai aveau o casă. În 1949 se naște în București sora mea mezină, Domnica, iar tata continuă să se ascundă până prin anii 1950-1951, când a început să lucreze pe diverse șantiere din țară ca muncitor necalificat. Să mă explic: nu este nicio rușine să fii muncitor necalificat. Așa se începe, apoi fiecare își alege sau este îndrumat către o calificare. Orice societate are nevoie de muncitori și artizani competenți. Rușine este să fii hoț, proxenet, mafiot, să nu fii onest, să nu-ți respecti cuvântul dat, să nu ai onoare. Însă tatăl meu avea deja o calificare înaltă și onorabilă, era ofițer al Marinei Regale române, și în această calitate a adus mult mai multe servicii Patriei, prin competența sa, prin curajul său, decât ca muncitor necalificat pe un șantier din țară, întrucât fiind căutat de Securitate, devenise un proscris, un fugitiv, un paria.

RN-S: Ce s-a întâmplat în continuare?

MG-O: Prizonier al destinului său, cum bine ați spus, tata a rămas să lucreze pe șantierele din țară, apoi a urmat cursuri de calificare, la care el îi învăța pe profesorii „pe puncte” matematicile, pentru ca în final să ajungă șef de șantier, iar de prin 1966, spre sfârșitul carierei, să lucreze în birourile de construcții din Capitală, până la pensionare. După care, în 1971, eu am plecat din țară, am „fugit”, cum se spunea, întrucât profitând de o oportunitate pentru a călători în RFG, nu m-am mai întors.

RN-S: Ați fost, cum se spune, o deschizătoare de drumuri, la nici 23 de ani.

MG-O: Într-un fel, întrucât am reușit să-mi trec familia pe lista restrânsă de 20 de persoane a primului ministru de atunci, Jacques Chirac, cu care acesta a

plecat în România. Părinții mei au preferat însă ca sora mea Domnica, care între timp fusese dată afară din servicii, să plece prima, de teamă ca aceasta să nu rămână ostatecă în țară, și ea a plecat în 1975. Apoi sora mea a reușit să intervină pe lângă tatăl președintelui Giscard d'Estaing, și astfel ei au putut pleca în anul următor, stabilindu-se la Paris, alături de mine și de sora mea. Dar, pentru a nu ne fi o povară și a putea fi independenți, au lucrat amândoi, fiindu-ne permanent un exemplu de cinste și de curaj. Să nu uităm că tata avea 61 de ani atunci când a ajuns în Franța, dar important era doar faptul că acum familia noastră era rcîntregită.

RN-S: Este cert că pilda sa morală este demnă de urmat. Privind în urmă, peste negura timpului potrivit, care sunt simțămintele ce vă încearcă, ce resimțiți față de cei care au distrus viața și cariera tatălui Dvs.?

MG-O: Bineînțeles că cu, o femeie a timpurilor moderne, actuale, nu trăiesc în nostalgia vremurilor apuse și nici nu nutresc vreun sentiment de ură contra persecutorilor familiei mele, fiind creștină, dar adevărurile trebuie spuse cu claritate. Creștinește, cu, urmașa nevrednică a voievozilor Ghikulești, i-am iertat pe toți, deși iertarea nu se acordă decât celor care, cuprinși de remușcări, o imploră, o solicită.

O spun, nu cu patimă, ci cu blândă durere iertătoare, eu, româncă cea fugită, eu credincioasa cea păcătoasă. Dar acesta este adevărul, adevărul neamului meu, adevărul poporului meu. Nu sunt o persoană publică, dar totuși exist și am o încărcătură afectivă, emoțională, pe care nu doresc să o transmit, însă simt nevoia să o împărtășesc, să o comunic, prin cuvinte, prin simțire, prin dinlăuntrul ființei mele oarecum amputate de rădăcinile care-mi aduc seva vitală necesară trăirii sufletești pe care nu pot și nu doresc să o pierd.

RN-S: Un proverb plin de înțelepciune al poporului nostru spune în acest caz că „sângele apă nu se face”. Veți comemora în curând cinci ani de când tatăl Dvs. a străbătut, mergând spre Răsărit, cele 20 de vămi ale văzduhului, cu ușurință, sper, întrucât nu și-a irosit viața ce i-a fost dată și L-a slujit pe Dumnezeu după poruncile Sale. A părăsit, cu sentimentul datoriei împlinite, această lume pentru alta mai bună, „unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspin, ci doar viață fără de sfârșit”, devenind din nou cetățean al Raiului.

Vă mulțumesc pentru această emoționantă evocare, pe care nimeni n-ar fi înfăptuit-o cu mai multă sinceritate și sensibilitate. Dumnezeu să-l ierte și să-l hodinească la dreapta Sa pe robul Său Leon, un model de fiu, soț, tată și marinar. Tatăl nostru Carele ești în Ceruri...

(Radu Negrescu-Suțu, Paris, de Învierea Domnului, 2015)

Îngerul gri (III)

Deși majoritatea celor de la omucideri n-a dat doi bani pe depoziția Spălătorului de vase, șeful a dispus ca individul să fie verificat la modul cel mai exigent și supravegheat neîntrerupt. Firește că mulți s-au întrebat dacă nu cumva această pierdere de timp avea vreo legătură cu zvonurile din ce în ce mai persistente privind iminentele schimbări ce urmau să se producă la departamentul lor, poate chiar înlocuirea șefului, destui insinuând că n-ar mai avea ce căuta în importantul post ocupat de prea multă vreme, ori că venise în sfârșit sorocul pensionării Moșului.

Alții, dimpotrivă, considerau că șeful era bine „înșurubat” și că nu trebuia decât să clarifice niște situații care, tot după unele zvonuri, preocupau, din motive nedesluite, sferele înalte ale politicii, administrației și serviciilor. Așa cum se va vedea, credeau ei, eful avea un plan bine articulat și la final va ieși, ca de fiecare dată, credeau ei, învingător. Cât despre pensionarea Moșului, prea puțini considerau că dănuirea lui în serviciul activ al poliției ar deranja pe careva. Erau atât de obișnuiți cu prezența acelei figuri, încât cu toții aveau convingerea că în ziua în care Moșul nu va mai apărea la birou se va produce o fractură în existența lor și nimeni nu se încumeta să anticipeze efectele acelei frângeri a cursului natural și comod al tuturor celor ce le înconjurau existența.

Daniel Căruntu nu era preocupat de asemenea chestiuni, habar n-avea despre ele, poate și datorită faptului că încă nu fusese „integrat” de cei care dețineau și colportau știrile de acest gen, el trecând de îndată la executarea dispozițiilor efului. Era și acest detaliu, anume înclinația de a se supune ordinelor superioare fără comentarii, una din cauzele neintegrării lui depline în masa resursei umane de la omucideri. Așadar, inspectorul a pornit la lucru și a dat la iveală noi motive pentru care un tip ca Spălătorul de vase nu prezenta niciun interes. Omul avea o ascendență destul de dubioasă și o existență anostă. Maică-sa, fostă balerină la teatru de operă din localitate, rămasă văduvă prea de

timpuriu, pe când Spălătorul de vase nici nu împlinise un an, și-a urmat soțul aproape imediat, tălmăcirea întâmplării fiind aceea că între cei doi a fost o mare iubire (profundă, sinceră, furtunoasă etc.). Tatăl, un tăietor de frunze la câini, intitulat *poet postmodernist* după ce un ziar de provincie i-a publicat două sau trei poeme, a decis că o persoană asemenea lui nu putea să apară în așa-numitul *câmp al muncii*. Așa că, îmbrățișând cu totul cultul antic al zeului Bahuș, s-a dus la Dumnezeu răpus de o boală neiertătoare.

În acele împrejurări, cel ce avea să devină Spălător de vase la un restaurant de lux și principalul martor în cazul uciderii celor patru necunoscuți (asta pentru că era singurul) a fost trecut în custodia societății (chiar și se numeau cei care l-au luat în primire: *asistenți sociali*). Pe scurt, l-au dus la orfelinat, întrucât situația lui de orfan era cât se poate de evidentă, cu atât mai mult cu cât autoritățile îndrituite n-au putut identifica vreo rudă nici dintr-o parte nici din cealaltă. Nimeni n-a știut vreodată și nici el n-a aflat mai târziu, de unde au apărut în oraș, intempestiv - s-ar putea zice, balerina și poetul postmodernist, părinții care l-au lăsat orfan la o vârstă atât de fragedă. Nimeni nu i-a spus ce fel de oameni au fost cei doi, dincolo de aparența înșelătoare creată de profesiile sau ocupațiile lor. Nu i-au spus pentru că n-a întrebat și n-a întrebat pentru că n-a știut pe cine să întrebe.

Daniel Căruntu a descoperit că una dintre fostele balerine ale teatrului de operă încă mai era în viață și în oraș, a găsit-o și a stat de vorbă cu ea. Doamna Aida Filipescu, fosta balerină, l-a primit cu o bună dispoziție promițătoare. Locuia într-o casă veche, gen conac, renovată și modernizată de arhitecți contemporani și ingineri constructori experimentați, încât întrebarea „*de unde ai așa lux?*” nu putea fi ocolită nicicum. Și asta cu atât mai mult cu cât în somptuosul living-room (pe vremuri se utiliza noțiunea de *salon*), unde amfitrioana aranjase să se consume întâlnirea, erau prezenți un majordom și o servitoare.

„Ai fost la Aida Filipescu?” se mira Moșul, ceea ce nu intra în firea lui de atotcunoscător și atotștiutor și nu putea fi nicicum victima vreunei surprinderi. „Vasăzică, ai fost,” încerca el să deslușească maniera, complicată desigur, prin care tânărul inspector a reușit în chip miraculos, în opinia lui, să pătrundă în lumca celebrei, cândva, sibile a întregii societăți locale. Toată suflarea, de la muncitor la exploatator, de la sărac la bogat, de la votant la politician ajuns la putere, venea la madam Aida Filipescu pentru a

descâlci meandrele prezentului și a intui nebuloasele viitorului. „Nici nu-ți închipui,” îl gratula madam Filipescu în timp ce servitoarea rânduia ceștile cu ceai și celelalte accesorii pe măsuta de mahon cu intarsii de sedef, relicvă stranie a epocii fanariote în care pretindea ea că i s-ar găsi sorgintea. „Nici nu-ți închipui câți bărbați am cunoscut de-a lungul vieții mele și dintre toți dumneata ești cel mai șarmant.” „Vă mulțumesc, doamnă, sunteți foarte generoasă...” „Da, da, ești cu totul deosebit încât nu pot să nu mă întreb ce caută un tânăr atât de distins în haznaua poliției.” „A naibii hoască,” o judeca indecent Moșul. „A uitat când făcea trotuarul și își turna colegele ca să înlăture concurența destul de acerbă la vremea tinereții ei. Auzi la ea: *atât de distins*.” „Mă rog, poate că... ar fi vrut să spună..., poate că exprimarca...,” îngăima Daniel ca și cum ar fi prezentat scuze în numele cuiva aflat în afara oricărei culpe, sau ca și cum ar fi vrut ca interlocutoarea lui insolită să fie în afara oricărei suspiciuni. Și Moșul, contrar așteptărilor, accepta lămuririle acelea neconcludente ca un adevărat partener de „calvar,” după ultima exprimare a șefului în condițiile în care ancheta bătea pasul pe loc.

„Daaa, domnule,” conchidea el. „Am fost și noi cece ce am putut fi într-o lume ce pare tot mai străină... și ce mai spunca hodoroaga?” Însă Daniel Căruntu învățase deja că în anumite împrejurări era absolut necesar și profitabil să disimuleze unele detalii în așa fel încât cece ce se numea „realitate” să corespundă întrucâtva așteptărilor auditoriului. Prin urmare l-a informat pe Moș că madam Aida Filipescu, în ciuda vârstei înaintate, arăta foarte bine, că mai păstra încă o alură de femeie atrăgătoare și altele și altele. Restul amănuntelor a rămas consemnat într-un raport pe care probabil că șeful nu l-a citit până la capăt și probabil că nici n-ar fi interesat pe careva din departamentul *omucideri* că mama Spălătorului de vase fusese o artistă desăvârșită, frumoasă, plină de talent, stăruitoare în munca ei, iar tatăl, poctul postmodernist, în ciuda păcatelor sale, sau poate tocmai de aceea, un ins devotat crezului său estetic de la care n-a abdicat cu niciun preț.

În privința Spălătorului de vase, lucrurile erau limpezi: după ce a trecut bacalaureatul, societatea l-a îndrumat la o școală postliceală unde s-a specializat în probleme comerciale. Cum această activitate, bazată în esență pe vânzare-cumpărare, nu l-a atras nicicum, considerând că este o enormă stupiditate care subminează omenia ca principală trăsătură a unui creștin, a preferat ocupația de spălător de vase. Acestea fiind datele referitoare la ascendența subiectului prin care, potrivit relativei științe a psihologiei, se pot explica unele fapte sau manifestări ale individului, cei în drept au clasat raportul inspectorului ca nesemnificativ. Nimeni n-a bănuat atunci că nu peste mult timp vor răscoli arhivele în căutarea lui, pentru că trecuseră neglijent peste un mic pasaj referitor la viața intimă a Spălătorului de vase, acela al unice sale iubiri, episod ce i-ar putea conduce pe calea aflării adevărului.

(*va urma*)

Concerte de excepție la Ateneul Român

Recviemul de război de Benjamin Britten - Orchestra Simfonică și Corul Filarmonicii "George Enescu" (27, 28 noiembrie 2015), Dirijor: Ronald Zollmann, Soliști: Cristina Radu - soprană, Cristian Mogoșan - tenor, Balla Sandor - bariton, Dirijor corului: Iosif Ion Prunner.

Compozitorul Benjamin Britten nutrea de multă vreme ambiția de a compune o lucrare corală de mare amploare, atunci când a primit o invitație specială în legătură cu festivitățile de redeschidere a Catedralei Coventry. Monumentul fusese bombardat în anul 1940, de aviația germană de luptă, care-l distrusese aproape complet. Recviemul de război a fost compus pe parcursul întregului an 1961, iar prima audiție publică ce a avut un succes uriaș, a avut loc la 30 mai 1962, în catedrala proaspăt reconstruită și redeschisă pentru credincioși. Partitura este scrisă pentru soprană, tenor și bariton, coruri mixte, cor de băieți, orchestră mare, orchestră de cameră și orgă. Autorul a închinat lucrarea memoriei celor patru prieteni pe care îi pierduse în cel de al doilea război mondial. Interpretarea partiturii durează cca. 85 de minute, timp în care se derulează cele șase părți ale rugăciunii pentru desfacere, *Missa pro defunctis: Requiem aeternam, Dies irae, Offertorium, Sanctus, Agnus Dei și Libera me*, precum și câteva poeme de Wilfred Owen.

Compozitorul a folosit textul tradițional al recviemului, care se întrepătrunde cu poeme de război izvorâte din propriile experiențe ale lui Owen, poet soldat care și-a pierdut viața la sfârșitul primei conflagrații mondiale. Mixajul rezultat reprezintă o pledoarie personală a lui Britten pentru pacea între oameni și națiuni. Muzica a fost repartizată de compozitor la trei ansambluri diferite. Primul este format din orchestra mare, soprana solistă și corul mixt. Acest grup cântă textul recviemului, reprezentând umanitatea și aspirația acesteia către pace. Al doilea ansamblu, alcătuit din orchestra de cameră și din soliști, tenorul și baritonul, întruhidează doi soldați din cele două armate inamice și evocă, prin poemele lui Owen, ororile războiului. Al treilea ansamblu se compune din orgă și corul de băieți. Acest grup cântă secvențe din recviem iar muzica incredințată copiilor sugerează că ei sunt victimele inocente ale celor care vor să declanșeze războaie.

Recviemul de război este o lucrare de răscruce și de apogeu în cariera compozitorului Benjamin Britten, dezvăluind multiple fațete ale măiestriei sale. Autorul demonstrează, de asemenea, cunoașterea adâncă a muzicii baroce, în momente intermitente, asemănătoare cu recitativul, prin intermediul cărora leagă intervențiile soliștilor și ale corurilor într-o manieră modernă, ce amintește, totodată, de tehnica marilor compozitori din secolul al XVIII-lea.

În privința stilului componistic, putem spune că Benjamin Britten nu a abandonat tonalitatea, însă sfera expresivității este extrem de bogată în operele sale, măiestria armonică și cea contrapunctică sunt prodigioase. Asemenea celebrilor maeștri clasici, Britten e desăvârșit atât în elaborarea formelor mici cât și în edificarea celor mai complexe construcții sonore. În ce privește Recviemul de război, arta tratării muzicale, dramatismul și măreția discursului care tinde către sublim, sunt însușiri care îl recomandă ca pe o capodoperă a repertoriului muzical de orientare neoclasică și neoromantică din secolul XX.

Lavinia Coman

Medic de bord

(urmare din numărul 165 al Revistei „Dunărea de Jos”)

Ioan Gh. TOFAN

Callatis va părăsi până la urmă marele port al Rotterdamului, cu destinația America de Sud. Idiosincraziile echipajului vor fi accentuate de prezența celor două femei de la bord, urcate la Rotterdam, soțiile comandantului și șefului mecanic. Se crede că prezența feminină aduce necaz pe un vapor. În ceea ce mă privește, dacă toți bărbații și-ar fi adus nevestele sau iubitele la bord, nu ar mai fi fost loc de nemulțumiri. Un timp numai. Ce ar mai fi urmat mai târziu, Dumnezeu știe.

Probleme medicale urmau să apară aproape zilnic la vapor, unele minore sau închipuite, dar și altele grave, ca cea a ofițerului doi, cu hemoragie internă și scaun de melenă. Doctorul anunță în țară, subliniind gravitatea cazului. Nava primește ordin ca bolnavul să fie dus în cel mai apropiat port, eventual în unul de pe coasta Mauritaniei. Auzind de Mauritania, medicul Nicolae Bacalbașa își amintește de vizita la Galați, în urmă cu șaptesprezece ani, a președintelui Mauritaniei, primit de către Nicolae Ceaușescu pe platforma Combinatului Siderurgic din Galați. Peste ani, amândoi aveau să moară împușcați. Până la urmă, ofițerul doi refuză, pe răspunderea lui, să fie lăsat la mal. Va fi trecut pe medicație severă și reușește astfel să supraviețuiască, iar motonava nu mai este deviată de la rută.

La sud de Insulele Capului Verde, motonava Callatis, cu toate problemele tehnice de la bord, va trebui să se încumete la traversarea oceanului. La trecerea Ecuatorului, „pelicanilor” (novicii) li se va spune că Ecuatorul este balizat, uneori auzindu-se acolo și cântări, așa cum Ulise, legat de catarg, le auzise pe cele ale sirenelor. Nu este nimeni legat de catarg, dar li se rezervă clasică baie, aseasonată cu vopsea, păcură, vaselină și alte soluții greu de scos la spălat, întinse pe tot corpul. După traversare, nava maritimă, cu un echipaj stăpânit de frica întinsurilor și a apelor mici, va intra pe gura estuarului La Plata. Imensul estuar constituie granița naturală foarte lată, de la 50 până la 200 km, între Uruguay, situat la nord și Argentina, la sud. Vor înainta pe estuar, lăsând în dreapta capitala Uruguayului, Montevideo, și mai departe, pe stânga, Buenos Aires, capitala Argentinei, urcând apoi pe Parana. Fluviul Parana împreună cu fluviul Uruguay formează cei doi mari afluenți ai estuarului. Se va naviga până la San Lorenzo, o mică localitate situată amonte de Rosario, cu doi piloți la bord. Am să fac o remarcă, dacă tot am fost pilot atâta amar de vreme. Oriunde în lumea asta, pilotul are statut de ofițer și este tratat ca atare. De aceea, de multe ori, dacă pilotul stă mai multe zile la bord și vaporul nu are cabină specială pentru el, cum au astăzi majoritatea navelor maritime, comandantul e obligat de regulament să elibereze o cabină corespunzătoare. Nu poți pretinde servicii de calitate unui om, de a cărui colaborare ai de multe ori nevoie ca de aer, culcându-l pe vreo canapea de mușama din careu. Am acceptat rar acest compromis, numai când nu a existat altă soluție și era vorba numai de o noapte.

Autorul, îndrăgostit de istorie, ține să ne informeze, înainte de a-l însoți în amonte pe fluviul Parana, al doilea ca lungime după Amazon, că prima bătălie navală din cel de-al doilea război mondial nu a avut loc în Europa, ci la gura estuarului La Plata, între cuirasatul nemțesc de buzunar Graf Von Speer și trei crucișătoare englezești.

Ajunsă la San Lorenzo, motonava este încărcată cu 7000 tone de semințe decorticate de floarea soarelui și scoasă apoi în radă. Dacă la urcare Callatis a urcat pe Parana de Palma, unul din cele trei brațe ale imensei delte formată de fluviu la vărsarea în estuar, în aval va ieși pe brațul Parana Guancu. În San Lorenzo, cât au stat la dană, unii membri din echipaj s-au împrietenit cu shiphandlerul vaporului, Rodolfo, care era nostalgic după dictatura militară a generalului Galtieri. Viața era mai ieftină în dictatură decât în democrație, afirmase el. Întrebat de autor dacă știe pe unde s-ar afla sinistrul doctor Mengele, răspunde că locuiește la distanță de o sută de km față de San Lorenzo.

Viața la bord decurge ca la toate navele. Oamenii lucrează împreună, chiar dacă se mai antipatizează, iar din această cauză izbucnesc conflicte. Doctorul Bacalbașa se străduie să se achite de îndatoririle sale, neezitând să pună mâna și la alte treburi ale navei. Când greșește, se amendează fără să stea pe gânduri, în sinca lui, bincînțeles. Dacă boacăna-i mare, se autopersiflează, ca în ziua când îi dă soției comandantului un medicament efervescent, peste care toarnă votcă în loc de apă. Apoi, nu toți membrii echipajului îl iubesc pe simpaticul Bobiță, corcitură de pechinez care doarme cu doctorul în cabină. Câinele își mai face nevoiele și pe unde nu trebuie. Discret, domnul Bacalbașa caută să evite orice conflict, curățând în urma patrupedului.

Ajunși din nou în Atlantic, vor naviga spre Brazilia, în nord. Lui Pedro Alvarez Cabral i se atribuie descoperirea țării, pe la 1500, deși o confundase cu o insulă. Vor intra la o estacadă, pentru descărcare, pe un râu situat în statul cel mai sudic al Braziliei, Rio Grande do Sul. Tot în Brazilia vor încărca cereale pentru Tarragona. Traversând iar Atlanticul, spre Africa, în apropierea coastei senegaleze marinarii se vor bucura de apariția delfinilor care vor însoți nava, atragându-le atenția cu giumbușlucurile lor. „De ce și eu, dar și alții ne luminăm la față și la suflet văzând zvâcnind pe suprafața mării delfinul?” se întreabă emoționat scriitorul, alergând la copastie, împreună cu alți membri din echipaj, meditănd în continuare la dragostea gratuită a delfinilor pentru oameni.

Motonava trece Gibraltarul, intrând în Mediterana și ajungând, în sfârșit, după douăzeci de zile de

navigație continuă pe ocean și mare, în portul spaniol Tarragona. Bucuria ajungerii la țarm este umbrită de aflarea următoarei escale: portul Koper din Slovenia, în apropierea teatrului de război din teritoriile ex-iugoslave. Noroc că în Slovenia nu este război. Din Slovenia, trecând Adriatica, Callatis ajunge în Italia, la Ravenna, unde o parte din echipaj se schimbă, printre aceștia numărându-se comandantul, șeful mecanic și primul ofițer. Rămâne la mal și Burtă, brutarul antipatic și cu probleme psihice, urât mai de tot echipajul. Noul comandant, fost militar, e venit de la pescuitul oceanic. Din păcate doctorul trebuie să mai rămână la bord. Dorul de casă e mare, dar contractul e contract și trebuie respectat. De la Ravenna, motonava se va îndrepta spre Ceuta, unul din cele două orașe spaniole de pe coasta maraonă, unde va face bunker. De aici, prin Gibraltar, nava va traversa Atlanticul pentru a treia oară. Vor ajunge iar să urce pe fluviul Parana, până la San Lorenzo. Dar cum să stai liniștit la dană, în portul unui oraș mic, când Rosario, al doilea oraș important al Argentinei după Buenos Aires, se află nu departe, mai în aval, pe malul fluviului? Așa că doctorul îi convinge pe câțiva marinari să urce într-un autobuz hârbuit care-i va duce spre orașul cu un milion de locuitori, din care o sută cinci sunt bolnavi de Sida, iar alți trei mii sunt seropozitivi, după cum îi avertizează un post local de radio, chiar înainte de plecare. Orașul Rosario, află doctorul, se poate mândri cu o catedrală construită în anul 1725, cu Monumentul Național al Steagului Argentinian, dar și cu o școală navală de rang înalt. Băieții, în ciuda avertismentelor radio, nu rezistă tentației de a avea câte o scurtă aventură sexuală, chiar și doctorului i se propune o partidă, pe care însă domnia sa o refuză cu grație. Vor părăsi San Lorenzo pentru a încărca marfă într-un port brazilian, nu înainte de a sta în radă zile îndelungate. După Brazilia, motonava Callatis va traversa Atlanticul, spre Europa, pentru a patra oară.

Doctorul Nicolae Bacalbașa își notează felurile întâmplări de la bordul motonavei, trecând pe hârtie și istoriile diferiților marinari despre colegii de breaslă pe care i-au cunoscut în timpul carierei. Astfel, în aceste povești, își face apariția și comandatul Guriță, știut mai mult după poreclă, decât după nume, pe care am avut onoarea să-l cunosc la Dunăre pe vremea alimbărilor, când se afla la comanda unui minieralier de 25.000 tdw. Ultima oară, înainte de 1989, i-am pilotat nava de la Sulina la Galați, împreună cu prietenul și colegul meu Laurențiu Șerban, chiar în ultima zi a acelui an, pe 31 decembrie. Din echipaj făcea parte, ca bucătar, și cumnatul meu, Nicu Peev. Am plecat din Sulina, la prima geană de lumină, pe o vreme cu vizibilitate redusă, cu burniță care cădea din cer fără încetare. Am ajuns cu bine la Galați, după înserat. Nu mai țin minte dacă comandantul Guriță, amabil și vorbăreț, ne-a omenit cu vreo sticlă de coniac la plecare, după cum îi era obiceiul, dar nu pot să uit puiul congelat pe care ni l-a dat fecăruia la plecare, în ciuda protestelor noastre formale. Pe atunci, orice român nu avea dreptul să cumpere decât

un kilogram de carne pe lună. Carne, vine vorba, că nu primeai decât copite, tacâmuri, ori salam cu soia. Indiferent ce-ți dădeau, oase goale chiar, tot carne se chema. Om bun nea Guriță, numai bun să-l pui la rană! Trăia el, dar nu-i lăsa nici pe cei din jur să moară.

Uriășul cargou va avea ca destinație portul Zadar din Croația. Din Croația peste Adriatica, iar la Ravenna, unde majoritatea echipajului va fi schimbat. Printre aceștia se va afla și autorul volumului *Taci și înoată*. Va primi dispoziție să predea inventarul medical primului ofițer al navei. Petromin, armatorul navei, refuză să trimită alt medic. După opt luni de voiaj, marinarii se vor urca cu tot calbalăcul într-un autobuz pus la dispoziție de către societate. Bobiță nu este uitat, doctorul sperând să-l poată duce în țară. Doar înainte de intrarea în România, la granița cu ungurii, vor fi probleme din cauza lui Bobiță, dar și datorită unui marinar care nu avea pașaport. După tratative îndelungi, clasică șpagă își face efectul și sunt lăsați să plece. Câinele, cu mica lui personalitate, pe care și-a arătat-o de câte ori a avut ocazia, mai înfigându-și colții lui mici pe unde i se năzărea, este adoptat de un membru din echipaj, poreclit Zarganu', și dus la casă pe pământ, în Constanța. După un an, doctorul avea să-l revadă pe Bobiță, la Constanța. De ce l-a mușcat de mână când l-a luat în brațe, nu a reușit să afle. O făcuse pentru că nu-l recunoscuse sau drept pedeapsă pentru că-l înstrăinase?

Dintotdeauna mi-a plăcut să citesc cărțile de călătorii. *Taci și înoată* este mai mult decât o carte de călătorii sau un jurnal de bord. Relatările despre locurile pe care doctorul Nicolae Bacalbașa a avut șansa să le vadă, datorită lungului voiaj făcut la bordul motonavei Callatis, ca medic de bord, sunt detaliate și surprinzătoare. Incursiunile în istoria acestora, aducând la suprafață diverse evenimente importante, dar mai ales oamenii care le-au înșăptuit, fie ei războinici, navigatori sau oameni politici, sunt făcute cu profesionalism de adevărat istoric. Uneori, comentariile privind personajele care au contribuit la făurirea istoriei unei țări devin adevărate escuri despre condiția umană. Sunt convins că autorul a rămas marcat pozitiv de experiența lui de marinar, chiar marinăria în sine nerefuzându-i tainele. Nu s-a sfiit să-și manifeste interesul față de lumea în care a trăit mai bine de jumătate de an, ajungând s-o cunoască foarte bine, de parcă toată viața numai asta a făcut, să navigheze pe mările și oceanele lumii. A înconjurat aproape întreg globul, din Extremul Orient până în America de sud, traversând Oceanul Indian o dată, iar Atlanticul de patru ori. S-a mai vânturat și prin Mediterana tot de atâtea ori ca în Atlantic, dar a avut norocul să navigheze și spre nordul Europei, ajungând într-unul dintre cele mai mari porturi ale lumii, dacă nu chiar cel mai mare, anume Rotterdam. Cartea domnului Bacalbașa este rodul unei experiențe de viață și este scrisă cu vervă și spirit analitic. Viața pe mare este grea, aproape ca la pușcărie, oamenilor trebuindu-le tărie de caracter ca să poată rezista. Unii reușesc, alți nu, după cum veți putea constata, după ce veți citi cartea. V-o recomand cu căldură!

(sfârșit)

În memoriam: Alexei Rău

(urmărire din numărul 165 al Revistei „Dunărea de jos”)

Radu MOTOC,

A doua zi, am fost invitați să-l întâlnim pe Domnul primar Costin de la Chișinău. După ce *Alexei Rău* a prezentat activitatea noastră din cadrul simpozionului și a descris expoziția, a considerat că merită să amintească și de gestul nostru de a sădi doi brăduți în fața Bibliotecii. Domnul primar, după ce a laudat gestul în sine, a avut o interesantă precizare din care rezultă faptul că regretă faptul că cei doi arbuști au fost brazi. A urmat și explicația, din care se explica faptul că brăduții în Basarabia au simbolizat rusificarea forțată, chiar și asupra naturii. Este cunoscut faptul că Domnul Costin fusese iradiat și se întorsese de curând din Germania, unde a fost supus unui tratament, dar care din păcate nu a avut mare efect în timp. Un caz asemănător a fost cel al Domnului Matcovschi, care a suferit o lovitură intenționată aproape mortală. Cei doi patrioți moldoveni cu siguranță vor avea permanent un omagiu din partea comunității moldave și vor fi consemnați cu respect în cartea de istorie.

Ca dovadă că Domnul Costin a avut dreptate, se poate constata că cei doi brăduți, după 24 de ani, nu au crescut așa cum ar fi crescut doi stejari sau doi tei, dacă am fi fost mai atenți la alegerea acestor pomișori.

Doamna Iulia Melnic avea să-și aducă aminte prin scrisoarea din 3 mai 1992: „În fiecare zi când vin la serviciu, trec pe lângă brăduții sădiți de voi și mă uit cu nostalgie la ei. A trecut un an de când l-am cunoscut pe părintele Igor Jechiu, și nu mai este... Au intervenit foarte multe schimbări și la noi la Bibliotecă cu venirea noului director (n.n. *Alexei Rău*). A fost schimbată structura Bibliotecii, au fost formate noi servicii, unele au fost comasate. I-am transmis felicitări de la tine în legătură cu numirea lui în postul de Director General al Bibliotecii”.

O inițiativă de a acorda burse de studii elevilor și studenților a fost extinsă de asociația noastră și asupra celor care doresc să facă studii de doctorat în România. Din corespondența avută cu Doamna Iulia Melnic din 2 noiembrie 1991, a rezultat faptul că: „Pentru tezele de doctorat la minister s-au găsit trei candidați și se caută al patrulea. Documentele sunt făcute și au fost găsiți și conducătorii de doctorat. Domnii *Alexei Rău* și Neagu Manole la Universitatea din București, facultatea de Filologie, și Doamna R. Martin la Universitatea din Iași pe Sociologie”.

Între timp, *Alexei Rău* a fost numit directorul Bibliotecii Naționale, un bun prilej pentru noi să-l felicităm printr-o scrisoare, cu nr. 26 din 28 martie 1992, care a fost semnată de data aceasta de noul președinte al asociației, dr. Chiril Baranetchi, după decesul regretatului om de cultură care a fost pr. Igor Jechiu.

Cu acest prilej, a fost reactualizată invitația de a participa împreună cu Doamna Ludmila Corghenci, în perioada 20-23 mai 1992, la aniversarea la Galați a celor 180 de ani de la moartea lui Costache Negri. Răspunsul venit din partea lui *Alexei Rău* a sosit rapid, pe 15 aprilie 1992, cu scrisoarea nr. 75, plină de sentimente alese: „Dragi prieteni, sunt profund mișcat de urările ce mi le-ați adresat și le consider drept un credit de încredere pe care va trebui să-l îndreptățesc prin muncă neprecupețită. Vă mulțumesc din tot sufletul pentru invitația de a participa la aniversarea a 180 de ani de la moartea lui Costache Negri, invitație căreia îi voi da curs, sosind la Galați în componența poruncită de Dumnezeu voastră”. În acea perioadă, războiul din Transnistria era în plin și a afectat mult populația din zona de conflict. *Alexei* avea să se refere în această scrisoare și la atmosfera din perioada respectivă: „Cei care au luat drumul pribegiei au fost găzduiți de către oameni buni de dincoace de Nistru, de la Sud până prin Bucovina. Unde se hrănesc trei guri, se găsește de pus pe masă și pentru o a patra. Așa a fost și este la români de când li-i veacul. Da-va Dumnezeu și răzbuna-se-vor zilele negre, da-va lumina, căldura și pacea pe la vetrele tuturor. Și când toate vor reveni la firea lor cea dreaptă, românii basarabeni, sunt sigur, se vor apleca cu și mai multă sete asupra cărților trecutului și prezentului nostru național, pentru că evenimentele din Transnistria le-au întărit convingerea și demnitatea de neam ale miilor de moldoveni care până acum aveau o altă convingere. Iar ea, cartea națională, este dureros de puțină. Să vă spun ce se întâmplă azi la Chișinău? O colecție de carte românească care să acopere măcar o parte din solicitările studenților și specialiștilor există doar la Biblioteca Națională. Majoritatea publicațiilor, însă, sunt într-un singur exemplar, așa încât, în lipsa posibilităților de xeroxare, mulțimea de cititori care a potopit pur și simplu această instituție a adus în stare de neîntrebuintare numeroasele ediții prețioase, între care istoriile lui N. Iorga, V. Pârvan, C. C. Giurescu, A. D. Xenopol ș.a. Nu mai vorbesc de faptul că în alte localități penuria de carte națională este pur și simplu dezolantă... Ne-a îndurerat profund vestea trecerii din viață a părintelui Igor Jechiu. Exprimăm regretul de a-l fi pierdut pentru totdeauna pe unul dintre cei mai buni, mai drepti și mai luminați oameni din câți ne-a fost să cunoaștem. Fic-i țărâna ușoară și amintirea veșnic vie. Cu pietate, al dumneavoastră, *Alexei Rău*”.

Venirea lui *Alexei Rău* la Galați, unde a depus o coroană de flori la statuia patriotului Costache Negri, în prezența oficialităților în frunte cu Episcopul Dunării de Jos, P. S. Casian, a fost un bun prilej de aprofundare a relațiilor culturale care au continuat cu donații de carte intitulate „Fondul de carte Galați”.

Într-o perioadă dificilă pentru Republica Moldova, **Alexei Rău** avea să ne comunice printr-o scrisoare, nr. 139 din 4 iunie 1992: „Guvernul condus de Domnul Muravski a fost nevoit să reducă bugetul Culturii cu 70%, iar toate cheltuielile legate de manifestări culturale și achiziții de carte au fost suspendate... Cât despre noi, suntem gata să primim în casele noastre pe tot românul bun ce ne vizitează, dar și pe asemenea musafiri care ne-ar lumina și ne-ar onora vetrele părintești. Vă mulțumim din toată inima pentru primirea deosebită ce ne-ați făcut-o la Galați: Dumnezeu să vă ajute în facerile de bine ce le realizați cu atâta generozitate. Cu alese sentimente. Director general, **Alexei Rău**”.

Tot în anul 1992, într-o atmosferă de incertitudine pentru Republica Moldova, **Alexei Rău** avea să ne comunice în 16 iulie, prin scrisoarea nr. 175, faptul că: „Din păcate, nu am reușit să merg la București, pentru că am fost chemat la Comisariatul militar, la început pentru a fi mobilizat pe front ca locotenent major, apoi a rămas să semnez un angajament de neieșire din Chișinău. Să sperăm că va fi pace și nu va mai fi nevoie de noi mobilizări. Colegii mei de la București, Gheorghe Buluță și Constantin Schifinci, au fost pentru mine la Universitate și au obținut un conducător științific, care este prof. dr. Gheorghe Mihăilă. Sper că la jumătatea lui august să mă întâlnească cu dumnealui pentru a putea începe la realizarea programului concret”.

Impresionantă este și inițiativa lui **Alexei Rău** din 1992 de a înființa un *Athenaeum de Cultură și Credință*, pe care l-a intitulat *Biserica Albă*, cu scopul de a valorifica dimensiunile creștine ale culturii, civilizației și spiritualității românești. La sugestia noastră, inițiatorul acestui program s-a adresat oficial și Preafericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Române, printr-o scrisoare cu nr. 169, fiind datată pe 3 iulie 1992.

Din această scrisoare, redactată cu deosebită eleganță și evlavie creștinească, rezultă o solicitare cât se poate de necesară pentru secția religioasă din structura Bibliotecii Naționale: „Spre marile noastre regret, nu dispunem de numărul necesar de publicații teologice care să acopere solicitările merite crescând ale cititorilor. Vă rugăm să ne ajutați la completarea fondului de carte creștină a Bibliotecii Naționale. Totodată, la sugestia Episcopiei Dunării de Jos și a Filialei din Galați a Asociației Culturale Pro-Basarabia și Bucovina, vă rugăm să favorizați un stagiu în Mitropoliile și mănăstirile din România, în luna august, Doamnei *Iulia Melnic*, șefa secției religioase a Bibliotecii Naționale și una dintre diriguitorii *Ateneului Biserica Albă*, precum și domnului *Manole Neagu*, doctorand, cercetător al vieții și operei Mitropolitului Varlaam.

Cu creștinească smerenie și pietate,
Director general **Alexei Rău**”

Această scrisoare a fost întărită prin semnături de către personalități de primă mărime din Republica Moldova, precum:

- Ion Ungureanu - Ministru al Culturii și Cultelor
- Ion Ilădărcă - Vicepreședinte al Parlamentului
- Ion Vatamanu - Președintele Comisiei pentru Cultură și Culte

Cu **Alexei Rău** și **Iulia Melnic** la Biblioteca națională din Chișinău

- Petru Buburuz - Protoiereu mitrofor
- Pr. Gheorghe Moroșanu - Secretar eparhial

Cu siguranță, vizita creștinească pe la Mitropoliile și mănăstirile din România a **Iuliei Melnic** și **Neagu Manole** s-a efectuat cu mult succes în perioada 17 septembrie- 15 octombrie, fiind monitorizată cu toată atenția de Asociația noastră pe traseul: Galați-București-Mănăstirea Dealu-Mitropolia Oltenici - Mănăstirea Polovraci -Mitropolia Ardealului - Mănăstirea Sâmbăta de Sus -Biserica Sf. Neculai din Brașov - Episcopia Romanului -Mănăstirea Neamț - Mitropolia Moldovei. Un emoționant raport de activitate, pe 12 pagini, semnat de cei doi participanți la acest traseu presărat cu Mitropolii și Mănăstiri, scoate în evidență primirea creștinească la aceste lăcașuri de cult, dar și promisiunile făcute de a primi carte religioasă cu destinația Bibliotecii Naționale din Chișinău. Credem și acum că **Alexei Rău** a făcut o bună alegere numind-o pe Doamna **Iulia Melnic** șefa secției de carte religioasă. Stimulați de aceste demersuri făcute de **Alexei Rău** pentru procurarea cărților religioase, un important lot de cărți expediat de Asociația noastră în anul 1992 a cuprins mai multe asemenea cărți³.

Evident, colaborarea cu **Alexei Rău** a continuat și putem spune cu toată convingerea că profesionalismul în biblioteconomie care l-a impus pe plan național și internațional a constituit preocuparea centrală a acestui mare sufletist și patriot. Respectat de profesioniști, a știut să atragă în jurul lui personalități culturale de primă mărime precum: **Mihai Cimpoi** și **Iurie Colesnic**, care au fost omagiați și puși în valoare cu diferite ocazii precum *Zilele bibliotecarului* sau *Salonul de carte* organizate de Biblioteca Națională.

Alexei va rămâne pentru mine un exemplu de profesionalism, de modestie și onestitate. Voi păstra veșnic în suflet amintirea unui bun prieten, care s-a sacrificat pentru un ideal național punând în valoare **cartea națională** Dumnezeu să-l hodească!

Note:

³Scrisoarea Asociației Culturale Pro-Basarabia și Bucovina Filiala Galați, nr. 90 din 28.11.1992, pag. 2

(sfârșit)

DICTIONAR ARTIȘTI PLASTICI GĂLĂȚENI 104

Corneliu STOICA

RĂDULESCU, Ileana – pictor, grafician (n. 23 iunie 1909, Galați – m. 1981, București). A studiat la Academia de Arte Frumoase din București și în paralel a urmat și Facultatea de Geografie, pe care le-a absolvit în 1933. Din acest an datează și debutul său la Salonul oficial, în cadrul căruia a căutat să expună și-n anii următori. A expus și la Tinerimea artistică în 1947. A participat, de asemenea, la expoziții de stat și republicane deschise în capitală, ca și la manifestări de artă românească organizate la Helsinki (1960), Lüdenscheid (1969) etc. Și-a deschis expoziții personale în București în 1942, 1943, 1945, 1946, 1947, 1956, 1957, 1960, 1964, 1969, 1972, 1975. A fost distinsă cu premii pentru lucrările prezentate la Saloanele oficiale din 1939, 1943, 1945 și 1946.

Atât în pictură cât și în grafică, Ileana Rădulescu a cultivat peisajul, portretul, nudul, compoziția de factură realistă, natura statică cu flori, genuri în care se poate observa preocuparea ei pentru desen și armonii cromatice vii, expresive, de o deosebită sensibilitate. A evoluat în spiritul celor mai bune tradiții ale artei românești, a asimilat temeinic lecția pe care i-a oferit-o profesorii de la Academia de Arte Frumoase și maestrul picturii românești, configurându-și identitatea artistică prin propria viziune asupra lumii reale și a posibilităților individuale de interpretare a motivelor abordate. A reținut în lucrările ei aspecte din București, evocând atmosfera de altădată a capitalei, cu parfumul ei specific, dar și noul peisaj urbanistic al acesteia („Peisaj cu case”, „Pompa de Apă”, „Casa Tudor

Vapoare în port

Orașul sub zăpadă

Arghezi”, „Curte interioară”, „Peisaj din Drumul Taberei”), din Iași („Peisaj din Iași”, „Târgu Cucului”), din Constanța („În rada portului Constanța”, „Vapoare în port”, „Peisaj marin”) și din alte locuri unde a poposit cu șevaletul. Despre artistă s-a spus că a fost o adevărată „cartografă plastică a parcurilor bucureștene, cu oaze de verdeață și voieșie umană”. Nu și-a uitat niciodată meleagurile natale și în multe lucrări a pictat apele Dunării, a surprins atmosfera portului și poezia peisajului fluvial. A pictat de asemenea figuri pitorești de flașnetari, de florărese sau de persoane care i-au fost apropiate. Gama coloristică utilizată de Ileana Rădulescu este seducătoare, arhitectura tablourilor este viguroasă, iar imaginea de ansamblu transmite un sentiment de calm și statornicie a lucrurilor. Florile, așezate în vase de lut, iar adesea în compania unui album de artă sau a altor elemente de recuzită, sunt pictate cu gingășie, au prospețime, se simte plăcerea cu care pictorița pune în evidență puritatea și frăgezimea carnală a petalelor și corolelor, coloritul viu al buchetelor. Criticul de artă Cristina

La adăpat

Anastasiu nota pe marginea expoziției sale personale din 1972, de la Galeria de Artă „Simeza”: „Ileana Rădulescu «pastelizează» și dă preferință degradeului tonal. Printre multele pânze intitulate fie „Maci cu albastrele”, fie „Doniță și lingură”, „Canalul Uzlina-Deltă” sau „Cai în libertate la G.A.S. Mangalia”, vizitatorii, numeroși, se opresc cu plăcere și nu puțini sunt aceia pentru care „Mărul cu căpițe”, să spunem, declanșează un mecanism a cărui bună funcționare nc-a lămurit-o Proust și pe urmele căruia își amintesc de o tinerețe în care arta nu se «stricase» și lumea nu se «ticăloșise». Pot fi altfel decât reușite expozițiile care prilejuiesc un asemenea spectacol fermecător?” (Cristina Anastasiu, *Jurnalul galariilor*, în „România literară”, nr. 42/1972, p. 23).

Bibl.: Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976; Petre Oprea, *Expozanți la Saloanele oficiale de pictură, sculptură și grafică 1924-1944*, Ed.

Peisaj din Drumul Taberei

Tărăncuță cu basma roșie

Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Național a Municipiului București, 2004; Petre Oprea, *Artiști participanți la expozițiile Societății Tinerimii Artistice (1902-1947)*, Editura Maiko, București, 2006; Valentin Ciucă, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova 1800-2010*, Editura Art XXI, Iași, 2011.

Natură statică cu flori și carte

Gheorghe Suciu

În două ipostaze: pictor și scriitor

Corneliu STOICA

De la debutul său din 1987, când a expus alături de colega sa de breaslă Maria Dunavățu, au trecut 28 de ani și iată că pictorul Gheorghe Suciu a ajuns în acest octombrie 2015 la cea de a 20-a expoziție personală. Asta a presupus o muncă enormă, o dăruire totală picturii și graficii, deși artistul a desfășurat până la pensionare și o susținută activitate didactică la mai multe școli gimnaziale din oraș în calitate de profesor de Educație plastică.

Expoziția este deschisă la Galeriile de Artă „Nicolae Mantu”, iar tablourile de pictură sunt reunite sub genericul „Amurg”, o aluzie la cei 72 de ani împliniți la 18 aprilie a.c. și nicidecum o referire la conținutul acestora. Simezele sunt populate de nu mai puțin de 60 de lucrări: peisaje, compoziții, naturi statice și flori, foarte multe flori. Ca și altădată, în fiecare tablou se simte palpitul vieții, optimismul robust de care autorul a fost însuflețit întotdeauna, în ciuda suferințelor fizice prin care a trecut. Culi proaspete, vii, strălucitoare, așezate armonios pe suporturi cu penelul unui impresionist însetat de plein-air, alcătuiesc imagini generatoare de liniște și dragoste de viață, de încredere în virtuțile terapeutice și estetice ale artei. Gheorghe Suciu evocă cu căldură priveliști ale satului Mocrea, locul de baștină al tatălui său, ceferistul Nicolae Suciu („Iarnă la Mocrea”, „Mocrea sub zăpadă”, „Lanuri de grâu la Mocrea”, „Visul lanului de grâu”), aduce în prim-plan secvențe ale meleagurilor copilăriei genialului poet Mihai Eminescu („Lacul lui Eminescu, iarnă”, „Lacul lui Eminescu, primăvara”) și ale peisajului din Dobrogea, din Delta sau din Galați, orașul în care s-a stabilit în 1967 și din care nu a mai plecat („Bărce la Garvăn – Dinogeția”, „Bărce la mal”, „Dunărea înghețată privită prin hublou”, „Nocturnă gălățeană”, „Eclipsă gălățeană”). Alte peisaje conțin aspecte ale naturii surprinsă în diferite anotimpuri („Toamnă aurie”, „Culorile toamnei”, „Debutul primăverii”, „Zvon de primăvară”, „Zvâcnit de primăvară”, „Răzoare”, „Zi de bucurie”, „Tril de primăvară” ș. a.). Există în toate aceste tablouri o atmosferă plină de poezie, un lirism cald și învăluitoare, sugestii ale unor îndemnuri de a cunoaște frumusețile neasemuite ale naturii acestei țări binecuvântată de Dumnezeu.

Florile, mai multe poate ca oricând în expozițiile sale de până acum, sunt și ele părți integrante ale ansamblului de lucrări expuse, fragmente ale unei

Autoportret in chip de tarabostes

naturi generoase, de care pictorul a fost întotdeauna atras și în mijlocul căreia s-a simțit bine, fericit, a trăit emoții și sentimente de bucurie și înălțare sufletească. Le-a pictat cu sinceritate și cu plăcere în buchete bogate, așezate în vase modeste, în compania unor fructe sau a altor obiecte, în plină inflorescență sau alcătuind adevărate câmpuri decorative („Ulcică cu flori”, „Lalele, lalele”, „Hora florilor”, „Rodire solară”, „Lumină divină”, „Un buchet de violete”, „Marele vas cu maci”, „Maci și margarete”, „Dar gingaș”, „Armonie florală”, „Surâs floral” etc.). Vitalitatea caracteristică peisajelor sale o întâlnim și aici asociată cu fragilitatea, delicatețea, vioiciunea cromatică și farmecul specific al florilor. Putem spune că Gheorghe Suciu alcătuiește adevărate portrete ale modelelor sale florale, punându-le în evidență consistența lor vegetală, transparența și ceea ce ele au individual.

Portretul, gen mai puțin practicat de Gheorghe Suciu, este prezent în expoziție prin două autoportrete, unul în care artistul, făcând aluzie la strămoșii noștri daci, se înfățișează în ipostază de tarabostes („Autoportret în chip de tarabostes”), iar celălalt, pictat la o vârstă mai tânără, executat în cheie expresionistă („Urlet”), amintind într-un fel de celebrul tablou

„Țipătul” al norvegianului Edvard Munch.

Cartea „Cantonul cu duzi”, apărută sub egida Editurii „Phoebus”, lansată în ziua vernisajului de la Galeriile „Nicolae Măntu”, este semnată ca și celelalte două publicate în 2009 („Surâs amar” și „Jurnalul unui berbec însingurat”) Gheorghe Suciu-Mocrea, autorul adăugându-și la patronimul său cognomenul Mocrea, provenit de la denumirea localității de naștere a tatălui său, Mocrea. Are caracter preponderent memorialistic. Cuprinde cinci capitole: „Drumul de adio”, „Portrete în sfumato și pastel”, „Privire autocritică”, „Cantonul cu duzi” și „Un buchet de poezii”. Primul capitol este de fapt un „jurnal” ținut de artist în timpul ultimei sale călătorii făcută în 2005 pe plaiurile natale în compania unei verișoare primare din Cluj, Mariana. Pictorul își revide cu mare bucurie rudele din partea mamei și ale tatălui, fratele Nicolae și cumnata Stela (stabilită la Pâncota), locurile copilăriei și adolescenței, se reculege la Ineu și la Jamu Mare la mormintele părinților săi Nicolae și Ana Suciu (n. Ciucea), a surorii Iuliana (Ica). Notățiile făcute pe parcursul celor 21 de zile sunt succinte, relatate cu sinceritate și uneori cu umor. „Portrete în sfumato și pastel” este un capitol mai consistent în care el povestește fapte și întâmplări prin care conturează portrete ale unor persoane importante din viața sa. Portrete în „sfumato”, explică autorul, „pentru că unele chipuri s-au estompat, s-au șters, așa cum se învechește o fotografie” și în „pastel” „pentru că am lucrat la ele cu gingășie, ca la o lucrare artă, cu culori calde, ușor prăfuite, cu interferențe, ca în tablourile lui Luchian sau Toulouse-Lautrec, și ei loviți de soartă” (p. 68).

În ordinea prezentării sunt evocați bunicii (mai ales cei din partea mamei, pe care i-a cunoscut în realitate), tatăl, mama, sora Ica (n. 1935), cea care i-a descoperit talentul la desen și sculptură, fratele Nicolae (n. 1938), familia Ioja, unchiul Pavel, fratele cel mai mare al mamei, mătușile Evuța și Marioara, unchiul Dinu, profesorul de chimie Simion Cosma, profesorul Petre Buzgău, despre care Gheorghe Suciu spune că i-a „marcat formarea ca om, în special ca profesor de

Barci la mal

Cantonul de la Subcetate

desen și artist plastic” (p. 59), familia Ion și Sterica Crintea din Galați, care l-au ajutat într-o perioadă în special în confecționarea ramelor, și Radiana Banca, o femeie de o bunătate rară, care a lucrat la Combinatul Siderurgic, iar acum îl ajută să supraviețuiască, fiindu-i „un adevărat sprijin, cu suflet curat și dăruit, de care, dacă viața nu va vrea altfel, nu m-aș despărți niciodată” (p. 67).

„Privire autocritică” este de fapt o autobiografie, scriere importantă prin datele furnizate despre viața, formația și activitatea sa, în timp ce „Cantonul cu duzi”, care dă și titlul cărții, conține șapte povestiri cu caracter autobiografic, în care Gheorghe Suciu istorisește într-o narațiune alertă fapte și întâmplări din copilăria petrecută la Sănnicolau Mare, la care cei doi duzi falnici, „așezați de-o parte și de alta a cantonului, groși că nu-i putea cuprinde cu brațele un singur om” (p. 86) au fost martori. Martori și la alte evenimente din acele vremuri, cum ar fi evacuarea forțată de către autorități a învățătorului Lopusan și a soției sale și strămutarea lor în Bărgan, sărăcia de după război, când „Banatul binecuvântat cu pământ bun și cu ploi a primit exodul moldovenilor înfomețați după ani buni de secetă” (p. 90) sau cel al colectivizării agriculturii.

Poeziile incluse în volum au și ele un caracter nostalgic, unele sunt dedicate unor persoane dragi, surprind imagini ale copilăriei și adolescenței, altele au un conținut moralizator sau conțin confesiuni esențiale, cum este cea despre iubirea pentru pictură, care l-a însoțit din copilărie și o face și în prezent.

Trecut de 72 de ani, Gheorghe Suciu rămâne un slujitor devotat al penclului și al cuvântului, un artist care și-a folosit și își folosește talentul și harul cu care a fost înzestrat pentru a aduce semenilor săi cât mai multe bucurii care să le umple sufletul și să-i înalțe spiritual. Îi urăm multă sănătate, puterile fizice să nu-l părăscască, să poată crea în continuare și să ne încante cu frumusețile zămislite de el.

Proiecte POP

Interviuri cu cercetătorii Doina Isfănoni, Luiza Florea și Eva Giosanu, colaboratori și oaspeți de seamă la încheierea proiectului *La pescuit- proiect finanțat prin Programul Operațional de Pescuit 2007-2013*, realizate de Eduard Mihalcea

„A pescui înseamnă în primul rând a reflecta!”

Doina Isfănoni

- doctor, conferențiar, cercetător etnolog, istoric de artă la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, București.

E. M.: D-na Isfănoni, bine ați venit la încheierea proiectului „La Pescuit”- finanțat prin Programul Operațional de Pescuit 2007-2013!

D. I.: Vă mulțumesc și doresc să precizez că mă bucur, ca etnolog în primul rând, pentru încununarea muncii depuse de colegii dumneavoastră, managerii și responsabili de proiect, materializată în cărți (n.n- broșurile: „Ca peștele prin apă”- culegere de rețete tradiționale pescărești din Lunca joasă a Prutului Inferior și Dunărea Inferioară, și „La pescuit”- promovarea pescuitului ca ocupație tradițională în Lunca joasă a Prutului Inferior și Dunărea Inferioară), DVD-uri, ce vor constitui pentru generațiile viitoare un veritabil tezaur.

Este vorba, de ceea ce UNESCO numește „tezaur uman viu”, adică surse de informații și competențe adecvate fiecărui loc.

Ca un corolar, dumneavoastră faceți parte dintr-o civilizație a apei, și mă refer aici la fluviile și râurile riverane, o zonă de interferență pusă în evidență de efortul colegilor dumneavoastră.

E. M.: Cum apreciați finalitatea acestui proiect?

D. I.: Ampla campanie de cercetare în spațiul referențial demonstrează că dacă vrei, se poate și e remarcabilă implicarea tinerilor în aceste echipe de cercetare.

Văd că se coagulează aici dorința de a oferi mediului prestigiu pe care l-a avut și pe care îl merită.

Și trebuie afirmat în această ordine de idei că spațiul din partea de sud a Moldovei în lunca joasă a Prutului și pe segmentul Dunării Inferioare, din punct de vedere al instrumentelor de prins pește folosite de țăranii care se îndeletniceau cu pescuitul în apele riverane satelor de reședință, este aproape neschimbat din epoci foarte vechi.

Etnografic, studiul instrumentelor tradiționale de pescuit utilizate de sătenii care nu sunt pescari de meserie, dar prind pește pentru completarea și diversificarea hranei lor, aduce în atenție tipuri și categorii de unelte arhaice, folosite de generații la rând, nu numai pe teritoriul României, ci și în civilizațiile antice!

Dar dacă nu transmitem informația pe care am cules-o, atunci demersul este inutil. Deci, recomand să restituți mediului și celor dinaintea noastră valoarea pe care au avut-o.

Personal, nu am avut experiența concretă a colaborării pe acest domeniu și vreau să vă spun că mi-am completat în felul acesta, datorită dumneavoastră, o felie din experiența mea, care îmi întărește convingerea că „omul unde trăiește sfințește locul”.

M-aș referi aici, în antiteză la ceea ce sociologii francezi numesc „civilizația lucrurilor”, noi trăim în această civilizație, acumulând lucruri inutile despre viață.

Dar ar trebui să învățăm să ne luăm, prin propria putere, ceea ce ne este oferit și necesar, pentru că astăzi pierdem măsura și, personal, nu știu dacă suntem lacomi, dar cu siguranță suntem egoiști.

Prin asemenea culegeri, prin asemenea trăiri a celor dinaintea noastră, vom înțelege, cel puțin în acest domeniu esențial al vieții, IIRANA, că putem trăi făcând o justă măsură în ceea ce ne asumăm ca alimentație.

E. M.: O definiție a pescuitului?

D. I.: A pescui înseamnă în primul rând a reflecta. Vorbesc aici de acel concept de vânătoare, pe care cei din vechime îl foloseau, având la bază cerința de a fi mai dibaci decât animalul care era vânat.

Ce însemna asta? Să îl cunoască foarte bine din punct de vedere comportamental, să-și știe exact perioadele când poate fi găsit, faza lui de migrare, zonele unde poate fi localizat.

Asta înseamnă un respect reciproc, din acest punct de vedere nu se vâna/pescuia în perioada de împerechere. Este vorba de generozitatea strămoșilor noștri.

Din păcate, uităm să privim în jurul nostru și nu înțelegem pescuitul ca o provocare, o introspecție, având menirea de a fi dibaci într-o competiție grozavă, cu secretele ei care înseamnă exploatarea iscusinței.

Apreciez efortul dumneavoastră de a rememora o tradiție, de a restitui celor din preajma noastră o veritabilă bogăție spirituală.

Felicitări tuturor celor care v-ați străduit!

„Prutul și Lunca Prutului reprezintă un sistem complex de ecosisteme și aş evidenţia ideea că, dacă apa este sângele planetei, lunca reprezintă rinichii ei.”

Luiza Florea

- conferenţiar, profesor universitar Facultatea de Acvacultură, Piscicultură şi Mediu, Universitatea „Dunărea de Jos” Galaţi.

E. M.: D-na Luiza Florea, bine aţi venit la închiderea proiectului „La Pescuit”- finanţat prin Programul Operaţional de Pescuit 2007-2013!

L. F.: Mulţumesc pentru invitaţia de a participa la realizarea acestui proiect şi felicit „lucrul bine făcut” materializat în această broşură care încununează un efort deosebit.

E. M.: Care este contribuţia dumneavoastră la finalizarea acestui proiect?

L. F.: Personal, mi-am stabilit ca obiectiv „pestele din apă” şi în special apa, nu ca element geografic, ci ca ecosistem.

Din acest motiv, am cercetat intervenţiile antropice asupra luncii Prutului, în etapele din anii:

- 1927-1931, care au separat Brateşul de legătura cu fluviul Dunărea prin construirea digului Şiviţa-Prut;

- 1947-1949, care au scos de sub regimul normal de inundabilitate sectorul de râu de pe cursul inferior al Prutului prin construirea digului de apărare;

- 1962-1969, care au finalizat intervenţiile antropice asupra acestei zone prin desecarea Brateşului de Jos în vederea atenuării viiturilor.

La momentul actual, balta Brateş este un ecosistem acvatic cu o suprafaţă de 2.120 ha şi cu o adâncime medie a apei de 1,20 m, având rol de polder în atenuarea viiturilor de pe pârâul Chineja.

Prutul şi Lunca Prutului reprezintă un sistem complex de ecosisteme şi aş evidenţia ideea că, dacă apa este sângele planetei, lunca reprezintă rinichii ei.

E. M.: Cum aţi caracteriza Prutul şi Lunca Prutului din acest punct de vedere?

L. F.: Râul Prut este un component important al capitalului natural al ţării noastre din punct de vedere ecologic, economic şi geopolitic.

Cel care face prima caracterizare a râului Prut este domnitorul savant Dimitrie Cantemir care, în lucrarea sa „Descriptio Moldave”, la 1716, evidenţia bogăţia resurselor de peşte a acestui râu.

Particularizând, în trecut râul Prut era cunoscut prin capturile de somn, fiind şi supranumit „râul somnului”, care niciunde nu era atât de numeros şi de mare.

Referitor la Lunca Prutului, aceasta este un complex de ecosisteme foarte important care, pe lângă valorile materiale pe care le oferă, peştele şi alte bunuri materiale (stuf, papură), ne oferă şi nişte bunuri imateriale sau, mai degrabă, nişte servicii pe care lunca le face pentru echilibrul general şi local.

E. M.: Vă mulţumesc!

L. F.: Şi eu vă mulţumesc şi vă felicit pentru demersul

dumneavoastră important pentru evidenţierea specificului zonal.

„...alimentul înscamnă şi patrimoniul material, cultura alimentară, făcând obiectul cercetării şi al valorificării, putând deveni un veritabil brand.”

Eva Giosanu

- muzeograf, Complexul Muzeal Naţional MOLDOVA, expert în alimentaţia tradiţională

E. M.: D-na Eva Giosanu, bine aţi venit la lansarea broşurii „La pescuit”!

E. G.: Am făcut acest efort de a veni la Galaţi pentru că îmi este foarte drag colectivul de aici, aceşti cercetători sunt atât de dinamici, încât m-au surprins şi îi respect foarte mult.

Personal, am făcut cunoscut rodul muncii lor colegilor mei de la Muzeul Bucovinei şi toată lumea a fost încântată.

Cercetarea în acest domeniu este un pas foarte important către Brand-uire, văzută din punct de vedere al impactului economic, modalitate pe care comunitatea locală o poate promova şi utiliza în beneficiul ei.

E. M.: Cum aţi defini importanţa broşurii „La pescuit”?

E. G.: Această broşură completează în mod fericit prima parte, cea cu reţete (n.n- „Ca peştele prin apă”), acoperind o verigă lipsă în arealul acestor meştesuguri şi vă mărturisesc o dorinţă de a mea de a promova UNESCO meştesugul de construire a capcanelor pentru pescuit.

Precizez că strămoşii noştri foloseau termenul de „vânare a peştelui”, aducând în atenţie dibăcia de a-l prinde, o sumă a calităţilor necesare pentru a obţine prada, un dialog al competenţelor vânat-vânător. Asta conduce şi la o varietate a uneltelor de pescuit în funcţie de specia de peşte şi afirm acest lucru şi în calitatea mea de fiică de pescar (tata a fost piscicultor la o întreprindere piscicolă).

Ulterior, cu amenajarea bălţilor, au dispărut din păcate unele specii de peşti şi m-aş referi aici la regina bălţilor, chişcanul etc. Datorită acestui fapt, mă strădui să determin oportunităţi, adică să scot în evidenţă că alimentul înseamnă şi patrimoniul material, cultura alimentară, făcând obiectul cercetării şi al valorificării, putând deveni un veritabil brand.

E. M.: Exista o interdependenţă între vânat şi pescuit?

E. G.: Referitor la vânat, cel mai bun era toamna, în mărul iazului unde se făceau capcane, „mască” le spunea tata, incluzând pânda la raţe, găşte, lişiţe.

Dar şi pe islaz, ţăranii făceau o roată marc de ccnuşă, care în lumina lunii reflecta şi lucea ca un ochi de apă, şi atunci se „repezeau pe apă” fiind vânată cu mâna raţele care se izbeau de pământ.

Drept urmare, se impune, cred, să „creştem” meşterii care pot realiza aceste unelte, capcane, pentru a evita dispariţia patrimoniului material, promovându-i în adevărate „vedete” cointerestate material.

Dialoguri. 50+1*

Nu de mult am avut plăcerea de a-l cunoaște pe domnul prof. Ghiță Nazare pe cale de corespondență și prin convorbiri telefonice, factorul mijlocitor fiind reputatul prod. univ. dr. Constantin Frosin, care mi-a trimis revista *Școala gălățeană*, unde se publicase un interviu al său acordat directorului revistei.

Felicitându-l pe interviuat pentru valoarea problematicii abordate, dar și pentru palmaresul său impresionant din domeniul *cercetării științifice*, a avut amabilitatea să mă pună în legătură cu interlocutorul său, care m-a contactat la scurt timp și mi-a propus, spre satisfacția mea, să realizăm un interviu similar.

Am primit întrebările și am răspuns cu promptitudine, apreciind *ab initio* că dialoghez cu un cărturar al Galaților, cu un publicist de marcă. Mutatis mutandis am fost plăcut impresionat de modul de gândire și de formulare al întrebărilor și mai ales de problematica incitantă abordată. Deși sunt gălățean cu vechi state de serviciu pe meandrele vieții spirituale a Galaților, nu am reușit să-l cunosc pe distinsul pedagog, istoric, literat și om de aleasă cultură, care este prof. Ghiță Nazare.

În decurs de mai puțin de trei săptămâni, interviul a văzut lumina tiparului, fiind publicat în numărul festiv al deschiderii noului an școlar 2015-2016, ceea ce mi-a conferit o mare satisfacție, luând cunoștință, in extenso, de viziunea pedagogică instructiv-formativă și proiectele *Școlii gălățene* pe parcursul timpului.

Relațiile mele cu profesorul Nazare s-au extins în mod benefic pentru ambele citadele culturale: Iași și Galați. Am făcut schimb de cărți, reviste și am fost onorat de întocmirea unor recenzii la cărțile mele și de participarea colegului gălățean la manifestările științifice ale Universității „Apollonia” și Liga Culturală Română din Iași.

În aceste condiții, consider o datorie morală, științifică, să prezint, la rândul meu, două dintre cărțile primite din partea prof. Ghiță Nazare, care îi definesc magistral personalitatea. Am în vedere lucrările: „Dialoguri 50+1” și monografia „Casa Corpului

Didactic Galați. Repere monografice”. În prezentarea, recenzarea acestor valoroase lucrări sunt călăuzit de celebrele maxime din limba latină: „Non multa, sed multum” și „Pauca sed bona”.

Primul volum reunește 51 de dialoguri purtate de autor cu ilustre personalități ale vieții spirituale gălățene și naționale. După cum remarcă și prof. dr. Zăfir Ilie, autorul Prefetei, profesorul Nazare nu este un diletant în domeniu, ci un autor versat, un condeier iscusit care știe „să-și descoase” interlocutorii, să formuleze întrebări menite să contureze personalitatea interviuatului și totodată să îmbogățească câmpul cunoașterii, al informației privind domenii fundamentale

ale vieții sociale, cultural-științifice, literare etc. Ghiță Nazare nu derulează interviul într-o manieră simplistă sau de complezență, ci formulează întrebări, deseori nonconformiste, neconvenabile, deranjante pentru a forța în adâncul cunoașterii, al noutății informațiilor, menite să-l capteze, să-l atragă pe cititor.

Lecturând aceste interviuri, ajungi la concluzia că ele vin să îmbogățească inestimabil istoria culturii, a civilizației și literaturii de ieri și de azi a Galaților, precum și cunoașterea vieții și operei unor personalități ilustre peste care s-ar fi așternut vâlul uitării. Tocmai de aceea considerăm că lucrarea prof. Ghiță

Nazare are o valoare deosebită, întrucât se alătură celorlalte studii, monografii, volume colective consacrate Istoriei tulburătoare a Galaților sau Valorilor sale spirituale inconfundabile, la care și-a adus contribuția. Și această lucrare vine să infirmă opinia, aprecierea unilaterală, deformantă privind așa zisa precaritate a creației culturale gălățene din perioada interbelică.

Dialogurile prof. Ghiță Nazare descoperă mari personalități care dau strălucire istorici portului dunărean.

*Ghiță Nazare, *Dialoguri. 50+1*, Editura Axis Libri, Galați 2015.

Acad. Constantin Gh. MARINESCU

Orașul suspendat

Ionel NECULA

Prin obârșii, autoarea aparține spațiului cultural gălățean și părintele său, cunoscutul critic Constantin Trandafir poate fi mulțumit c-a avut asupra cui să-și transfere apetența pentru literatură, aptitudinea de a transfigura realitatea indigestă și de a da scama în scris despre nebuniile acestei lumi. Am mai scris despre poezia sa și mă bucur că mi-a expediat și acest nou volum de versuri, pentru a-mi da seama despre evoluția sa și despre galanteria în care își înveșmântează gândul atunci când este adus în partitură lirică.

Noul său volum de versuri, **Orașul suspendat**, (Fundatia Culturală Libra, București, 2015) îmi place să cred că reprezintă o altă etapă, nu neapărat nouă, dar, oricum, o etapă, un reper în strădaniile lirice ale autoarei. O regăsim, și-n această nouă alcătuire livrescă, în aceeași manieră consacrată, dar cu o prospețime a imaginilor mai pronunțată, mai surprinzătoare, mai vie și mai ademenitoare. Este, orice s-ar spune, o poetă cu o voce distinctă în peisajul liricii românești actuale și mă bucur de fiecare nouă lectură cu care mă onorează.

Remarcam la începutul acestor rânduri că bonusul noului volum îl constituie prospețimea imaginilor și subliniez apăsător că maniera o individualizează printre contemporani, îi conferă o distincție și o recunoaștere în ansamblul poeziei românești actuale. *iluziile dialoghează cu mine/ la fel de discret ca o văduvă/ aflată la întâiul ei parastas.*

Altfel, ce să spun? Există în poezia Diane Trandafir o preferință evidentă pentru radiograficarea stărilor subiective (iluzia, adorația, nostalgia, claustrofobia,

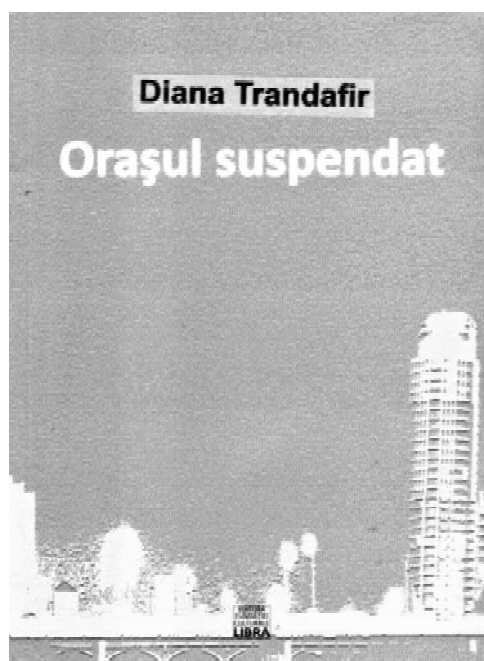
tipătul), dar nu lipsesc nici pretextele obișnuite decupate din imediatitatea pe care o circumscrie cu pas sprintar, de Diană rătăcită prin hățișurile acestor lumi și pe care consimte să le aducă în partitură lirică. E convinsă că *tot ce a murit/ se va întoarce la mine-nverzit/ (o să mă îmbăt de atât verde)* (**Verde crud**), povestește

despre o moară care macină numai/ străngeri de inimă (Exerciții de adorație) și nu conținește să ia pulsul imanenței încrămenite-n banal; un amic a început o nouă afacere/ rândunica trece strada razant/ din când în când răscolesc prin hârtii (nimic de schimbat)

Cum indică și titlul cărții, autoarea arată o preferință galvanică pentru oraș, pentru mediul citadin, pe care nu-l idilizează, dar îi surprinde fosgăiala de urdiniș și-l supune unei observații mandolinare. *deschid în după-amiază caldă lucarna/ de pe acoperiș se prelinge/ o dâră de aur/ vulpe galbenă cu botul smerit/ ce va s-a pierdut/ ceva este/ minunat cânta chitaristul acela/ și/ deși în parc/ băncile aveau șipcile rupte/ nimic nu suna în false/ norii dansau în văzduh ca și-acum/ rigorile miroseau ciudat/ a ciocolată și vomă/ iar eu admiram cu ochii mijiți/ fotografia ștersă/ a unui rege ascet (remember).*

Cartea este împănată cu câteva imagini schematice despre care nu avem nici o știre. Nu știm dacă aparțin tot poetei sau sunt semnate de un alt grafician, dar concordanța dintre text și imagine este deplină.

O felicit pe autoare pentru acest nou volum de versuri și-o recomand cu căldură tuturor celor mulțipuțini statorniciți în zăbava cititului.

Din sumar:

Târgul de Sfântul Andrei - p. 2
Galați, orașul scrie, orașul citește - p. 2
Ipostaze etnografice - p. 3
Valori autentice ale culturii tradiționale din zona... - p. 3
Salonul național de fotografie - p. 4
Bogdan Stanoevici, interviu de Vall Alexandru - p. 5
Lumina ei abia acum luci..., Nicolae Bucalbaș - p. 8
Câinii și caii - Florin Constantin Pavlovici, p. 10
Lăgărul „Grădina”, Doru Novacovici - p. 14
Opinii despre literatura..., Alexandru Mihalcea - p. 15
Ion Caraion, poetul damnat, Octavian Dănilă - p. 16
Profet în propria-i țară, Stelian Neagoe - p. 18
Vasile Voiculescu și Vasile Gh. Popa, Vasile V. Popa - p. 21
Spectacolul condiției umane, Octavian Mihalcea - p. 23
Amintiri de ieri, de azi, dintotdeauna, Ion N. Oprea - p. 24
Antropologie a singurătății, dr. Șt. L. Mureșanu - p. 26
Poezii în cetate - antologie lirică, Dumitru Anghel - p. 28
Proză: Generăleasa, Stela Iorga - p. 30
Inimă de câine, Violeta Ionescu - p. 31
Arhitecți de neuitat..., Gabriel Badea Păun - p. 32
In memoriam Leon Ghica, Radu Negrescu Suțu - p. 35
Proză: Îngerul gri, Constantin Tănase - p. 38
Concerte de excepție la Ateneul..., Lavinia Coman - p. 39
Medic de bord, Ioan Gh. Toșan - p. 40
In memoriam: Alexei Rău, Radu Moșoc - p. 42
Dicționar Artiști Plastici Gălățeni 104, C. Stoica - p. 44
Morphochroma: Gheorghe Suciu, C. Stoica - p. 46
Proiecte POP, interviuri realizate de F. Mihalcea - p. 48
Dialoguri. 50+1, Acad. C. Gh. Marinescu - p. 50
Orașul suspendat, Ionel Necula - p. 51

Revista Dunărea de Jos
EDITOR:
CONSILIUL JUDEȚULUI
GALAȚI
CENTRUL CULTURAL
„DUNĂREA DE JOS”

Str. Domnească, nr. 61,
Galați, cod. 80008
tel.: 0236 418400,
fax: 415590
e-mail: office@ccdj.ro

ISSN: 1583 - 0225

Manager:
Sergiu DUMITRESCU

Redactor-șef: Florina ZAHARIA
florinazaarina@yahoo.com

DTP: Ina Diana PANAMARCIUC
Eugen UNGUREANU
nashu1962@yahoo.com

Culegere și corectură:
Laura DUMITRACHE,
Ina Diana PANAMARCIUC

Tematici:

Numărul 167, Ianuarie
Literatura rusă

Numărul 168, Februarie

.....

Suflet
câte suflet!

Responsabilitatea pentru grafie, conținutul opiniilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor. Materialele primite, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază. Redacția revistei nu împărtășește întotdeauna ideile conținute în textele publicate. Alte detalii despre activitatea Centrului Cultural Dunărea de Jos Galați pot fi aflate pe pagina web a instituției (<http://www.ccdj.ro/>) sau pe adresa de facebook *ccdj Galați*. Adresa on-line a revistei și arhiva parțială se găsesc pe aceeași adresă web. Revista *Dunărea de Jos* este membră APLER (Asociația Publicațiilor Literare și a Editorilor din România)

Monumentul Eroilor căzuți în primul război mondial în apărarea orașului Galați de rușii bolșevizați. Dăruit de ocupații sovietice în 1945. În curs de refacere de CJG.

Literatura arestată

Galați, cod 800008, str. Domnească nr. 61
Tel/fax: 00-40-236-418400; 00-40-236-415590
e-mail: office@ccdj.ro - www.ccdj.ro

Vasile Gh. Popa
23.11.1912 - 14.06.1976

„Vasile Gh. Popa va muri la 63 de ani la Spitalul Filaret din București. Va suferi îndelung până la moarte, păstrându-și demnitatea și condiția umană până la sfârșit.

Aș vrea să redau un dialog între el și fiul său, Dr. Vasile V. Popa, dialog la care mă gândesc deseori când îmi prospectez sfârșitul.

Profesorului, slăbit, emaciat, tuberculos nediagnosticat și netratat la timp, îi tremura genunchiul.

- Tată, tremuri?

La care Profesorul a răspuns calm, senin, transcendând suferința și neputința:

- Nu. Eu nu tremur, îmi tremură numai genunchiul.

Înainte de moarte și-a iertat tortionarii și asasinii.

Eu, unul, nu am putut înțelege acest gest, dar spre deosebire de Vasile Popa, eu nu sunt un om profund religios.

A murit împăcat cu el și cu lumea.”

Nicolae Bacalbașa -*Precuvântare la volumul I „Din copilărie”*